

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**TARİHİ KENTSEL PEYZAJLARIN VAN KENT KİMLİĞİNE ETKİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Muhsine PERİHAN
DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Feran AŞUR

VAN-2020

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**TARİHİ KENTSEL PEYZAJLARIN VAN KENT KİMLİĞİNE ETKİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Muhsine PERİHAN

VAN-2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

Mimari Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Feran AŞUR danışmanlığında, Muhsine PERİHAN tarafından sunulan hazırlanan "TARİHİ KENTSEL PEYZAJIN VAN KENT KİMLİĞİNE ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ" isimli bu çalışma Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince .../.../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:.....

İmza:

Üye:.....

İmza:

Üye:.....

İmza:

Üye:.....

İmza:

Üye:.....

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

İmza

.....

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Suat ŞENSOY

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Muhsine PERİHAN

ÖZET

TARİHİ KENTSEL PEYZAJLARIN VAN KENT KİMLİĞİNE ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

PERİHAN, Muhsine
Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Ü. Feran AŞUR
Haziran 2020, 128 sayfa

Kentleşme baskısı, kent kimliğinin önemli belirleyicilerini oluşturan tarihi kentsel peyzajlar için bir tehdit oluşturmaktadır. Bu peyzajlar doğa ve insanın ortak eseri olan önemli kültürel peyzajlardır. Tarihi kentsel peyzajlar kente özgün kimlik ve hafıza kazandırmaktadır. Avrupa Peyzaj Sözleşmesine göre kentsel kimliğin sürdürülebilirliği tarihi peyzaj karakteri değerlendirmesi yapılarak; tarihi kültürel miras alanlarının yönetilmesi, korunması ve planlaması ile birlikte kent kullanıcılarının geleceğe aktarılması mümkündür. 2011 UNESCO Tavsiye Peyzaj Kararına göre ise bu peyzajlar değerlendirilirken çevresi ile birlikte bütüncül bir yaklaşım ile değerlendirilmesi gerektiği söylenmiştir. Bu sayede tarihi kentsel peyzajlar kentsel kimlikte yerini alabilmektedir.

Bu araştırmada Urartu, Selçuklu ve Osmanlı gibi çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış somut kültürel peyzajların katmanlaştığı Van kentinde tarihi kentsel peyzajların kent kimliğinde oluşturduğu etkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada literatür taraması yapılarak, kültürel peyzaj alanları olan tarihi kentsel peyzajların seçiminde uzman değerlendirmesi sonrasında kullanıcı odaklı yaklaşım ile 415 kişi ile foto-anket çalışması ve 60 yaş üzeri Van'ın yerli aileleri ile sözlü tarih çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu sayede zihinlerdeki kent imgeleri, kimlik ve hafıza mekânları belirlenmiştir. Kent kullanıcıları Van'ın merkez ilçelerinde tarihi kentsel peyzajların kent kimliğinin oluşumunda baskın öğeler olduğu sonucuna varılmıştır. Bu anlamda geçmişle bağları sağlayan ve kent kimliğinin oluşmasında etkin olan tarihi kentsel peyzaj öğelerinin ilişkide olduğu çevreleriyle birlikte sürdürülebilirliği için koruma ve geliştirme amacıyla birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kent kimliği, Kültürel peyzaj, Tarihi kentsel peyzaj, Van kent imgesi

ABSTRACT

EVALUATING THE EFFECTS OF HISTORICAL URBAN LANDSCAPE ON THE VAN CITY IDENTITY

PERİHAN, Muhsine
M.Sc. Thesis, Landscape Architecture
Supervisor: Asst. Prof. Dr. Feran AŞUR
June 2020, 128 pages

Urbanization pressure poses a threat to historical urban landscapes, which are important determinants of urban identity. These landscapes are important cultural landscapes that are common works of nature and human. Historical urban landscapes (HUL) give the city a unique identity and memory. According to European Landscape Convention, the sustainability of urban identity is made by evaluating the historical landscape character, with the management, protection and planning of the historical cultural heritage sites, it is possible to transfer the city to the future. According to the UNESCO Recommendation Landscape Decision, it is said that these landscapes should be evaluated with a holistic approach with its environment. In this way, historical urban landscapes can be adopted and considered in urban identity.

In this study, is aimed to investigate the effects of historical urban landscapes on the urban identity, in Van city which hosted various civilizations such as Urartu, Seljuk and Ottoman. In the research, literature review survey was conducted, and after the expert assessment historical urban landscape areas was selected and used in the survey. The survey was conducted with 415 people by a user-oriented approach and interviewed with the local families of Van over 60 years old. In this way images of city, identity places and memory places collected from participants. From holistic point of view, historical urban landscapes are dominant elements in Van city's urban identity. In this sense some suggestions have been developed for the purpose of conservation and development for sustainability of HUL elements tie past to the future.

Keywords: Cultural landscape, Historical urban landscape, Urban identity, Van urban image

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında, her türlü ilgi ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Feran AŞUR 'a teşekkür ederim. Ayrıca Van YYÜ Arkeoloji Bölümü Ar. Gör. Dr. Sinan KILIÇ'a, Van YYÜ Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Mehmet TOP'a, Van YYÜ Peyzaj Mimarlığı Anabilim Başkanı Prof. Dr. Şevket ALP'e, Van YYÜ Şehir Bölge ve Planlama Bölümü Ar. Gör. Dr. Habip ULUÇAY'a, SPSS derslerine katıldığım Van YYÜ İktisat Fakültesi Dr. Öğretim Üyesi Sanem ŞEHRİBANOĞLU'na, jüri olma inceliğini gösteren Yelda MERT'e ve Gülçinay BAŞDOĞAN'a, sözlü tarih çalışmamda bana vakit ayırıp, anılarını paylaşan; Van Sesi Gazetesi yazı işleri müdürü Sn. İkrım KALİ'ye, Sn. Edip KİTAPÇI'ya, Sn. Sevim KAPTANOĞLU'na, Sn. Süheyla DABBAĞOĞLU'na, Sn. Abdullah Faruk TAŞDEMİR'e, Sn. Raşide SELÇUK'a, Sn. Afif Turan HAYDAROĞLU'na, Sn. Nimet TERZİOĞLU'na, Sn. Saadet PERİHAN'a, Sn. Tahsin SAYDAN'a, Sn. Sabahat ŞENOĞLU'na ve Dr. Mehmet TOP'a ve yanımda olup beni her daim destekleyen aileme ve arkadaşlarıma, online anketlerin dağıtımına yardımcı olanlara, son olarak zaman ayırıp anketi dolduran herkese teşekkürlerimi sunarım.

2020

Muhsine PERİHAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER LİSTESİ	viii
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xiv
EKLER DİZİNİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Amacı	3
1.2. Tezin Önemi ve Kapsamı	3
1.2.1. Konu ile ilgili çalışmalar	4
1.2.2. Çalışma alanı ile ilgili çalışmalar	6
2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ	8
2.1. Kent Kavramı	8
2.2. Kimlik Kavramı.....	8
2.3. Kent Kimliği Kavramı.....	9
2.3.1. Yere bağlılık	9
2.3.2. Algı ve imge	10
2.4. Kent Kimliği Bileşenleri.....	11
2.4.1. Fiziksel kimlik	11
2.4.2. Sosyal kimlik	11
2.4.3. Kültürel kimlik	12
2.4.4. Tarihsel kimlik.....	12
2.4.5. İşlevsel kimlik	12
2.5. Kent Kimliğinin Algılanması	14
2.6. Kültürel Peyzaj	15
2.6.1. Kültür tanımı	15
2.6.2. Kültürel çevre	16
2.6.3. Kültürel peyzaj tanımı	16

	Sayfa
2.6.4. Kültürel peyzaj bileşenleri.....	16
2.6.5. Kültürel peyzaj türleri ve sınıflandırılması.....	17
2.7. Tarihi Kentsel Peyzaj ve Kent Kimliği İlişkisi.....	18
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	20
3.1. Materyal.....	20
3.1.1. Çalışma alanının özellikleri.....	21
3.1.2. Çalışma alanının kültürel peyzaj özellikleri.....	25
3.1.2.1. Van'ın kısa tarihçesi.....	25
3.1.2.2. Nüfus.....	26
3.1.2.4. Ekonomik yapı.....	27
3.1.2.5. Altyapı.....	28
3.1.2.6. Kültürel peyzaj alanları.....	28
3.2. Yöntem.....	42
4. BULGULAR ve TARIŞMA.....	47
4.1. Tanımlayıcı İstatistikler.....	47
4.2. Güvenilirlik Testleri.....	74
4.3. İstatistiksel Analizler.....	74
5. SONUÇ.....	86
KAYNAKLAR.....	89
EKLER.....	95
ÖZ GEÇMİŞ.....	134

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Kültürel peyzaj bileşenleri (Ziyae, 2018).....	176
Çizelge 3.1. TÜİK 2019 yılı verilerine göre Van ilinin ilçelere göre nüfus dağılımı	25
Çizelge 3.2. 2019 TÜİK verilerine göre Van merkez ilçelerinin nüfusu	26
Çizelge 4.1. Örneklemin demografik dağılımı	46
Çizelge 4.2. Örneklemin Van'ın işlevsel kent kimliği	48
Çizelge 4.3. Tarihi kentsel peyzajların doğum yerine göre kent kimliği katkısının değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları.....	49
Çizelge 4.4. Tarihi kentsel peyzajların cinsiyete göre kent kimliği katkısının değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları.....	50
Çizelge 4.5. Kentsel işlev algısının yaş ilişkisi ortalama farklılıkları	51
Çizelge 4.6. Kentsel işlev algısının medeni duruma ilişkisi ortalama farklılıkları	51
Çizelge 4.7. Kentsel işlev algısının meslek gruplarına göre değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları	53
Çizelge 4.8. Kentsel işlev algısının aylık gelir gruplarına göre değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları	53
Çizelge 4.9. Tarihi kentsel peyzajların Van kentine etkileri	54
Çizelge 4.10. Demografik bilgilere göre tarihi kentsel peyzaj algısı Tarihi kentsel peyzajların Van kentine etkileri.....	57
Çizelge 4.11. Van tanıtım sorusu birinci öncelik cevapları.....	60
Çizelge 4.12. Van tanıtım sorusu ikinci öncelik cevapları	60
Çizelge 4.13. Van tanıtım sorusu üçüncü öncelik cevapları.....	60
Çizelge 4.14. Van tanıtım sorusu dördüncü öncelik cevapları	61
Çizelge 4.15. Van kent kimliğini değerlendirmeye yönelik önermeler.....	67
Çizelge 4.16. Van kent kimliğini imaj açısından değerlendirmeye yönelik önermeler	68

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.17. Van kent kimliği peyzaj değerlendirmesi korelasyon analizi	73
Çizelge 4.18. Tarihi kentsel peyzaj regresyon analizi	74
Çizelge 4.19. Kent imajı ölçeği puan ortalamaları	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Kentsel kimlik bileşenleri.....	12
Şekil 2.2. Yer kimliğini tanımlayıcı bileşenler (Punter, 1991).....	12
Şekil 2.3. Yer kimliğini tanımlayıcı bileşenler (Carmona ve ark., 2003).....	13
Şekil 2.4. Tarihi kentsel peyzaj bileşenleri (Rodwell, 2010).....	18
Şekil 3.1. Çalışma Alanı Harita Gösterimi (Google Eart).....	19
Şekil 3.2. Van İli Topoğrafik Haritası	23
Şekil 3.3. Van İli Tarihçesi.....	24
Şekil 3.4. Tarihi kentsel peyzajların konumu	28
Şekil 3.5. Van Kalesi	31
Şekil 3.6. Madır (Sardur) Burcu	31
Şekil 3.7. Eski Van Şehri ve çevresinde yer alan tarihi peyzajlar	32
Şekil 3.8. Van Şehri 1918 öncesi çekilen hava fotoğrafı.....	32
Şekil 3.9. Eski Van Kenti 1918 öncesi	32
Şekil 3.10. Kale ve Eski Van mevcut durum.....	31
Şekil 3.11. Eski Van Kenti Kızıl Minareli Cami	31
Şekil 3.12. Eski Van Şehri Ulu Cami mevcut durum ve eski hali	31
Şekil 3.13. Hüsrev Paşa Külliyesi mevcut durum	33
Şekil 3.14. Hüsrev Paşa Külliyesi 1910	33
Şekil 3.15. Eski Van Şehri Kaya Çelebi Cami	33
Şekil 3.16. Meher Kapı.....	34
Şekil 3.17. Edremit Kız Kalesi	35

Şekil	Sayfa
Şekil 3.18. Eski Van Şehri Horhor Cami yeni ve eski halleri	35
Şekil 3.19. Abdurrahman Gazi Türbesi – eski ve yeni hali & Analı Kızlı	36
Şekil 3.20. Süleyman Han Cami.....	37
Şekil 3.21. Tekel Binası.....	37
Şekil 3.22. Endüstri Meslek Lisesi	37
Şekil 3.23. Şamram (Menua) Kanalı	39
Şekil 3.23. Şükrü Yörükoğlu tescilli Van evi	39
Şekil 3.25. Yöntem Şeması.....	41
Şekil 4.1. Kent tanıtım mekanları Van Kalesi	62
Şekil 4.1. Kent tanıtım mekanları Akdamar Adası.....	62
Şekil 4.1. Kent tanıtım mekanları Çavuştepe Kalesi	63
Şekil 4.1. Kent tanıtım mekanları Tarihi Van Evleri.....	63
Şekil 4.1. Kent tanıtım mekanları Muradiye Şelalesi	64

SİMGELER ve KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

ha.

Açıklama

Hektar

Km

Kilometre

Km²

Kilometrekare

m.

Metre

MÖ

Milattan önce

MS

Milattan sonra

yy.

Yüzyıl

Kısaltmalar

Açıklama

APS

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

Council of Europe

Avrupa Konseyi

HUL

Historical Urban Landscape (Tarihi kentsel peyzaj)

STK

Sivil Toplum Kuruluşları

TDK

Türk Dil Kurumu

TKP

Tarihi Kentsel Peyzaj

TKPKD

Tarihi Kentsel Peyzaj Karakter Değerlendirmesi

TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu

TPK

Tavsiye Peyzaj Kararı

UNESCO

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1. Uzman değerlendirme formu.	91
Ek 2. Uzman değerlendirmesi ortalama sonuçları.....	92
Ek 3. Pilot anket formu.....	93
Ek 4. Anket formu.	95
Ek 5. Sözlü tarih çalışması.	99
Ek 6. Van merkez ilçelerin tarihi kentsel peyzajlar listesi	115
Ek 7. Tarihi kent peyzajları ve doğum yeri ortalama farklılığı	119
Ek 8. Tarihi kentsel peyzajların yaşa göre kent kimliği etkisinin değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları.....	120
Ek 9. Tarihi kentsel peyzajların yaşa göre kent kimliğine etkisinin değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları.....	121
Ek 10. Tarihi kentsel peyzajların mesleğe göre kent kimliği etkisinin değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları.....	122
Ek 11. Tarihi kentsel peyzajların aylık gelire göre kent kimliğine etkilerinin değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları.....	123
Ek 12. Van'da ikamet süresine göre tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkilerinin değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları.	124
Ek 13. Kent imajı korelasyon analizi.....	125
Ek 14. Demografik bilgilere göre kullanıcıların tarihi kentsel peyzaj algısı.....	126
Ek 15. Uzman değerlendirmesinde ve kullanılan fotoğraflar	127
Ek 16. Sözlü tarih çalışması yapılanların fotoğrafları	128

1. GİRİŞ

Kentler insanlığın başlangıcından itibaren toplumun en önemli ürünüdür. Hızla ilerleyen teknoloji ile birlikte inşa tekniklerinin gelişmesi, hızlı kentleşmenin yaşanması, ulaşım ve haberleşmenin gelişmesi kent kimliği ve kentsel miras alanları üzerinde yoğun bir baskı oluşturmuştur (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009). Yirmi birinci yüzyılda kitlesel kentleşmeyle ilk defa yüzleşen kentler, dünya nüfusunun yarısından fazlasına ev sahipliği yapmaktadır. Kentlerde yaşanan hızlı dönüşümler; mekân kimliğinin kaybolmasına, kolektif değerlerin ve kültürel mirasın göz ardı edilmesine yol açmıştır (Banderin ve Oers, 2012). Kimlik erozyonunun asıl problemi değişimin kendisi değil değişimin kontrolsüz ve plansız gerçekleşmesidir (Oğurlu, 2014). Kimlik sahibi kentler bir süre gözlemlendiğinde kayda değer bir değişim olmadığı düşünülse de değişimler gerçekleşmektedir. Ancak yaşanan değişimler kent kimliğine uygun olduğu için göze batmamaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere kente yapılacak müdahalelerin doğruluğunu bildiren temel nokta kentin kimliğidir (Oğurlu, 2014).

Kimlik, genellikle canlı ve cansız varlıklar için benzerlerinden ayırt edilmesini sağlayan özellikler olarak tanımlanmaktadır. Kentleri bir diğerinden ayırt eden baskın kimlik unsurları araştırıldığında tarihi derinlik içinde oluşan; tarihi dokular, arkeolojik alanlar ve özgün yerel mimari olduğu görülmüştür (Çöl, 1998)). Van kent kimliği irdelendiği zaman terör sebebiyle Van'ın tarihi kentsel alanlarına yeterince önem verilemediği görülmüştür. Bu alanların görünürlüğünü etkileyen bir diğer önemli faktör 1918 Rus işgali ile tarihi kentsel peyzajların yerle bir edilmesi olduğu düşünülmektedir. Bu gibi yıkımlar kentsel hafızaya büyük zarar verdiği düşünülmektedir. Uzun zaman diliminde ise kent kimliğinin yeterince algılanmasına neden olmaktadır.

Kentler değişim odaklı, dinamik organizmalardır. Tarihi kentsel peyzajlar; kolektif hafıza değerlerinin ve mekân ruhunun temsilcileridir. Bu alanlar mekanın anlamının korunması ve yer hissinin sürekliliği için büyük önem arz etmektedir. Plansız kentleşme ile tarihi alan görünürlüğü kaybolmaktadır. Böylece tarihi kentler kimliklerini hızla kaybetmektedir (Çöl, 1998; Banderin ve Oers, 2012).

Kentsel kimlik mekânları topluma aidiyet hissi kazandırır. Aidiyet mekanlarının yok olması kentsel yaşam kalitesinin bozulmasına neden olmaktadır (Topçu, 2011).

Tarihi kentler, ortak kültürel mirasın tarihe tanıklığını gelecek kuşaklara aktarır. Kentler kimliklerini ve sahip olduğu değerleri tarihi referanslarla sürdürmeyi başarabilirler. Kültürel peyzajlar; kentsel kimlik ve kolektif hafızanın sürdürülmesini sağlar. Bunun yanı sıra kültürel peyzajlar turizmin ve ekonomik kalkınmanın gelişmesine olanak tanır. Kent kullanıcıları, tarihi şehirlerin soyut ve somut mirasların muhafızlarıdır. Yaşayanlar ve ziyaretçiler yer hissini korumasından sorumludur. Günümüzde ziyaretçiler modern mimari yerine tarihi çevreleri tercih etmektedir (Lewicka, 2008; Banderin ve Oers, 2012).

Tarihi yerleşimler, o bölgede yaşayan farklı kültürlerin ürettiği değerleri tarihi katman olarak bünyesinde barındırır. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-Birleşmiş Milletler Eğitimi Bilim ve Kültür Örgütü) 2011 yılında tarihi kentsel peyzajlar ile ilgili tavsiye kararında; kent kimliğinin sürdürülmesinde tarihi kentsel peyzajların, sadece yapı formatında parçalı bir değerlendirmenin yanlış olduğunu belirtmektedir. Her bir tarihi peyzajın, çevresiyle birlikte ve kentsel bağlamı göz önüne alınarak bütüncül bir yaklaşım ile değerlendirilmesi önerilmektedir. Buna ek olarak UNESCO, (2011) tarihi alanlarda, kültürel peyzajların kimlik değeri olarak tespit edilmesi, korunması ve yönetilmesi gerektiğini belirtmektedir (Banderin ve Oers, 2012; Kaya, 2016). Tarihi kentsel peyzajların değerlendirilmesi yapılırken paydaş istişareleri ve katılımcı odaklı yaklaşımı önerilmektedir.

Bu sebeple tarihi kentsel peyzaj alanlarına bir müdahale söz konusu olduğunda katılımcı odaklı yaklaşım oluşturulması önerilmektedir. Tarihi kentsel peyzajlar değerlendirilirken; alanın topoğrafyası, jeomorfolojisi, tarihi ve çağdaş yapıları, alan kullanımı, doğal ve kültürel peyzajıyla birlikte bir bütün olarak değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Kentsel miras alanlarının sürdürülebilirliği kentsel koruma ve değişim yönetimi bu sayede mümkündür (Banderin ve Oers, 2012).

Bu çalışmada Van kent merkezinde yer alan, kentlerin kalıtsal değerlerinin gömülü olduğu (Banderin ve Oers, 2012) tarihi kentsel peyzajlar araştırılmıştır. Van kent merkezinde bulunan peyzajlar çoğunlukla gündelik hayattan bağımsız ve görünürlüğünü kaybeden peyzajlardan oluşmaktadır. Bu durum kent kimliğinin algılanamamasına sebep olmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi değerlendirilirken kullanıcı odaklı yaklaşım metodu

kullanılmıştır. Van kent kullanıcılarının algıları üzerinden tarihi kentsel peyzajların Van kent kimliğine etkisi araştırılmıştır.

1.1. Tezin Amacı

Bu çalışma Van kent kimliği öğelerinin tespit edilmesi ve kentsel miras kaynaklarının doğru yönetilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Miras alanlarının doğru yönetimi kentsel kimlik algısının geliştirilmesi için büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda bazı öneriler geliştirmiştir. Bunlara ek olarak kent kullanıcılarının tarihi kentsel peyzajlara ilişkin farkındalığını arttırmak, kentsel aidiyetinin güçlenmesini sağlayarak katılımcı desteğini kentsel planlama sürecine dahil etmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda kullanıcı algısı üzerinden Van'ın işlevsel kent kimliği, tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkileri, kentsel tanıtım ve hafıza mekânlarının tespiti, kent imajının değerlendirilmesi bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Van'ın merkez ilçeleri olan İpekyolu, Tuşba ve Edremit ilçelerinde yer alan tarihi kentsel peyzajlar seçilirken; bu alanların görünür olması ve toplu taşıma araçları ile kolay ulaşılabilir olması ölçüt olarak belirlenmiştir.

Bu Tez'de ortaya konulan hipotezler;

Hipotez 1: Kent kimliğinin, oluşturan en baskın unsur tarihi kentsel peyzajlardır.

Hipotez 2: Demografik veriler, kentsel kimliğinin algılanmasında etkilidir.

Hipotez 3: Kent kimliğini oluşturan yapay bileşenlerin algılamasında 'zaman ve yerde yaşanmışlık' faktörleri etkilidir.

Hipotez 4: Kent imgesi kent kimliğinin oluşmasında etkilidir.

1.2. Tezin Önemi ve Kapsamı

Van, Urartu, Pers, Hitit, Roma, Bizans ve Gürcü, Ermeni, Arap ve Türk izlerini taşıyan binlerce yıllık tarihiyle zengin arkeolojik ve kültürel mirası bulunan bir kenttir. "Hala yaşatılan en eski kent (Anonim 2020a)" statüsüne sahip dokuz dünya şehirlerinden biridir (Tekin, 2005; Akgümüş, 2011). Tevrat'ta Nuh tufanından sonra ayakta kalan Ararat olarak adlandırılan bölgede yer almaktadır (Yasin, 2014). Aynı zamanda jeopolitik ve etnik yapısı dolayısı ile Van, 19.yy'ın başlarından itibaren sayısız yabancı seyyahların uğrak noktasıdır. Ermenilerin "Aygestan (bahçe şehir), Urartular'ın

“Güneş kenti Tuşba” olarak adlandırdığı stratejik bir yerleşim yeridir (Ağaoğlu, 2007). Su ve tarım medeniyeti Urartuların su kanalları (Kehrizler) gibi oldukça fazla tarihi değere sahiptir (Kılıç, 2006). Ancak Van’ın bir sınır kenti olması dolayısıyla tarih boyunca sayısız savaş ve yıkım yaşamıştır. Bir taraftan da göçlerin getirdiği farklı kültürleri bünyesinde harmanlaması bakımından önemlidir (Ağaoğlu, 2007).

Bugüne kadar yapılan birçok çalışmada Van’ın sahip olduğu kültürel ve doğal peyzajlar envanter çalışması olarak ortaya konmuştur. Kent kullanıcılarının kent kimliğini oluşturan özgün değerler olan tarihi kentsel peyzajları nasıl algıladığını, bu imajın oluşmasındaki sebeplerin neler olduğu araştırılmıştır ve kentsel imajın geliştirilmesi için bazı önerilerde bulunulmuştur. Daha önce bu konu ile ilgili net bir çalışma ortaya konmaması sebebiyle tez konusu olarak seçilmiştir. Bu çalışmanın yerel yönetimlere, ilgili kurum ve kişilere kent kimliğini geliştirmek için yapılacak çalışmalara bir kaynak niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Değerlendirilmesi yapılan mekânlar kentsel katmanda iz bırakan Urartu, Selçuklu ve Osmanlı’dan geriye kalan tarihi kentsel peyzajlardan seçilmiştir. Bu alanların listesi Van Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü’nden alınmıştır. Bu kurul tarafından tescillenen çeşitli anıt ve sit alanları arasından seçilerek katılımcıların değerlendirmelerine sunulmuştur.

1.2.1. Konu ile ilgili çalışmalar

Erdoğan ve Atabeyoğlu (2016), *Tarihi Yapıların Kentsel Dokuya Etkisi: Kayseri Kent Merkezi Örneği* başlıklı makalede, materyali Kayseri kent merkezinde belirlenen birkaç mahalledir. Bu alan zengin tarihi ve kültürel mirasa sahiptir. Bu çalışmanın amacı; tarihi ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesinde açık-yeşil alanların etkin kullanımının öneminin vurgulanmasıdır. Belirlenen parametreler ile tarihi çevrelerin kent kimliğine, kentsel açık-yeşil alanlara ve kent strüktürüne olan katkısı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Kayseri kenti tarihi kent merkezinde mevcut açık-yeşil alan kullanımlarının niteliksel ve niceliksel açıdan kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesinde kısmen etkili kullanıldığı belirlenmiştir.

Kaya (2016), *Tarihi Kentsel Peyzaja Kent Kimliği Oluşumunda Kültürel Peyzajın Rolü: Konuralp Örneği* başlıklı doktora tezinde, Kent kimliğini oluşturan en

önemli unsurun tarihi kültürel peyzajlar olduğu bu alanların korunması için toplumun belleğine kazandırılması ile kent kimliğinin görünür hale geleceği hipotezinden yola çıkılmıştır. Bu doğrultuda Düzce kenti, Konuralp Beldesi, Prusias ad Hypium antik kentini materyal olarak seçilmiştir. Araştırma literatür taraması, anket yöntemi ve sözlü tarih çalışması akabinde uzaktan algılama yöntemleri kullanılarak Tarihi kentsel peyzajların belirli zaman içindeki peyzaj karakter değişim analizi yapılmıştır. Kimliğinin sürdürülebilirliği için bazı öneriler geliştirilmiştir.

Duymuş (2011), *Üniversite yerleşkelerinde Mekânsal Kimlik Algılaması: Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Örneği* başlıklı yüksek lisans tezinde, Çukurova kampüs yerleşkesi ele alınmıştır. Kimlik, imge ve anlamı irdelenmiştir. Avlu, bahçe, bina, sokak ve meydan kullanımlarını değerlendirmiştir. Yaşanmışlık algısına göre kimlik kavramını ve bileşenlerini ele almıştır.

Tüfekçioğlu (2008), *Tarihsel Çevrede Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi İstanbul Yedikule Örneği* başlıklı yüksek lisans tezinde, çalışma alanı olarak İstanbul /Yedikule seçilmiştir. Tarihi alanların ve tarihi yapıların fiziksel çevre şartlarının kötü olması nedeniyle çevresel kaliteyi arttırmak amacıyla alanın görsel kalite değerlendirilme parametreleri belirlenmiş, alanda fotoğraflar çekilmiş bu fotoğraflar hava fotoğrafları ile desteklenmiş sonucunda puanlama sistemi kullanılarak anket oluşturulmuştur. Tarihi alanın sorunlarına kaliteli çevre için çözümler önerilmiştir.

David Seamon (1979), *A Geography of the Lifeworld* adlı kitabında, davranışsal coğrafya teorisine mekân ve çevre ilişkisine odaklanarak insan deneyimleri ve alışkanlık davranışları üzerinden yere kavramsal bir bakış açısı geliştirir. Seamon (1979), insanın mekânsal alışkanlıklarını deneyimlerini ortaya çıkarma ve tarif etme amacıyla bir grup insanın her gün kullandığı rotayı değiştirmesiyle algılarının değiştiğini fark eder. Kişinin alıştığı mekânı deneyimlemesiyle mekânsal algının aktifleştiğini fark eder. Bir mekânı deneyim yoluyla algılamayı vurgular.

Lynch, (1960), *Kent İmgesi* adlı kitabında, insanların bir şehirde kaybolmadan nasıl buldukları sorusuna bir grup insana bir yerden bir yere giderken çevrelerinde ne gördükleri sorusunu sorarak kâğıt üzerinde göstermelerini istenmiştir. Çıkan sonuca göre herkes algılarını bir harita şeklinde resmedince insanların mekânları harita olarak zihinlerinde depoladıklarını ve en çok algılanan beş unsuru tespit etmiştir. Bu doğrultuda kent imgesini beş başlıkta toplamıştır.

1.2.2. Çalışma alanı ile ilgili çalışmalar

Günel (1993), *Eski Van Kent Dokusu Üzerine Bir Deneme* başlıklı yüksek lisans tezinde, Van'da bulunan tarihi kentsel peyzajların geçmiş ve güncel durumlarını başta Evliya Çelebi, ve Bachman, Cinuet, H. F. B. Lynch, Jaubert A, Lehman Haupt gibi 19. ve 20. yüzyılda Van'a gelen seyyahların seyahatnamelerinden faydalanılarak eski kent dokusu ile 1993 yılında mevcut durum analizi yapılmıştır.

Kılıç (1994), *Van Sancağı (1548-1648)* başlıklı doktora tezinde, şehrin Osmanlı'ya geçişinden itibaren kayda alınan arşivlere dayanarak şehrin İslamiyet öncesi, İslam beylikleri dönemi, Osmanlı dönemi tarihini; idari, demografik, iktisadi siyasi fiziki, askeri ve vakıflar durumunu detaylı bir şekilde anlatmakta. Fiziki durumunu anlatırken ayakta olan ve hala izleri canlı olan yapıları ve çevresini detaylıca anlatmaktadır.

Mangaltepe (2005), *XIX. Yüzyıl Fransız Seyyahlarına Göre Van* başlıklı doktora tezinde, 19. yüzyıl Osmanlı imparatorluğu döneminde Van'a gelen sayısız seyyahların gözlemlerine göre Van vilayeti ve kazaları; coğrafik, ekonomik, politik ve sosyo-kültürel anlamda incelenmiştir. Dönemin tarihi eserleri ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

Kılıç (2006), editörlüğünde Van YYÜ akademisyenleri tarafından hazırlanan *Van Kültür ve Turizm Envanteri* başlıklı çalışmada Van'a ait Tarihi ve doğal değerler kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır

Ayman (2013), *Urartu Krallığı'nın Yayılım Alanı İçerisinde Yer Alan Yerleşim Tipleri* başlıklı doktora tezinde, Urartu krallığına kurulan kentlerin yer seçiminde kullanılan felsefenin dayandığı somut koşulları birkaç başlık halinde incelemiştir. Bunlar: yiyecek gereksinimi için kış mevsimi boyunca saklanabilecek yiyeceklerin üretilmesi için uygun tarım alanlarını, savaş durumunda savunma konumlarını belirlemek, su tesisleri kurmaya uygun alanlar seçmektir.

Keserci (2017), *Doğal ve Kültürel Peyzajın Korunmasına Yönelik Eko turizm Odaklı Bir Peyzaj Planlama Yaklaşımı: Van Örneği* başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Van'ın Kültürel ve doğal peyzaj yapısı incelenerek bu peyzajların

korunması için eko-turizm odaklı bir planlama yaklaşımı önermiştir. Bu doğrultuda Arcgis data ile haritalama yaparak koruma ve gezi rotaları oluşturmuştur.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

2.1. Kent Kavramı

Arapça, İngilizce ve Fransızca dillerinde şehir medeniyet kavramından türetildiği görülmektedir (Şeker ve Genç, 1999).

Kent, bir medeniyetin başladığı yerdir. Manevi değerlerin bir mekânda somutlaşmasıdır. Toparlayıcı ve aktarıcı fonksiyonları vardır. Mekânı anlamlandıran şehirdir. Zamanı anlamlı kılan da insandır. Dolayısıyla şehir, insanın zaman ve mekândaki hikâyesinin de diğer adıdır (Kaya, 2016).

İnsanların topluluk halde yaşamaya geçmeleri, iş bölümü oluşturulması kentsel olguyu ortaya çıkarmıştır. Kentler sürekli değişen dinamik bir olgudur. (Kaya, 2003). Kentler için yapılan bazı tanımları şöyle sıralamak mümkündür “*bir yerleşim çeşidi, yasalara tabi yerel yönetime sahip birim, bir merkez oluşturan, tarım dışı faaliyetlerin yoğunlukta olduğu, tarım ve tarım dışı uygulamaların kontrol yeri, uzmanlaşma ve örgütlenme ile belirlenen özgün yaşama alanı*” olarak tanımlanmıştır (Suher, 1995).

20. yüzyılın kentleri önceki devirlerdeki kent kavramından ayrılmıştır. Bunlar; form kaygısı olmayan, sanayi çevresinde yapılaşan, kalkınma odaklı, nüfus artışı ile orantılı gelişen, liberal ekonomik düzen içinde kurulmuş ve gelişmiştir (Corbusier, 2014).

2.2. Kimlik Kavramı

Kimlik Türk Dil Kurumu Sözlüklerine göre, “nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2020b). Kimlik kavramının İngilizce karşılığı olan “identity” tanımı Merriam Webster sözlüğüne göre başkalarından ayırt edilmeyi sağlayan özellikler farklılıklar olarak tanımlanır (Anonim, 2020c). Online Etymology Dictionary’e göre ise “identity” kavramının Latince kelime kökeni olan “idem” “aynılık, teklik, aynı olma hali” olarak tanımlanmakta iken (Anonim, 2020d.), Lynch (1960), kimliğin benzerlikten ziyade farklılıklarla oluşabileceğini savunmuştur.

Erikson (1968) kimliği “öznel bir benlik ve süreklilik hissi” olarak tanımlamaktadır (Keshtkaran, 2019).

2.3. Kent Kimliği Kavramı

Kentsel kimlik, bir kentin doğal ve yapay elemanlarıyla beraber sosyo-kültürel özellikleriyle tanımlanır. Kimlik ise, herhangi bir varlığın benzerlerinden ayırt edilebilen özelliklerin toplamıdır (Oğurlu, 2014).

Kent kimliğini en yalın ifade ile bir örnek üzerinden anlatmak kavramın anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Gözleriniz kapalı bir şekilde bir şehre götürülse gözlerinizi açtığımızda çevredeki işaretlerden nerede olduğunuzu anlayabiliyorsanız o şehrin bir kimliği var demektir. Örneğin gözünüzü açtığımızda Ayasofya ile karşılaşıyorsanız İstanbul’da olduğunuzu, Eiffel Kulesi ile karşılaşıyorsanız Paris’te olduğunuzu anlarsınız. Veya bir kentin adı anıldığında akla gelen ilk şeyler kent kimliği olarak tanımlanır (Oğurlu, 2014).

Mekân kimliği sadece fiziksel özellikleriyle oluşmaz aynı zamanda kullanıcı-mekân arasındaki etkileşim sonucuyla da ortaya çıkmaktadır. Kimlik belirli bir süreç içinde olduğundan planlanarak üretilebilen bir şey değildir (Oğurlu, 2014).

Özetle eğer kent kullanıcıları buldukları mekân ile bağ kurabiliyorsa kent kimliği anlam kazanır. İnsan-mekân arasında bağ kurulması için kentin; iyi tasarlanmış bir mekân, doğayla bütünleşmiş bir çevre, korunmuş tarihi, kültürel miras alanları gibi bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir (Çöl, 1998).

2.3.1. Yere bağlılık

Yere bağlılık; mekân kimliği, mekân duygusu ve aidiyet kavramları ile açıklanır. Bu kavramlar fiziksel çevre ve insan arasındaki bilişsel ve duygusal bağa işaret etmektedir. Çünkü “güvenlik ve topluluk” hissi kazandırır. Yer kimliği ve yere bağlılık kavramları kişisel kimliğin bileşenleri olarak kabul edilmektedir. Çevresel psikoloji disiplininde mekânlarla duygusal bağın kurulmasını; psikolojik dengenin ve psikolojik iyi olma halinin ön koşulu olarak kabul edilmektedir (Lewicka, 2008). Yere bağlılık yer duygusunu ölçmek için objektif bir parametre olarak kabul etmektedir (Najafi ve Shariff, 2011). Tecrübe, insan ve mekân bağının gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Deneyimin süresi, içeriği, sıklığı bireylerin yer algısını ve yere bağlanmasını etkileyebilir (Kaymaz, 2013).

2.3.2. Algı ve imge

Bilgilerimiz algılarımıza, algılarımız duyularımıza bağlıdır. Algı, çevreden gelen bilgilerin duyu organları ile duyumsanan bilgilerin reseptörler ile beyne ulaştırılmasından sonra bireylerin psiko-sosyolojik alt yapılarına göre beyne ulaşan bilginin anlam kazanması sürecidir. Algı ,biliş ve değerlendirme bileşenleri; biyolojik, nörolojik ve psikolojik faktörlerin etkileşimleri sonucunda algı oluşur (Rapoport, 1977).Bu sebeple Algılama, uyarının duygusal yapısı, ortam veya zemin, daha önceki duygusal deneyimler, kişisel duygu, tutum, ortam, kültür, eğitim temel eğilim ve dürtüler tarafından etkilenir (Campbell, 1982). Algı; güdülenme, bilişsel tarz, deneyim ve kültürden etkilenir. Algılama için bazı kurallar vardır. Bunlar; Gestalt kurallarına göre algı; şekil zemin ilişkisi, devamlılık, tamamlama, yakınlık, benzerlik, simetri, küçüklük, çevrelemeye bağlıdır (Çöl, 1998).

Algıda seçicilik ve dikkat; iç faktörler, ihtiyaçlar ve güdü, ilgiler, meslek, beklentiler, tutumlar, geçmiş yaşantılar ve deneyimler, dış faktörler (uyarıcıdan kaynaklanan); uyarıcının şiddeti ve büyüklüğü, uyarıcının tekrar etmesi, uyarıcının zıtlığı veya karşıtlığı, ani değişiklikler (yenilik), uyarıcının tuhaflığı, uyarıcının hareketliliği gibi etmenler algıyı etkileyen faktörlerdir (Çöl, 1998).

İmge ise dışa vurulan gerçekliğin kullanıcılar tarafından algılanması imgeyi oluşturur. Kimlik ile imge birbiriyle karıştırılmamalıdır. İmge algı ile ilişkiyken kimlik varlığın kendi kendini tanımlama biçimidir. Sonuç olarak kimlik ile imge (imaj) varlığın iki yüzünü temsil eder (Güvenç, 2003; Kaya, 2016).

Çevresel algı psikolojisi, bireylerin bir mekânı deneyimlenmesi sonucunda kullanıcıların kente dair; imge, hatıra ve anlam biriktirdiklerini ve bu sayede mekânı hatırlayabildiğini söylemektedir. Lynch, (1960)'a göre de mekânın algılanması ve hatırlanması için bazı belirgin unsurlara ihtiyaç duyulmaktadır Norberg-Schulz (1971). Montgomery, (1998) kimlik ve imge kavramlarını şöyle özetlemiştir. Kimlik bir mekânın aslında nasıl olduğu, imge ise mekânın nasıl algılandığı ile ilgilendir (Montgomery, 1998).

2.4. Kent Kimliği Bileşenleri

Kenti temsil ettiği konusunda toplumun ortak kanaati bulunan doğal çevre, fiziksel çevre, sosyal yapı özellikleri kent kimliğinin bileşenleridir. Kent kimliği öğeleri herhangi bir kent için akla ilk gelen unsurlardır. Bir kentin coğrafi yapısı, kültürel düzeyi, mimari niteliği, yerel gelenekleri, yaşam biçimi vb. niteliklerinin bütünü o kentin kimliğini tanımlamaktadır. Kent kimliğini oluşturan faktörler; doğal çevre verileri, topografya, iklim, su ögesi, toprak yapısı, bitki örtüsü, jeolojik yapısı ile ilgili iken, yapılı çevre insan unsuru ile oluşturulan kültürel peyzajları içerir (Şekil 2.1). Demografik yapı nüfus ve göç ile ilişkidir. Kentlerin bu gibi kimlik öğelerinin doğru analizi, kent kimliğinin korunması, güçlendirilmesi ve ön plana çıkarılması kent kimliğin sürdürülmesi demektir (Ocakçı ve Türk 2012).

2.4.1. Fiziksel kimlik

Fiziksel kimlik; doğal yapı ve mekânsal yapı olmak üzere iki faktörden oluşur. Doğal yapı; coğrafya, iklim, jeolojik yapı, topografya kent kimliği oluşumunda zorunlu faktörlerdir.

2.4.2. Sosyal kimlik

Kentin sosyal kimliği; nüfus hareketleri, kolektif yapı, siyasi yapı, ekonomik yapı olmak üzere dört faktörden oluşur. Bu faktörlerin her biri bir diğerinden etkilenen, birbirinden ayrıştırılması mümkün olmayan girift ilişkilerden oluşur (Kaya, 2016).

Nüfus hareketleri toplumların kolektif ve ekonomik yapılarındaki değişikliklerden kaynaklanır. Teknoloji ve sanayinin ilerlemesi nüfus yoğunluğunu, kırdan kente göçü ve iş olanaklarını etkiler. Bu durum kentin demografik yapısı ile birlikte kent kimliğinin algılanmasını etkileyen bir faktör olarak gündeme gelir (Kaya, 2016).

2.4.3. Kültürel kimlik

Kültür, insanın ürettiği her söz, her obje, her ortam olarak tanımlanır. İnsan doğa etkileşimiyle oluşur. İnsanın düşünce üretimi ile kültür başlar. Toplumların yaşam biçimlerini, tutumlarını ve davranış kalıplarını içeren geniş bir kavramdır (Kaya, 2016).

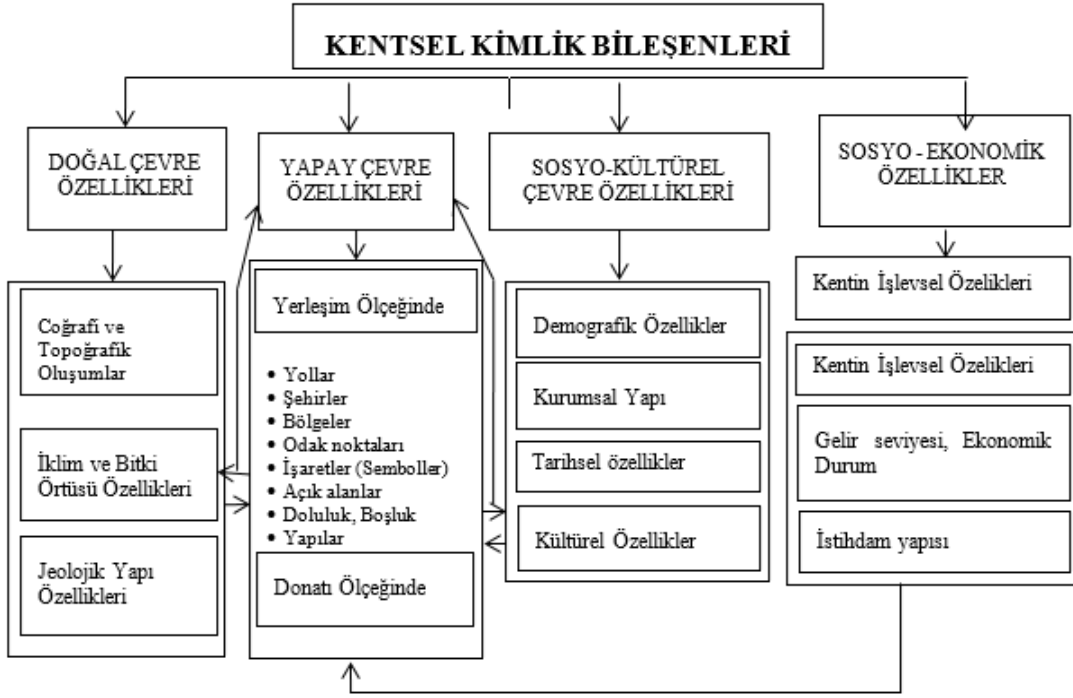
İnsan çevresini biçimlendirirken kültür ve değer üretir. Kent kullanıcıları tarafından bu değerlerin benimsenip sonraki nesillere aktarımı ile değerler süreklilik kazanır ve kültür oluşur. Kültürün kalıcılığını onu biçimlendiren değerlerin hafızadaki kalıcılığı belirler. Kültürü şekillendiren değerler var olduğu müddetçe kültür zamanın ruhu ile birlikte uyum içinde olacaktır (Kef, 2017).

2.4.4. Tarihsel kimlik

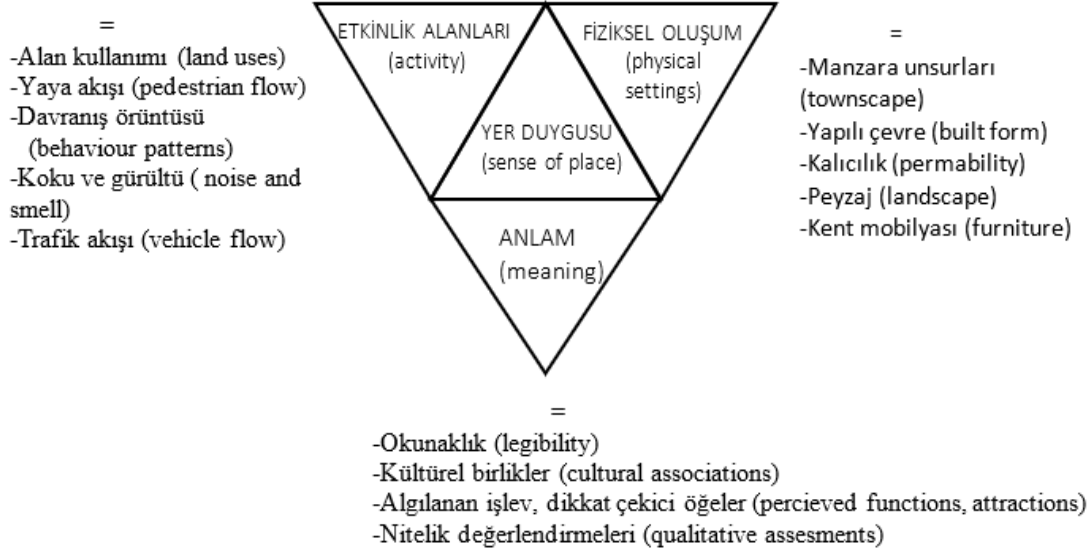
Kentlerin kuruluşundan günümüze kadar olan süreçte kolektif eylemlerin kentsel tasarıma yansımaları tarihsel kimliği oluşturur. Kentlerin kuruluş nedenleri; tarihi süreç içinde yaşadığı, dini, idari, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılanmalar tarihi kimliğin araştırma alanını oluşturmaktadır. Bu faktörler toplumların davranışlarını şekillendirmekle beraber kentin tasarımını etkilemekte ve kentsel formu etkilemektedir. (Çöl,1998).

2.4.5. İşlevsel kimlik

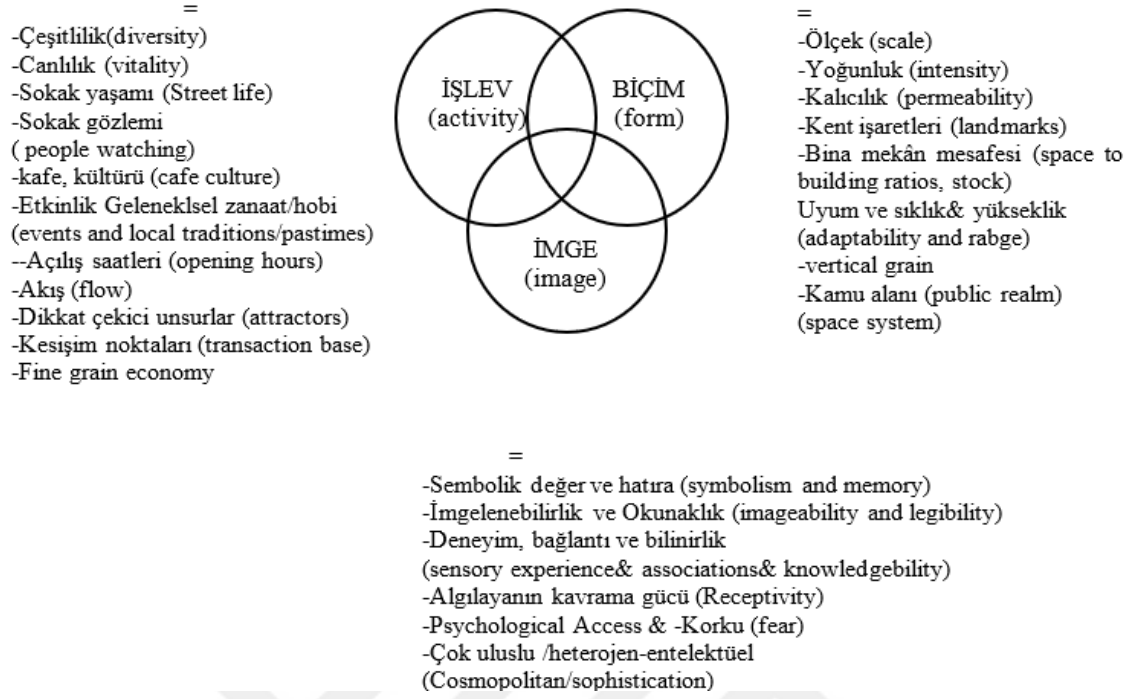
Günümüzde bazı kentler işlevleriyle kimlik kazanmaktadır. Örneğin sanayi kenti Kocaeli, üniversite kenti Eskişehir, turizm kenti Antalya kentsel işlevlere örnek olarak verilebilir (Çöl, 1998). Bunun yanı sıra kent kimliğini oluşturan bileşenler Ersoy, (2012)'nin çalışmasında Şekil 2.1.'deki gibi özetlenmiştir Yer kimliğinin tanımlayıcı bileşenleri; yapısal (fiziksel), işlevsel (aktiviteler), anlamsal ve yerin ruhu (yer duygusu) olarak Punter, (1991) tarafından özetlenerek Şekil 2.2.'de gösterilmiştir. Aynı zamanda Montgomery, (1998)'nin ortaya koyduğu ve Carmona ark., (2003) tarafından yeniden uyarlanan kentsel kimlik bileşenleri Şekil 2.3' de gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Kentsel kimlik bileşenleri.

Şekil 2.2. Yer kimliğini tanımlayıcı bileşenler (Punter, 1991).

Şekil 2.3. Yer kimliğini tanımlayıcı bileşenler (Carmona ark., (2003)'den yazar tarafından çevrilmiştir).

2.5. Kent Kimliğinin Algılanması

“Bir şeye dikkati yönelterek, duyular yoluyla o şeyin bilincine varma” olarak tanımlanmaktadır (Anonim 2020). bir mekânın algılanma süreci iki başlık altında incelenmektedir Lang, (1987). Bunlar duyulara dayalı duyumsal süreç ve bilgiye dayalı zihinsel süreçlerdir. Çevreden gelen verilerin beş duyu organı vasıtasıyla ile yorumlanması duyumsal süreci oluşturur. Zihinsel süreç mekânın deneyimlenmesiyle zihinde kavramsallaşmasını içermektedir (Lang, 1987).

İnsan çevresini sadece beş duyusu ile algılamaz. Bunların haricinde beynin yaratıcı gücü, geçmiş yaşantıdan elde edilen bilgi birikimi, kişisel özellikler, beklentiler, psikolojik, kültürel, sosyo-ekonomik etmenlerin etkisi de çevrenin algılanmasında önemli faktörlerdir (Uzun ve ark., 2011). Aynı zamanda bireyler yaşanmışlıklar ile çevrelerine anlamlar yüklemekte, hafızalarında o yere dair anılar depolamaktadır. Bu sebeple kent imajı kullanıcı zihninde var olan izlenimlerin bireyin kendi benliğinde yorumlanması sonucu oluşan bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Kent kimliği ve kolektif belleğin oluşması algılama sürecinin hemen ardından gelir. Kentsel imge ise

kentte var olan yaşantının kişilerde bıraktığı düşünsel ve duygusal izlerdir. Bu izler kent kimliğinin tanımlanması aşamasında en önemli adımdır (Lynch.1960).

Kent kimliği, insanın kent mekânlarıyla kurduğu ilişki üzerinden veya kentin morfolojik özelliklerinin analizi ile tanımlanabilir (Ocakçı, 2012).

Montgomery (1998) kimlik ve imge kavramlarını tarif ederken, kimliği ‘*bir yerin gerçekte nasıl olduğu*’ biçiminde tarif eder. İmgeyi ise “*hislere göre mekânın algılanması*” olarak ifade etmiştir (Turan 2010). Pocock ve Hudson ise (1978), kentsel çevrelere ilişkin edinilen imgeleri kişisel düşünceler olarak tanımlamıştır

İmge ve çağrışım kavramları mekânsal imgeyi değerlendirebilmenin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu değerlendirmede ortaya çıkan duyularda, 2 farklı değişkenden bahsedilmelidir. Bunlar; Bağımsız Değişkenler (algılanan örneğin görsel, fiziksel özellikleri), Bağımlı Değişkenler (algılayan gözlemcinin bireysel tercihleri, değerlendirmeleri) olarak ifade edilmektedir (Turan, 2010).

2.6. Kültürel Peyzaj

2.6.1. Kültür tanımı

Kültür, tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde üretilen bütün maddi ve manevi değerlerin gelecek nesillere aktarımı ile oluşur (TDK, 2019).

Kültür, insanların yaşam biçimlerinin (gelenekleri, mutfak kültürü, kılık kıyafet, din, teknoloji) ve insanların; değerleri, amaçları, istekleri, kimliklerinin sosyal üretim aracı olarak tanımlanmıştır (Hawkes, 2001).

Hafıza

Fehim kelimesi bir şeyi derinlemesine anlamak demektir. Derin anlama maziye gerektirir. Hafıza anlam deposudur. Hafıza anlamları ezberler. Bütün kişilik ve kimlik hafıza üzerine kuruludur (Kef, 2017). Bu sebeple hafıza mekanlarının tespitinde sözlü tarih çalışmasına yer verilmiştir.

2.6.2. Kültürel çevre

İnsan eli ile oluşturulmuş bir yerin; sosyal, kültürel, ekonomik ve yöresel karakteristiklerini taşıyan, belli bir amaç doğrultusunda tasarlanmış, hiyerarşik düzlemde hibrit işlevlere sahip birimlerin bütünleştiği çevreler olarak tanımlanmaktadır. İnsanın var olduğu günden itibaren dine, kültüre ve güzel sanatlara dair toprağın altında ve üstünde, su altında var olan; özgün değer taşıyan, ait oldukları dönemin sosyal, ekonomik ve mimari özelliklerini yansıtan kültürel miras, kültür varlıkları kültürel çevre olarak tanımlanır (Yazgan ve Erdoğan, 1992).

2.6.3. Kültürel peyzaj tanımı

Kültürel peyzaj, “doğal ve yapay” unsurların birlikte oluşturduğu, toplumların ve toplumsal yerleşimlerin zaman ve mekân içindeki karakter evrimine tanıklık eden peyzajlardır. Geçmişteki arazi kullanımı ve işlevlerini, sosyal beceri ve gelenekleri tanıtarak, tarihi olaylara tanıklık eden fiziksel izler barından, tarihsel süreç içinde ve farklı sosyal değerlerle özdeşleştirilmiş tanımlı arazi parçaları (Council of Europe, 1995) olarak tanımlanmaktadır.

Uluslararası Doğa Koruma Birliği, (2005) “Kültürel, doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı, evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikle birlikte olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanları” kültürel peyzajlar olarak tanımlamaktadır (IUCN, 2005).

2011 yılı UNESCO Dünya Miras Komitesi ise kültürel peyzajı, “doğanın insanların çeşitli amaçları doğrultusunda kullanması sonucu oluşan, doğa ve insanın ortak eseri” olarak tanımlanmıştır (UNESCO, 2011).

2.6.4. Kültürel peyzaj bileşenleri

Kültürel peyzajlar, insanın doğal ve fiziksel çevre ile etkileşiminin bir ürünüdür. Geçmişin izlerini günümüze taşır ve tarihsel süreç içinde kentlerin soyut ve somut kültürel mirasını oluşturur. Kentlere özgün bir karakter kazandıran alanlarıdır (Keshtkaran, 2019).

UNESCO Kültürel Miras Etkinleri tarafından kültürel peyzaj öğeleri soyut miras ve somut miras olmak üzere iki başlık altında incelemektedir. Somut öğeler doğal ve yapay çevre bileşenleri olarak tanımlanır. Soyut öğeler inanış ve anlamlar olarak tanımlanır. Detaylı anlatım (Çizelge 2.1) yer almaktadır (Ziyae, 2018).

Çizelge 2.1 Kültürel peyzaj bileşenleri (Ziyae, 2018).

Somut Öğeler	Doğal Fiziksel Form	Topografya, Coğrafya, Hidrolojik Yapı, Doku ve Yüzeysel Materyaller, Bitki Örtüsü, İklim, Çöl, Deniz Kenarı
	Yapay çevre	Binalar, Yollar, Köprüler, Heykeller, Kentsel Eserler, Bahçeler, Tarım Alanları
Bağlantılar	Zaman/Süreç	Tarih, Hafıza
	Metot ve Teknikler	Stil, Dans, Resim, Giyim Tarzı, Mutfak (Yemekler), Şarkılar
Soyut Öğeler	İnanış	Değerler, Vizyon, Din, İdeolojiler
	Kurallar	Politika, Ekonomi, Güç
	Davranışlar	Sosyal Alışkanlıklar, Yer Adı, Doku, Semboller, Yaşam Tarzı, Heykeller, Anlamlar, Aktiviteler, Efsaneler, Hikâyeler

2.6.5. Kültürel peyzaj türleri ve sınıflandırılması

Kültürel peyzaj alanları sınıflandırılması UNESCO tarafından oluşturulan bir uzman grup tarafından üç başlık altında toplanmıştır;

1. *İnsan Tarafından Bilinçli Olarak Tasarlanan ve Üretilen Peyzaj Alanları:* Estetik kaygılarla inşa edilmiş, dini veya diğer anıtsal yapıları kapsayan bahçe ve park alanlarını içine alır.

2. *Organik Biçimde Oluşmuş Peyzaj Alanları:* Günümüzdeki mevcut şeklini önceki dönemlerde yaşadığı; ekonomik, idari, sosyal ve dini zorunluluklardan kaynaklanan doğal çevre ile oluşturduğu ilişkiye tepki olarak geliştirmiştir. Bu gibi peyzaj alanları yapılarında bu evrim sürecini yansıtır. İki alt kategoriye ayrılırlar:

- Evrimini Tamamlamış (Fosil): Relik veya fosil peyzaj alanı olarak da tanımlanır. Bu peyzajlar evrim sürecinin geçmiş zamanlarda ani olarak veya belirli bir dönem sonrasında tamamlanan alanlardır.

- Sürekliliği Olan Peyzaj Alanları (özel kırsal yerleşmeler): Geleneksel yaşam tarzını sürdüren çağdaş toplumların yaşamlarında aktif rol oynamaya devam eden

yerlerdir. Bu peyzajlar insan ve çevrenin evrim dönemlerini yansıtan önemli kanıtlar sunarlar. Fransızların eski şarap bağları, Çin pirinç tarlaları örnek olarak verilebilir.

3. *Birleşik Kültürel Peyzaj Alanları*: Dini, sanatsal veya kültürel motiflerle bütünleşmiş tamamen doğal oluşumlardır (Madran ve Alptekin 2009).

2.7. Tarihi Kentsel Peyzaj ve Kent Kimliği İlişkisi

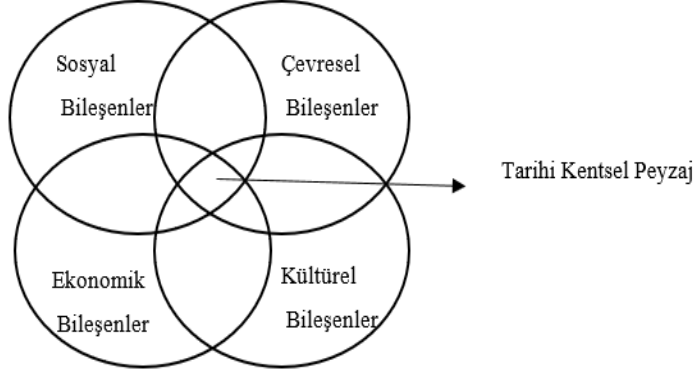
Kentlere özgünlük kazandıran en önemli alanlar tarihi kentsel peyzajlardır (O'Donnell, 2008; Kaya, 2016). Tarihi kentsel peyzaj kavramı “..bu kavram arkeolojik ve paleontolojik sitlerde dahil olmak üzere, doğal ve ekolojik bağlamdaki tüm bina gruplarını, yapıları ve açık alanları ifade eder ki bunlar belli bir dönemde insan yerleşimlerini oluşturan, arkeolojik, mimari, tarih öncesi, tarihi, bilimsel, estetik, sosyo-kültürel ve ekolojik açıdan uyum ve değer taşırlar. Bu peyzaj modern toplumu şekillendirir ve bugün nasıl yaşadığımızı anlamamız açısından büyük değer taşır..” UNESCO’ya üye olan ülkeler için bu karar tavsiye niteliğinde ve kentsel mirasın korunması, politika ve uygulamalarının bütünleştirilmesi konuları üzerinde önemle durulmaktadır (Banderin ve Oers 2012; Dinçer 2013).

UNESCO, (2011)’nin yaptığı düzenleme ile arkeolojik mirasın envanterinin çıkarılmasını, görünür bir kalıntı olmasa bile, gelecek kuşaklar tarafından incelenmek üzere arkeolojik rezerv alanları oluşturulmasını kimliklerin sürekliliği için gerekli olduğunu öne sürmektedir (Banderin ve Oers 2012; Dinçer 2013).

İnsanların deneyimlediği çevrenin bir parçası olan arkeolojik ve kültürel mirasın, tarihsel süreçteki değişimini kültürel bağlamda irdelenerek, arazi kullanımına ve çevrenin görünümüne etkisinin araştırılması olmaktadır. Tarihi kentsel peyzajların mevcut durumu yapılacak kentsel planlanama için yol gösterici olmaktadır (O'Donnell, 2008; Kaya, 2016). Kültürel peyzajların çevresiyle arasındaki bağların analizi yapılırken iki yöntem kullanılmaktadır. Birincisi fiziksel peyzajın görsel öğelerin incelenmesi, ikincisi kültürel algıların ve görsel tercihlerin incelenmesidir (Kaya, 2016).

Bu yaklaşım mevcut yapılı çevre, somut olmayan kültürel miras, kültürel çeşitlilik, sosyo-ekonomik ve çevresel etmenlerin yanı sıra yerel kolektif değerlerini de hesaba katılmasıyla anlatılmıştır (Şekil 2.4). Planlamanın ve tasarım müdahalelerinin sürdürülebilirliğini artırmayı amaçlamaktadır (UNESCO, 2013). Tanımlanan bu

metotlar çerçevesinde tezin yöntemi anket ve sözlü tarih çalışması olarak belirlenmiştir. Yaşlıların ve gençlerin algısındaki kimlik mekanları araştırılmıştır.

Şekil 2.4. Tarihi kentsel peyzaj bileşenleri (Rodwell, 2010'dan uyarlanmıştır).

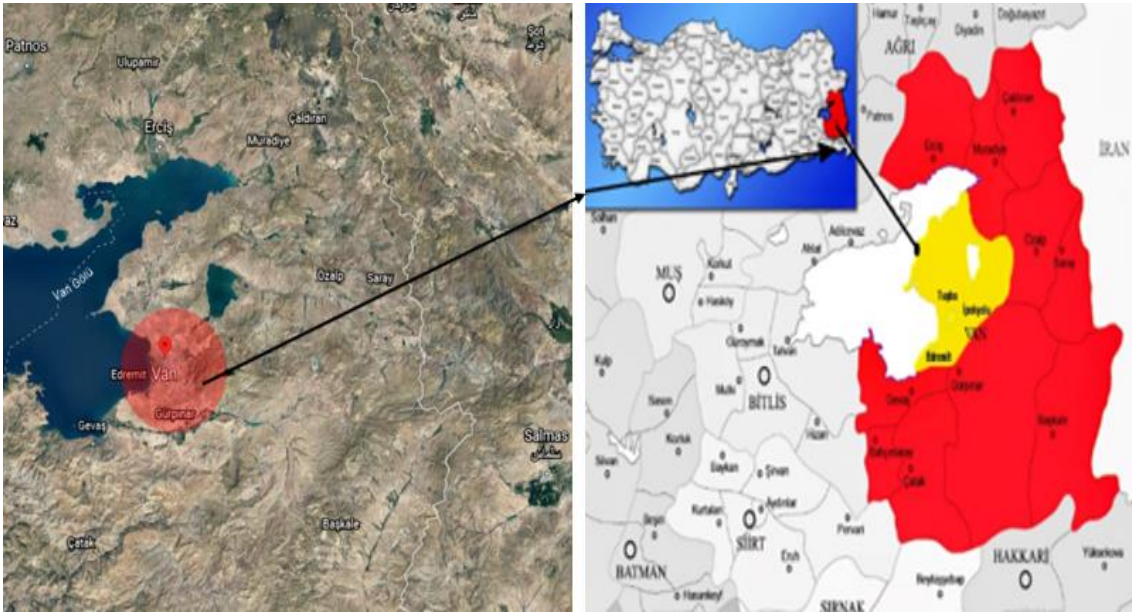
3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Van'ın merkez ilçeleri olan İpekyolu, Edremit ve Tuşba ilçe sınırlarında yer alan görünür tarihi kentsel peyzajlar tezin ana materyali olarak belirlenmiştir.

Van, dünya üzerinde 42°40' ve 44° 30' Doğu boylamları ile 37° 43' ve 39° 26' Kuzey enlemleri arasındadır. Van, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Murat-Van Bölümü, Van Gölü kapalı havzasında yer almaktadır. 20.921 km² yüz ölçümüne sahiptir. Yüz ölçümü bakımında Türkiye'nin 6. en büyük ilidir (Akköprü, 2019).

Kuzeyden Ağrı ili Doğubayazıt Diyadin ve Hamur ilçeleri, batıdan Van Gölü ile Ağrı ilinin Patnos ilçesi Bitlis' in Adilcevaz Tatvan ve Hizan ilçeleri, güneyden Siirt' in Pervari Hakkâri ili Beytüşşebap ve Yüksekova ilçeleri ile komşudur. İran ile sınırı komşusudur. Van, Van Gölü' nün doğu kıyısına 5 km uzaklıkta çok az meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. Bu bilgiler haritada gösterilmiştir (Şekil 3.1). Rakımı yaklaşık 1.725 m'dir. Çevredeki yüksek dağlar Van ilinin sınırını oluşturur (Akköprü, 2019).

Şekil 3.1. Çalışma Alanı Harita Gösterimi (Google Earth'den haritanın altlığı alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır).

3.1.1. Çalışma alanının özellikleri

Van Gölü'nün doğu yarısında Van ili diğer yarısında ise Bitlis ili yer almaktadır. Gölün doğu tarafında İpekyolu, Tuşba, Edremit, Gürpınar, Başkale, Özalp ve Saray ilçeleri; kuzey ve kuzey doğusu tarafında Erciş, Çaldıran ve Muradiye ilçeleri; güney ve güneydoğu tarafında ise Gevaş, Bahçesaray ve Çatak ilçeleri yer almaktadır (Akköprü, 2019). Van ilinin rakımının yüksek olması ve dağlık bir yapıya oluşu sebebiyle Van'da yerleşim yerlerinin çoğu eğimli araziler üzerinde kurulmuştur. Kent yerleşim yerleri genellikle 1.750-2.000 m arası yükseklikte köy yerleşimleri ise 2.000-2.500 m arası yükselti kuşağında konumlanmıştır (Akköprü, 2019).

3.1.1.1. Jeolojik Yapısı

Van Bölümü morfoloji ve yapı bakımından 3 bölgeye ayrılmıştır. Van Gölü ile Türkiye-İran sınırı arasından mezozoik-tersiyer kıvrım ve katmanları genç (Pilyo kuarterner) depolar ile kaplı depresyondan oluşan; güneybatı kuzeydoğu yönünde genç dönem (Kuarterner) volkanik arazi; güneyde eski (Paleozoik) Bitlis kütesidir (Akköprü, 2019).

Van ilinde volkanikler geniş bir alana yayılmış bulunmaktadır. Van Gölü Havzası'nda Tektonik olarak oldukça hareketli aktif fay hatları bulunmaktadır. Erciş, Çaldıran, Özalp, Muradiye, Saray, Çatak ve Bahçesaray birinci derece deprem kuşağındadır. Edremit, Gevaş, Gürpınar, Başkale ise İkinci deprem kuşağında bulunmaktadır. Kent tarihinde 7 üstü iki önemli deprem kayda geçmiştir. Birinci deprem 1976 yılında, ikinci deprem ise 2011 yılında gerçekleşmiştir (Akköprü, 2019).

3.1.1.2. İklimi

Van'da karasal iklim hakimdir. Mevsimler arası sıcaklık ve yağış miktarı farkı fazladır. Kışlar sert ve uzun yaşanmaktadır. Van Gölü'ne yakın olan yerleşimler gölün etkisiyle daha ılımandır (Akköprü, 2019). İklim Van kent kimliğinde yer alan yerel

toprak evler karasal iklime sahip Van için özgün bir kimlik oluşturmaktadır. İklimin koşulları bitki örtüsünün cılız olmasına neden olmuştur. Bu sebeple yerel inşa tekniğinde ahşap yapılar yer almamaktadır.

En soğuk ay -3.5 °C ortalama sıcaklığı ile Ocak ayıdır. Temmuz ayı ise 22 °C ile en sıcak dönemdir. Van'da en yağışlı mevsimin ilkbahar olduğu görülmektedir. En çok yağış Nisan ayında düşmektedir (55.7 mm). Van'ın ortalama yağışlı gün sayısı 93.7'dir. Aylık toplam yağış miktarı ortalaması 387.7 mm'dir (Anonim, 2020e.). Van ilinin yıllık sıcaklık ortalaması 9 °C'dir. Yağışların %39'u ilkbahar, %27'si sonbaharda, %26'sı kış, %7'si ise yaz mevsiminde düşmektedir. Karla kaplı gün sayısı 120 günü bulmaktadır. Yıl içinde takriben 90 gün kar yerde kalabilmektedir. Yağışlı gün sayısı yaklaşık 90 günü bulmaktadır. Güneşli gün sayısı yılda 120 günü bulmaktadır. Van, Türkiye'nin yıl içinde en fazla güneş alan illerinden biridir. Van Valiliği'nin yayınladığı Kültür ve Turizm Envanteri I. cildinde (2006) yer alan bilgiye göre Van'ın Urartu dönemindeki adı Tuşba'dır. Tuşba kelime anlamı olarak "Güneşi Bol Alan anlamına" gelmektedir. Van Yıllık yaklaşık 400 mm yağış ile Doğu Anadolu'nun en az yağış alan yerlerinden biridir (Anonim, 2020e).

3.1.1.3. Doğal Bitki Örtüsü

Van il topraklarında genel olarak bozkır bitki örtüsü hâkimdir. Van topraklarının %70'i çayır ve meralarla, %23'ü tarım arazisi ile ve %2'si orman ve fundalık alanlarla kaplıdır (Anonim 2020a). Van Gölü ve çevresinde kışlar uzun ve soğuk olması ve Van Gölü'nün sodalı ve tuzlu yapısı sebebiyle bitki örtüsü cılızdır. Ağaçlık alanlar ovalar ve vadi içlerinde görülmektedir. Edremit, Gevaş, Erciş ve Van merkezin diğer ilçelere nispeten daha az yükseltiye sahip olması, daha ılıman bir iklimin hâkim oluşu gibi etmenler sebebiyle bu alanlarda bitki örtüsü daha gürdür. Van güneyini çevreleyen güney doğu Toroslar 'da orman kalıntıları bulunmaktadır. Bu sebeple ilin güneyinde yer alan Gevaş ilçesinde; meşe, ardıç, ceviz, titrek, sarıçam ve kavak ağaç türlerine rastlanmaktadır (Akköprü, 2019). İklim şartlarının çetin olması dolayısıyla Van'ın bitki örtüsü çok gür değildir. Bu sebeple doğal bitki örtüsü kent kimliğinde baskın rol oynamamaktadır.

3.1.1.4. Toprak Yapısı

Van Gölü ve çevresinde var olan toprak çeşitleri zonal ve azonal olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Zonal topraklar genellikle yüksek rakımlı ve eğimli alanlarda görülürken azonal toprak çeşidi zonal topraklara nazaran daha az eğimli ve daha az rakıma sahip alanlarda bulunmaktadır. Zonal toprak çeşitleri; kireçsiz kahverengi topraklar, kestane rengi topraklar, kireçsiz kahverengi orman toprakları ve kestane rengi topraklardır. Azonal toprak topraklar ise; kolüvyal, alüvyal ve regresol topraklardır.

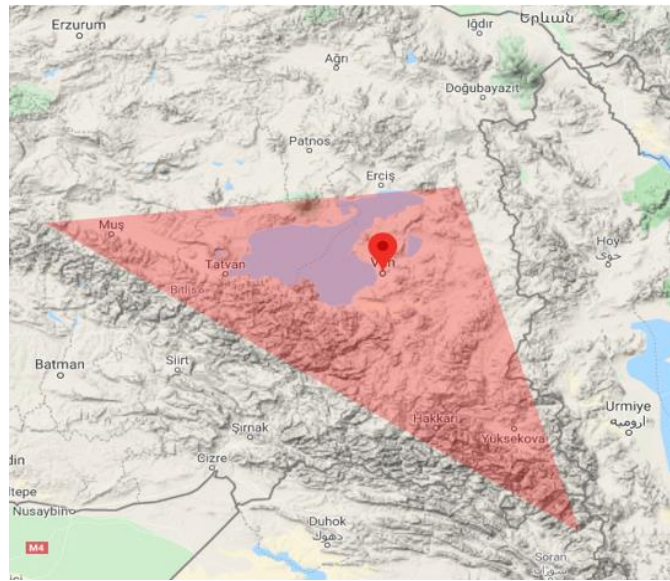
İlin doğusunda kestane rengi ve kahverengi topraklar kuzeyinde ise kireçsiz kahverengi topraklar geniş yer kaplamaktadır. İldeki başlıca toprak türleri bunlardır. Bu topraklar il topraklarının %60'ından çoğunu oluşturmaktadır. Kireçsiz kahverengi topraklar ilin kuzeyinde dış püskürük ana kaya üzerinde gelişmiştir. Bu toprakların fosfor oranı orta ve yüksek düzeydedir ve çayır ve orman kuşakları arasında kalmaktadır. Bu topraklar 670 mm ve daha çok yağış düşen alanlarda oluşmuştur (Anonim, 2020f; Akköprü, 2019).

Kapladığı alan bakımından en yüksek orana sahip olan toprak çeşidi kestane rengi kireçli topraklardır. Yükseltinin 2.000 metreye ulaştığı kesimlerde yaygınlaşmaktadır. Kahverengi topraklar ise ilin doğu kesiminde yükseltinin az olduğu alanlarda görülmektedir. Ana maddesi kireçtir. Kahverengi topraklar kestane rengi topraklara göre daha kaba yapılı ve çakılıdır. Hafif ve orta eğimli alanlarda bulunan kahverengi topraklar tarım için, eğimin fazla olduğu kısımlar ise otlaklara ayrılmıştır. İlin kuzeybatı tarafında Erciş yöresinde volkanik arazilerde regresol topraklar yaygındır. Erciş yöresinde görülen bir diğer toprak türü alüvyal topraklardır. Bu topraklar kaba yapılı ve kireçsiz topraklardır. Kolüvyal topraklar ise az bir alan kaplamaktadır ve hammaddesi genellikle çakıldır. Gürpınar-Hoşap arasında, Hidromorfik alüvyal topraklara ise Çaldıran ve Özalp gibi ovalık alanlarda rastlanır. İlin kuzeydoğu kısımlarında rastlanan bir başka toprak çeşidi de kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır. Van'da orman alanları pek bulunmaması sebebiyle bu topraklar ilde en az rastlanan toprak çeşididir (Anonim, 2020f; Akköprü, 2019).

3.1.1.5. Topoğrafik Yapı

Van ilinin en dikkat çeken özelliği engebe ve yükseltinin çok olmasıdır.

Van, %53.5'i dağlarla, %33,9'u platolarla ve %13.7'si ovalarla kaplıdır. Ovalar, dağ eteklerinde ve akarsu vadilerinin genişlediği yerlerde oluşmuştur. İl'de dağların arasında ve dağ eteklerinde geniş platolar bulunmaktadır. Bu da hayvancılık bakımından önem taşıyan otlaklar ile kaplıdır (Akköprü, 2019). Van bölümü bir kenarı yüksek güneydoğu Toroslar diğer kenarı Nemrut'tan Tendürek'e kadar uzanan volkanik dağlar bir diğer kenarı da Türk İnan sınır dağları ile çevrili bir üçgen şeklindedir. Bu alanın büyük kısmını 16.000 km² yüzölçümüne sahip Van gölü kapalı havzası teşkil etmektedir. Bu alanın neredeyse bütün suları Van gölü havzasına bağlıdır. 2.200-5.000 metre arasında değişen ortalama yükseltiye rağmen geniş alanlara hâkim olan basık topoğrafya şekilleri Van'ın güney kesimi güneydoğu Toroslar ve bunların doğudaki uzantısı üzerinde bulunan Gevaş dağları ile çerçevelemiştir. Bu kısımda Artos (3.475 m.) Dağı gibi 3.000 metreyi aşan dağlar yer almaktadır. Arazinin eğimi Van Gölü'nün güney kıyıları gölün en girintili çıkıntılı kısımlarını oluşturmaktadır. Hoşap suyu, Arpat çayı ağız kısımları hariç kıyı kesimi genellikle yüksektir (Anonim, 2020g). Van ve çevresinin topoğrafik durumu resimde görülebilir (Şekil 3.2).

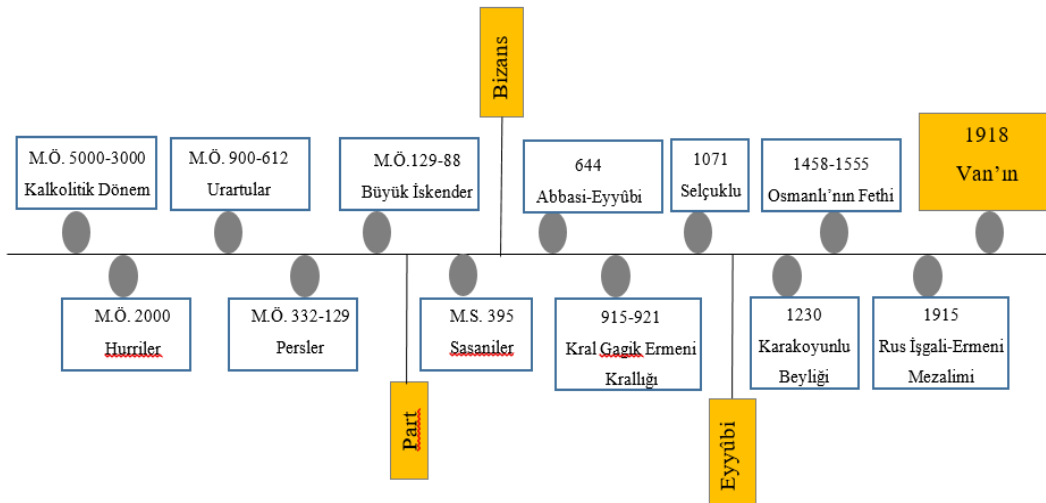
Şekil 3.2. Van İli Topoğrafik Haritası.

3.1.2. Çalışma alanının kültürel peyzaj özellikleri

3.1.2.1. Van'ın kısa tarihçesi

Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Van Şehri, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Arkeolojik kazılar, MÖ. 15000-8000 yıllarından itibaren kesintisiz bir yerleşim alanı olarak kullanılmaktadır. Ancak ilk devlet oluşumu Urartular ile başlamaktadır (Tekin, 2005).

Urartu Kralı I. Sardur tarafından MÖ. 9.yy'da kurularak başkent haline getirilen Van (Tuşba veya Turuşpa) şehri, Urartu Devleti yıkıldıktan sonra, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine kadar uzun bir süre önemini yitirmişti. Urartulardan sonra sırayla Asur, İskit, Med, Pers, İskender (Selevkius), Roma, Part, Sasani ve Bizans hâkimiyetleri altına giren Van Bölgesi Hz. Ömer'in halifelik döneminde 640 yılında fethedilmiş ve İslam topraklarına katılmıştır. Bu dönemde Van Bölgesinde yaşayan Ermenilerin bazıları cizye vererek Müslümanlarla yaşamaya devam ederken bir kısmı da Bizans'ın himayesinde Kayseri'ye yerleştirilmiştir (Ağaoğlu, 2007). Van İsminin Kaynağı konusunda birçok görüş olmakla birlikte en yaygın kabul göreni; Urartuca Biane veya Viane'den çıkmış olduğudur. Van İli Tarihçesi bilgileri (Anonim, 2020h) zaman çizelgesi şeklinde sunulmuştur (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Van İli Tarihçesi (Zaman çizelgesi Van Valiliğinin yayınladığı bilgiler doğrultusunda yazar tarafından hazırlanmıştır).

3.1.2.2. Nüfus

Türkiye'nin en kalabalık on dokuzuncu kentidir. Van ili nüfus bakımından Doğu Anadolu Bölgesinin en büyük ilidir. 2019 sonu itibarıyla nüfusu 1.136.757 kişidir (Çizelge 3.1). İlde km²'ye 54 kişi düşmektedir. Van'ın İpekyolu ilçesi nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçedir. İlde yıllık nüfus artış oranı %1.15 olmuştur. Nüfusu en çok artan İpekyolu ilçesi (%4.41), nüfusu en çok azalan Başkale (-% 7,05) ilçesi olmuştur. 4 Şubat 2020 TÜİK verilerine göre Van iline bağlı 13 ilçe ve belediye, bu belediyelere bağlı toplam 690 mahalle bulunmaktadır (Anonim 2020a).

Çizelge 3.1. TÜİK 2019 yılı verilerine göre Van ilinin ilçelere göre nüfus dağılımı

İlçe	Nüfus 2018	Nüfus 2019	Fark	Nüfus Artışı	Mahalle Sayısı	Alanı km ²	Yoğunluk
Edremit	125.884	127.505	1.621	1.29	30	515	248
İpekyolu	312.244	326.007	13.763	4.41	50	956	341
Tuşba	160.522	162.848	2.326	1.45	67	1.948	84
Bahçesaray	14.622	14.701	79	0.54	20	426	35
Başkale	52.544	48.838	-3.706	-7.05	66	2.727	18
Çaldıran	63.013	62.530	-483	-0.77	70	1.478	42
Çatak	20.937	20.592	-345	-1.65	33	1.952	11
Erciş	173.313	175.108	1.795	1.04	101	2.133	82
Gevaş	28.620	28.235	-385	-1.35	41	1.544	18
Gürpınar	35.663	34.393	-1.270	-3.56	79	4.028	9
Muradiye	49.688	50.206	518	1.04	48	912	55
Özalp	65.785	65.296	-489	-0.74	58	1.430	46
Saray	20.949	20.498	-451	-2.15	27	872	24
VAN	1.123.784	1.136.757	12.973	1.15	690	20.921	54

3.1.2.3. Göç

Van il nüfusunu önemli ölçüde etkileyen 3 kırılma noktası vardır (Çizelge 3.2). Bu dönemlerde çeşitli nedenlerden ötürü kent ya göç almış veya önemli oranda göç vermiştir. Birinci kırılma noktası 1950-1980 yıllarıdır. Bu yıllar arasında yaşanan göçler genelde ekonomik nedenlidir. İkinci kırılma noktası olan 1980-2000 yıllarıdır. Bu dönemde yaşanan göçler ekonomik ve güvenlik kaynaklı son olarak 2011 yılında yaşanan göçler bu yılda yaşanan depremden kaynaklanmaktadır. Nüfusun büyük bir

kısmını kırsal kesim oluşturmaktadır ve yüksek doğum oranı, hane halkı büyüklüğü, siyasi olaylar kentin aldığı göçün ana sebeplerindendir. Van ilinde genelde verilen göç alınan göçten fazladır. Van'dan verilen göçlerin çoğu Türkiye'nin en fazla sanayileşmiş ve Sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş illere doğru olduğu görülmektedir (Elmastaş ve Yılmaz, 2015).

Çizelge 3.2. 2019 TÜİK verilerine göre Van merkez ilçelerinin nüfusu

Merkez İlçeler	İlçe Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
İpekyolu	326.007	%28.68
Tuşba	162.848	%14.33
Edremit	127.505	%11

3.1.2.4. Ekonomik yapı

Tarım: Van ilinin ikliminin soğuk olması ve arazi yapısının büyük bir bölümü engebeli alanlardan oluştuğu için tahıl ve sebze ekimi az bir oranda yapılır. Tarım alanlarının ancak %20'sinde sulama yapılabilir. Tahıl, meyve ve sebze üretimi yapılmaktadır. Başlıca tarım ürünleri arpa, buğday, çavdar, fasulye, şekerpancarı ve patatestir. İl civarında domates, taze fasulye en çok da ceviz yetiştirilir. Karpuz, kavun elma, armut, kayısı ilde yetiştirilen meyvelerdir (Anonim, 2020).

Hayvancılık: Van ilinde özellikle küçük baş hayvancılık ön plandadır. Türkiye'deki Köyün varlığının %5.5'i Van'dadır. Küçük baş hayvan sayısı Konya'dan sonra ikinci sırada Van ili yer alır. Mera hayvancılığı yaygındır. Arıcılık da gelişmiştir (Anonim, 2020).

Balıkçılık: İlde büyük göller olmasına rağmen bu göllerin sodalı olması sebebiyle balık çeşidi ve miktarı azdır. Van Gölünde inci kefali bulunur. Akarsularda ise sazan, karabalık, kayabalığı bulunmaktadır (Anonim, 2020).

Ormancılık: Van ili orman bakımından oldukça fakir sayılır. Sanayi ve yakacak odunu üretilmez (Anonim, 2020).

Madencilik: Soda, tuz, perlit, jips, kömür ve kükürt, demir Van ilinde çıkarılan madenlerdir. 1915 Rus işgali sırasında Ruslar Muradiye ilçesi yakınlarında bulunan Korzot köyünde günde 1 tona yakın petrol çıkarmışlardır. Van'ın Özalp ve Erçek bölgelerinde hâlen petrol arama çalışmaları devam etmektedir (Anonim, 2020).

Sanayi: Van ilinde sanayi faaliyetleri henüz gelişmeye başlamıştır. Mevcut fabrikalar tarım ve hayvan ürünlerini işleyen tesislerdir. Başlıca fabrikaları; çimento fabrikası, yem fabrikası, et kombinası, peynir tereyağı fabrikası, çivi fabrikası, plastik boru fabrikası, Özalp mandıra işletmesi, yün ipliği fabrikası, un fabrikaları, tuğla fabrikası ve tuz, linyit işletmeleridir (Anonim, 2020ı).

Ticaret: İlde hayvancılık ve tarımdan sonra en faal sektördür. Başta İran olmak üzere Irak, Kuveyt'e canlı hayvan ve et ihraç edilir. İran'la sınır ticareti son dönemlerde önemli gelişmeler göstermiştir (Anonim, 2020ı).

Turizm: Yeni gelişmekte olan bir sektördür (Anonim, 2020ı). Özellikle İran üzerinden gelen turist sayısı fazladır (Anonim, 2020ı).

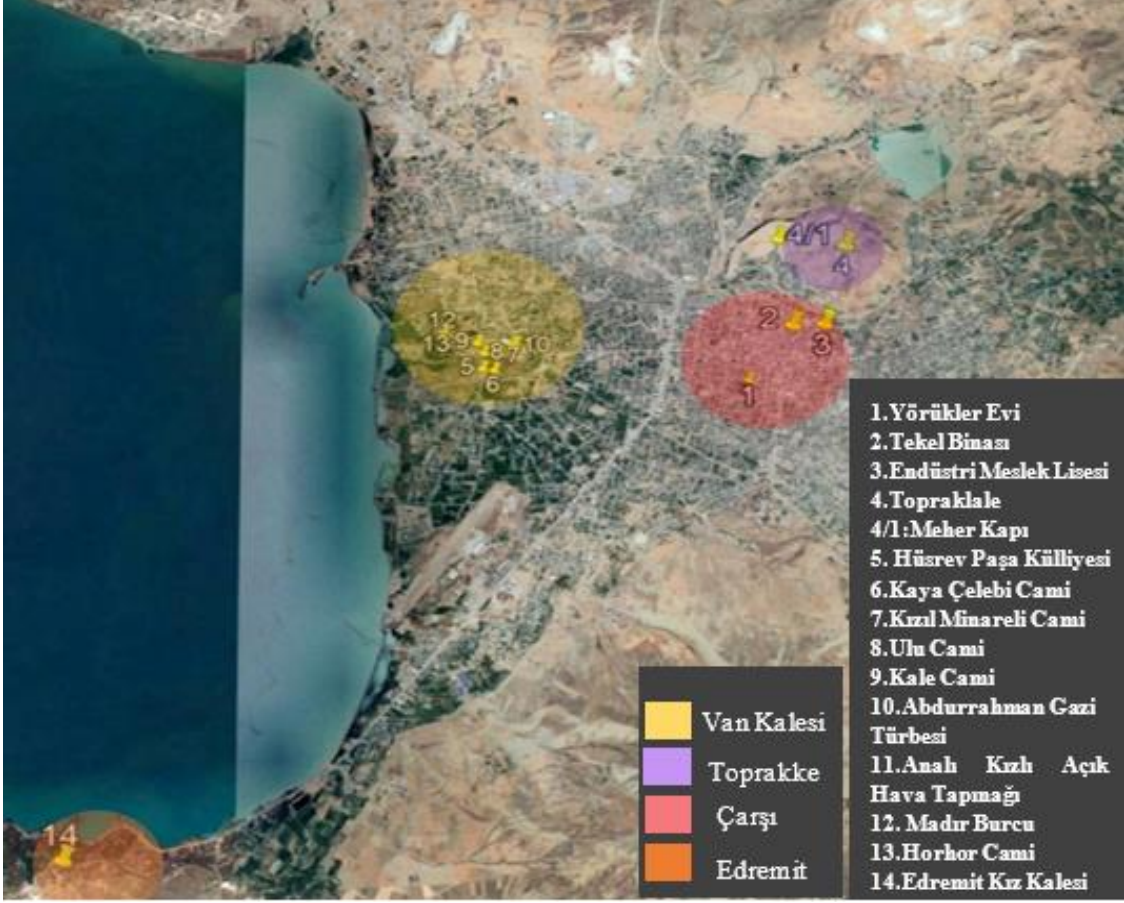
3.1.2.5. Altyapı

Ulaşım: İl; kara, hava ve demiryolu ulaşımından istifade etmektedir. Doğu Anadolu Bölgesindeki karayolu ağının kesişim noktasıdır. Türkiye ve İran yolu üzerindedir. Bu sebeple İran transit ticareti için önemli bir merkezidir. Karayolu: Van Gölü güneyindeki bir yolla Bitlis-Muş-Bingöl, Elâzığ yolu ile İç Anadolu ve Akdeniz'e bağlanır. Van Gölünün doğu kıyısını takip eden bir yolla Erzurum-Kars yoluna bağlanır. Böylece Doğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve BDT'ye ulaşır. Gürpınar-Başkale üzerinden Hakkâri ve İran'a ulaşır. Demiryolu: Malatya-Elâzığ-Muş-Bitlis demiryolu Tatvan'dan sonra feribotla Van İskelesine buradan da İran'a ulaşır. İl içinde 10 istasyon vardır. Van İskelesi-İran sınırı arası 114 km'dir. Havayolları: Van çarşı merkezine 8 km mesafede konumlanmaktadır. İlin Havaalanı pisti 2.600 metredir. Ankara, İstanbul, Adana ve Antalya'dan direkt uçuşlarla Van'a ulaşılabilir. Her gün uçuş Ankara ve İstanbul'a direkt uçuş bulunmaktadır (Anonim 2020a).

3.1.2.6. Kültürel peyzaj alanları

Van Merkez İlçelerinde (İpekyolu, Tuşba, Edremit) Korunması Gereken Taşınmaz Kültür Varlıkları toplamda 116 adet olarak Van Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından tescillenmiştir. Bu kültürel alanlara listesine ekte yer verilmiştir (Ek 7). Yapılan çalışmada kent kullanıcıları açısından kent kimliğine etkileri

araştırılan (listeden seçilen) tarihi kentsel peyzajların konumu ve özellikleri yer almaktadır (Şekil 3.4.).

Şekil 3.4. Tarihi kentsel peyzajların konumu (Google Earth'den haritanın altlığı alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır).

Van Kalesi

Tuşba adı ile Urartu Devleti'nin başkentliğini yapan Van Kalesi, Urartu kralı I. Sardur tarafından M.Ö. 840-825 tarihleri arasında kurulmuştur. Van Ovası'nda doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. 20 ile 120 metre arasında değişen genişliğinde, 1.800 metre uzunluğunda ve 100 metre yüksekliğinde doğal bir kaya kütlesi üzerine inşa edilmiştir. Güneyde yer alan çıkış yolu sarp ve dik, kuzeydeki çıkış yolu ise hafif rampa şeklindedir. Van Kalesi Van Gölü ile bütünleşmiş görünür ve görünür olmayan tarihi peyzajları ile birlikte önemli kimlik mekânları arasında yer almaktadır. Van Kalesi'nin

ve Madır Burcu'nun görünümüleri sunulmuştur (Şekil 3.5. ve Şekil 3.6.). Halk otobüsleri ile erişim kolay olmakla beraber güncel giriş konumu erişilebilirliğini kısıtlamaktadır.

Şekil 3.5. Van Kalesi (Anonim, 2020p). Şekil 3.6. Madır Burcu (Kılıç, 2006).

Madır (Sardur) Burcu

Van Kalesi'nde; kaya mezarları, bin merdivenler ve sur duvarları bulunmaktadır. Bu kalede Pers yazıtı haricinde eski dönemlere ait bir kalıntıya rastlanmamıştır. Kalenin doğu tarafındaki sur ve kuleler, kuzey batıya bakan kale giriş kapısı, tahkimatlar kalenin silüetini oluşturmaktadır. İç Kale'de, Süleyman Han Cami ve minaresi, kerpiç ve taştan çeşitli yapılar Osmanlı'dan kalmadır. Kalenin güney kısmında dış kalede Eski Van Şehri bulunmaktadır. Ancak 1915 sonrası tahrip edilmiştir (Kılıç, 2006). Bu alanlara erişim zor olmamakla beraber görünürlüğü olan peyzajlar olmadığından pek bilinmemektedir. Van Kalesi'nin güneyinde yer alan Eski Van Şehri'nde bulunan tarihi peyzajlar şekil üzerinde gösterilmiştir (Şekil 3.7.). Bu alanın mevcut durumu ile karşılaştırılabilmesi için 1918 öncesi çekilen hava fotoğrafına da yer verilmiştir (Şekil 3.8.).

Şekil 3.7. Eski Van Şehri ve çevresinde yer alan tarihi peyzajlar (Foto Konyar ve ark., (2018)'den alınarak yazar tarafından yapılmıştır).

Şekil 3.8. Van Şehri 1918 öncesi çekilen hava fotoğrafı (Erinnerungen aus dem Weltkrieg, Berlin, 1925'den alınmıştır).

Eski Van Şehri

Van Kalesi ve Eski Van şehri 7.000 yıllık tarihi geçmişin izlerini barındırmaktadır. Binlerce yıllık kesintisiz kültürleri barındıran bu alan I. Dünya Savaşı sırasında yerle bir edilerek görünürlüğü önemli ölçüde kaybetmiştir. Son yıllarda yapılan restorasyon ve kazı çalışmaları ile bu alanların görünürlüğü arttırılmıştır. Eski

Van şehrinin yıkılmadan önceki hali (Şekil 3.9.) ve mevcut durumu (Şekil 3.10.) verilmiştir

Şekil 3.9. Eski Van Kenti 1918 öncesi (Anonim, 2020r). Şekil 3.10. Kale ve Eski Van mevcut durum (Anonim, 2020s).

Eski Van Şehri Kızıl Minareli Cami

Eski Van kentinin doğusunda, Tebriz kapı mahallesinde bulunan cami, Sinaniye Camisi ya da Tebriz Kapı Camisi diye de adlandırılmaktadır (Şekil 3.11.). Minaresi Selçuklu döneminde binası ise Osmanlı döneminde inşa edilmiştir, ancak caminin ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir (Kılıç, 2006).

Şekil 3.11. Eski Van Kenti Kızıl Minareli Cami (Anonim, 2020t).

Eski Van Şehri Ulu Cami

Eski Van kentinde Tebriz Kapı, Saray (Orta) Kapı ve İskele Kapısının kesişim noktasında bulunmaktadır. Mimari yapısı Selçuklu dönemi yapılarına benzemektedir (Şekil 3.12.). Ahlat Şahlar dönemi kral I. Sökmen (1100-1112) ya da II. Sökmen (1128-1185) zamanında inşa edildiği düşünülmektedir. Camiye ait resimleri 19. yy'de H.F.B Lynch çekmiştir. W. Bachman ise caminin plan ve tümleme çizimleri ve çektiği fotoğraflar sayesinde orijinal hali bilinmektedir. Yapının girişi kuzey cephesinden anıtsal bir kapı ile sağlanmaktadır. Van müzesinde girişin geometrik ve bitkisel üslup kullanılan, alçı ve tuğla süslemelerinin kalan parçaları korunmaktadır (Kılıç, 2006).

Şekil 3.12. Eski Van Şehri Ulu Cami mevcut durum ve eski hali (Kılıç, 2006).

Hüsrev Paşa Külliyesi

Görsel etkiye sahip olan Hüsrev Paşa Külliyesi, Mimar Sinan'ın planladığı caminin 1567 yılında inşa edildiği düşünülmektedir. Halk arasında bu cami Hüsreviye ya da Kurşunlu olarak bilinmektedir (Şekil 3.13. ve Şekil 3.14.). Birinci Dünya Savaşı yıllarında yakılmış, Rus işgali sırasında yerlerinden sökülen altıgen çiniler Leningrad Müzesi'ne götürülmüştür. 1960'lı yıllarda caminin son cemaat yerinin sütun ve kemerleri ve kubbesinin kurşunları sökülüştür. Eski Van şehrinin güneyinde, Orta Kapının hemen girişinde yer alır. Restorasyonu yapılan Hüsrev Paşa Külliyesi, cami ile onun çevresindeki medrese, imaret, han, hamam, türbe hala ayakta durmaktadır (Kılıç, 2006).

Şekil 3.13. Hüseyin Paşa Külliyesi (Anonim, 2020u). Şekil 3.14. Eski Durum 1910 (Anonim, 2020v).

Kaya Çelebi Cami

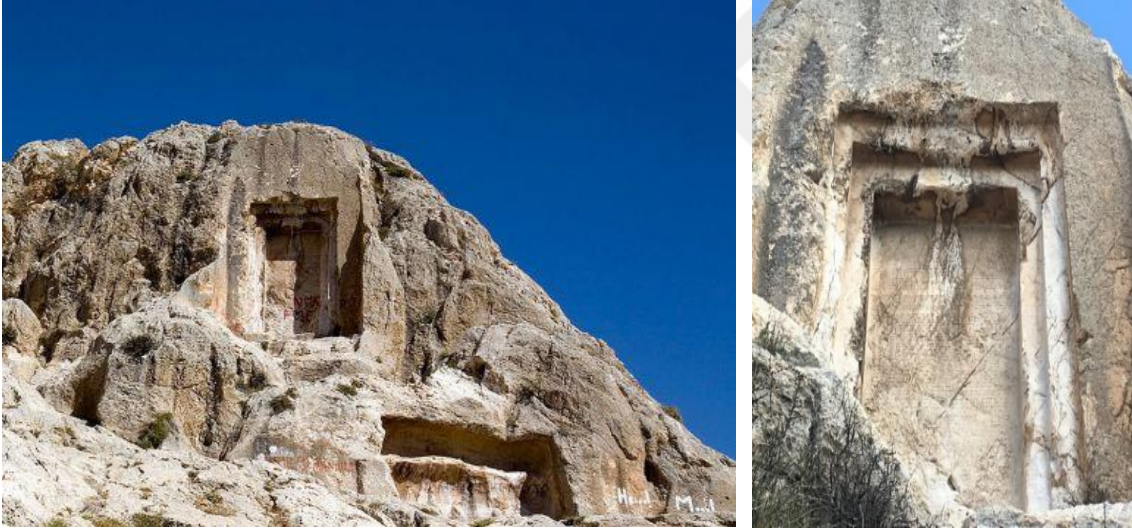
Caminin vakfiyesinde yazılan bilgiye göre 1660 yılında Kaya Çelebi Camisinin inşaatı Kaya Çelebi Zade Koçi Bey tarafından başlatılmış daha sonra 1663 yılında inşaat çalışmaları Cem Dedemoğlu Mehmet Bey tarafından tamamlanmıştır (Şekil 3.15.). Orta Kapı ile Yeni Kapı'nın arasında, surların hemen ardında bulunan Kaya Çelebi Camisi'nin Birinci Dünya Savaşı sonrasında alanda bulunan diğer yapılar gibi harabe haline gelmiştir. 1993 yılında restorasyonu yapıp yeniden ibadete açılmıştır (Kılıç, 2006).

Şekil 3.15. Eski Van Şehri Kaya Çelebi Cami (Anonim, 2020y).

Toprakkale-Meher Kapı

Urartu krallarından İşpuini ve oğlu Menua dönemlerinde M.Ö 820–810 tarihleri arasında Tanrı Haldi adına yaptırılmıştır. Urartuların II. Başkentidir. Bugün İstasyon Mahallesinde bulunmaktadır. “Aydınlatan” anlamına gelen Meher anıtsal dini bir amaçla bu kayanın 2.60 metre genişliğinde ve 4 metre yüksekliğinde kapı şeklinde oyulduktan sonra üzerine 47 satırdan oluşan çivi yazısı ile bir kitabe yazılmıştır (Şekil 3.16.). Urartular, zamanı geldiğinde Tanrı Haldi’nin bir ışık demeti içinde bu kapıdan çıkacağına inanmaktadır. Kutsal sayılmaktadır. Günümüz insanları da bu alanı efsaneleştirmiştir. Hz. Ali’ye ait ganimet ve atların burada bulunduğu ve her yıl bir gün kapının açıldığı söylenmektedir (Kılıç, 2006).

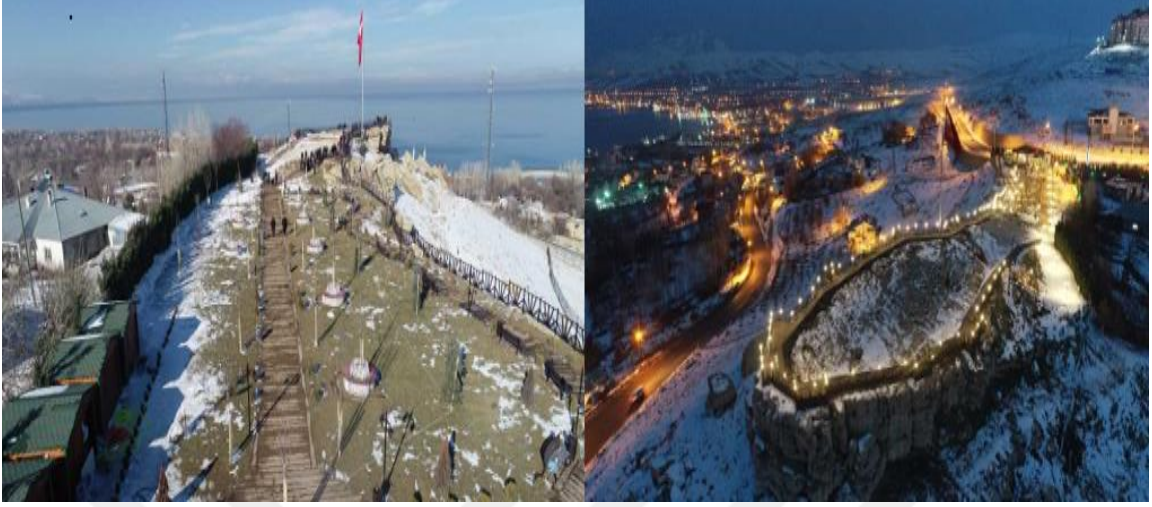

Şekil 3.16. Meher Kapı (Anonim, 2020z).

Edremit Kız Kalesi

İl kültür ve Turizm Müdürlüğü sitesinde yer alan bilgilere göre Edremit Kız Kalesi, takriben 3000 yıllık bir geçmişe sahiptir (Şekil 3.16.). Kalenin kurulduğu alan bölgeye hâkim bir tepe üzerinde olması sebebiyle Urartu krallarının taç giydiği, tanrılara sunak ve adakların adandığı ve çeşitli törenlerin yapıldığı kutsal bir alan olarak kabul

edilmektedir. Edremit Kız Kalesi seyir terası kent kullanıcılarına Edremit'in eşsiz manzarasını izlenme fırsatı sunmaktadır (Anonim, 2020i).

Şekil 3.17. Van Edremit Kız Kalesi (Kaynak: Edremit Belediyesi).

Horhor Cami

Eski Van şehrinin batısı kısmında, Horhor bahçelerinin yakında bulunan caminin kitabesi ve vakfiyesi olmadığından tam olarak ne zaman ve kimin tarafından yaptırıldığı bilinmese de mimari karakteristiğine bakılarak 18. yüzyıl yapısı olduğu düşünülmektedir (Şekil 3.18.). Dikdörtgen planlı yapının sadece güney ve doğu duvarları günümüze ulaşmıştır. Kısa bir zaman önce restorasyonu yapılmıştır (Kılıç, 2006).

Şekil 3.18. Eski Van Şehri Horhor Cami yeni ve eski halleri (Kaynak: Turizm İl Müdürlüğü).

Abdurrahman Gazi Mescidi ve Türbesi & Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı

16. yy. olarak belirtilse de yapının kuzeybatı köşesinde yer alan kümbetin 19. yy'ın ilk yarısında inşa edildiği düşünüldüğünden inşa tarihi belli değildir. Van Kalesi'nin kuzeydoğusunda, Analı Kız açık hava tapınağının hemen altında yer almaktadır (Şekil 3.18.). Kümbet biçiminde tek katlı sekizgen gövdeli ve piramidal külahlı olarak inşa edilmiştir. 1982 yılında yenilenmiştir. Yapımında düzgün kesme taşlar kullanılmıştır. Caminin hemen yanı başında biri Abdurrahman Gazi'ye diğeri Galip Paşa'ya (19. yy) ait iki kümbet yer almaktadır (Kılıç, 2006).

Şekil 3.19. Abdurrahman Gazi Türbesi – eski ve yeni hali & Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı (Anonim, 2020ab).

Süleyman Han Cami

Van Kalesi üzerinde, iç kalede yer alan Süleyman Han Camisi'nin yapım tarihi ile ilgili net bir bilgi yoktur. Evliya Çelebi 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın onarımını yaptırdığını söylemektedir (Şekil 3.20.). Osmanlı'nın hakimiyetinin temsili olan bu caminin minaresinde kesme taş kullanılmıştır. Yapının kendisi ise kare planlı düz damlı kerpiç bir yapıdır. 1987-88 yıllarında yapılan kazılarda Taner Tarhan tarafından harimi ortaya çıkarılmıştır (Kılıç, 2006). Günümüze kible duvarının bir

bölümü ulaşmıştır. 2010 yılında Van Kalesi ile birlikte Restorasyonu tamamlanmıştır (Anonim, 2020j).

Şekil 3.20. Süleyman Han Cami (Anonim, 2020ac).

Tekel Binası

Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunan Tekel Binası 1940'lı yıllarda inşa edilip günümüze kadar ulaşan Cumhuriyet döneminin sivil mimari örneğidir (Şekil 3.21). Daha önce eski Tekel Müdürlüğü hizmet binası olarak kullanılmıştır. 2019 yılında Van Valisi Mehmet Emin Bilmez bu yapının Kültür Evi olarak kullanılma açılmasını sağlamıştır (Anonim, 2020j).

Şekil 3.21. Tekel Binası (Anonim, 2020ad).
Endüstri Meslek Lisesi

1945 yılında orta dereceli sanat okulu olarak Tekel binasının altında eğitim öğretime başlayan 01 Kasım 1951 tarihinde bugünkü tarihi binasında Erkek Sanat Enstitüsü ismiyle hala ayaktaadır (Anonim, 2020l) (Şekil 3.22.).

Şekil 3.22. Endüstri Meslek Lisesi (Anonim, 2020ae).

Şamram (Menua) Kanalı

Kral Menua tarafından M.Ö 810-786 yıllarında yaptırılan bir su mühendisliği harikasıdır. Menua Sulama kanalı, 51 km uzunluğunda ve Van'ın Gürpınar (Havasor) Ovası'ndan Van ovasına tatlı su taşıyarak binlerce yıldır geçtiği topraklarda tarıma hayat vermektedir (Şekil 3.23.). Bu kanalın takriben %70'i Van'ın Edremit ilçesinde bulunmaktadır (Anonim, 2020m). Erişimi özel araç kolay olmaktadır. Tercih edenler bisiklet rotası olarak da kullanabilmektedir. Görünürlüğü Kehrizlere nazaran gayet iyi durumdadır. Son yıllarda bu güzergahta yapılan yürüyüş, bisiklet turları gibi aktiviteler yerel yönetimler sayesinde gündemde tutulmaktadır.

Eski Van Evi

Görünürlüğü olan kerpiç tek tescilli Van evidir. Erişimi kolaydır. Şehir merkezindedir (Şekil 3.24.).

Şekil 3.23. Şamram (Menua) Kanalı (Anonim, 2020af), 2.şekil (Edremit Belediyesi)

Şekil 3.24. Şükrü Yörük eski Van evi (İl Kültür Turizm Müdürlüğü)

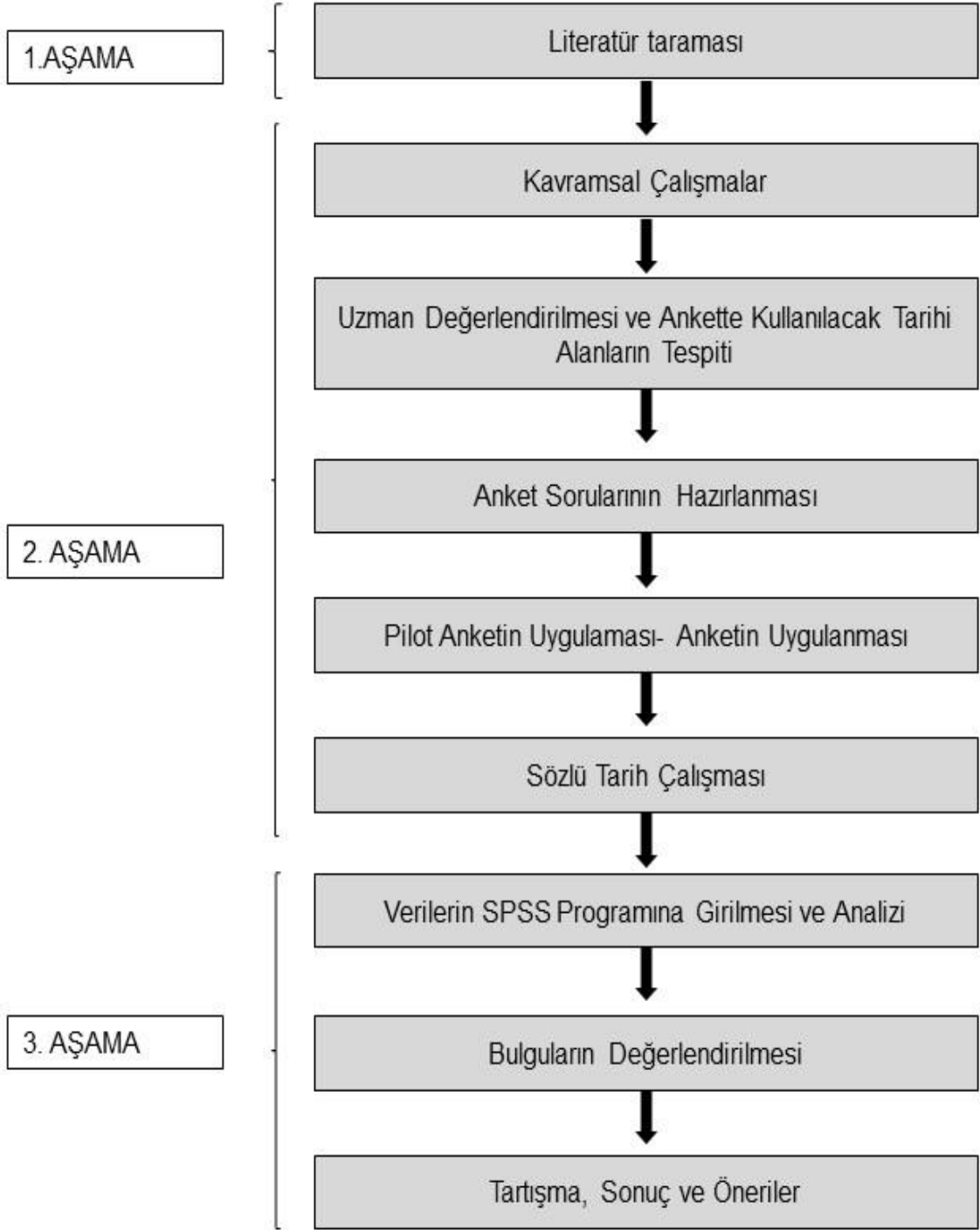
Eski Van Evi (Sükrü Yörük)

3.2. Yöntem

Bu çalışmanın yöntemi ortaya konulan hipotezler doğrultusunda yerine göre tündengelim ve tümevarım kavramsal yaklaşımlarla oluşturulan bir model sunarak, hedefler doğrultusunda araştırma soruları çeşitli tekniklerle açıklanmaya çalışmaktır (Şekil 3.24). Bunlar;

- Yerli ve yabancı kaynaklardan literatür taraması,
- Araştırma alanına yönelik doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin saptanması, alan araştırma çalışması, ilgili kurumlardan veri toplaması,
- Mekânsal tespit, yerinde analiz ve saat 9-16 saatleri arasında fotoğraflama,
- Uzman görüşü değerlendirilmesi sonucunda, ankette kullanıcıların değerlendirmesine sunulan tarihi kentsel peyzajların tespiti,
- Anket sorularını hazırlanması, Pilot anket uygulaması,
- Kent kullanıcılarına yönelik 415 kişiye anket uygulanması,
- Sözlü Tarih Çalışması,
- Verilerin SPSS Programına girilmesi ve analizi,
- Bulguların değerlendirilmesi sonucunda tartışma yapılması ve çıkan sonuçlar doğrultusunda önerilerin geliştirmesinden oluşmaktadır.

Şekil 3.24. Yöntem Şeması.

Tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine olan etkileri ortaya koymak için Van kent kullanıcılarının görüşleri doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Bu amaçla Van Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden Van kent merkezinde korunması gereken tescillenmiş taşınmaz kültür varlıkları ile ilgili liste ve bilgiler alınmıştır (Ek 7). Van kent merkezini kapsayan Edremit, İpekyolu, Tuşba ilçelerinde kullanıcı değerlendirmesi için; görünürlüğü olan ve erişilebilir tarihi kentsel alanların listesi 5 kişilik bir uzman grup tarafından fotoğraflar eşliğinde görsel peyzaj açısından değerlendirilmesi istenmiştir.

Bu uzman grup; Van'da yaşayan 1 peyzaj mimarı, 1 arkeolog, 1 sanat tarihçisi, 1 şehir plancısı ve 1 mimardan oluşmaktadır. Tarihi kentsel peyzajların seçilmesi için yapılan değerlendirmede 11 parametrelilik bir ölçek Kaplan vd. (1989), Tveit vd., (2006), Hansen, (2014), Bereitschaft, (2017), Aşur ve Alphan (2018) çalışmalarından geliştirilmiştir (Ek 1). Bu parametreler; 1.Görsel Ölçek (Ferahlık, Açıklık, görünürlük), 2.Tarihsellik (Tarihi Devamlılık, özgünlük), 3.Kent Kimliğine Etkisi, 4. Mekân Ruhu, 5.Mekânsal Hareketlilik, 6.Sahip Çıkma (Bakım, Kentlilik Bilinci), 7.Odak Merkezi, 8.Manzara Oluşturma, 9.Algılanabilirlik, 10.Siluet Etkisi ve 11.Erişilebilirlik (Ulaşım) olarak belirlenmiştir. Puanlamada 5 en yüksek, 3 fikrim yok-kararsızım, 1 en düşük puan olacak şekilde 5'li likert puanlama sistemi ile değerlendirmeler yapılmıştır (Ek 2). Her bir tarihi alan belirlenen 11 parametreye göre değerlendirilmiştir. Ortalama puan 33 kabul edilmiş ve 21 kentsel peyzaj alanlarından ortalamanın altında kalan üç tarihi peyzaj alanı elenerek anket sorusunda geriye kalan 18 adet tarihi kentsel peyzajlar değerlendirilmiştir (Ek 2).

Anket soruları hazırlanırken (Kaya, 2016; Özman, 2018, Ziyae, 2018; Duymuş, 2011) 'den yararlanılmıştır. Anket soruları tamamlanıncaya kadar 5 defa 10'ar kişilik farklı öğrenim durumuna sahip gruplara anket uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Bu yol ile soruların anlaşılabilirliği ölçülmüştür. Gerekli düzenlemeler yapılarak anket soruları tamamlanmıştır. İlk önce 50 kişiye pilot anket çalışması uygulanmış ancak veri setine göre anket güvenilirlik aralığının altında kalmıştır. Bu sebeple anket sorularında ilgili değişiklikler yapılarak bir kez daha 50 kişi ile pilot çalışma uygulanmıştır (Ek 3). Bir güvenilirlik aralığını sağlaması dolayısı ile anket uygulaması tamamlanmıştır. İkinci aşamada yapılan pilot anket çalışmasında sorulan "Van'ın tarihi ile ilgili ne biliyorsunuz" sorusuna birçok kişinin aklına Urartu ve Ermeni yapıları geldiği Selçuklu,

Pers ve Osmanlı'ya dair cevaplar olmadığı görülmüştür. Bu durumun görünürlüğü olan yapılardan kaynaklandığı düşünüldüğü için tezin ana hipotezi; görünürlüğü olan ve ulaşılabilir tarihi kentsel peyzajların kullanıcı algısında kent kimliğine katkısı olan mekânları üzerine kurulmuştur.

TÜİK'ten nüfus verileri alınarak uygulanacak anket sayısı Van Merkez ilçelerinin toplam nüfus belirlenmiştir (616.360 kişi). Cohen vd. (2000)'e göre yapılacak anket sayısı %95 güven aralığında 384 kişi olarak belirlenmiştir. Anket çalışması 415 kişiye uygulanmıştır (Ek 4). Verilerin 399'u geçerli veri olarak değerlendirilmiştir. Yüz yüze anket uygulaması 265 kişiyle yapılmış, ancak Covid-19 salgını nedeniyle 145 kişiye çevrimiçi anket formu üzerinden ulaşılmıştır. Anket formunda yer alan tarihi alanların fotoğrafları kullanıcılara gösterilerek değerlendirme yapılması istenmiştir. Veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anket verileri ile kent kullanıcılarının güncel tarihi kentsel peyzaj algısı değerlendirilmiştir.

Anket soruları altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kullanıcıların demografik bilgileri, ikinci bölümünde Van'ın kentsel işlevi, üçüncü bölümünde tarihi kentsel peyzajların Van kent kimliğine görsel açıdan etkisi, dördüncü bölümünde kent tanıtım mekânları tercihi, beşinci bölümünde kent kimliğine yönelik olumlu ve olumsuz özelliklerin kullanıcı gözünden tespiti, altıncı bölümde ise Van kent imajını değerlendirmeye yönelik kent imajı algısı sorgulanmıştır.

Hafıza mekanlarının tespiti için ise 60 yaş ve üstü Van'ın yerli ailelerinden 11 kişi ve Van YYÜ Sanat Tarihi Bölümü Öğr. Üyesi 1 kişi ile birlikte toplamda 12 kişi ile sözlü tarih (Ek 5) çalışması yapılarak kentin hafıza mekânlarının tespiti yapılmış son olarak güncel algı mekânları ve hafıza mekânların karşılaştırılması yapılmıştır. Sözlü tarih çalışmasının yapılmasının nedeni; Hafızayı oluşturan temel bileşenler anılardır. Anı ile anlamak kelimeleri aynı kökten gelmektedir. Bir şeyin anlaşılabilmesi için mazinin birikimine ihtiyaç vardır. Kültür ve kimlik geçmişin genetik kodlarını taşımaktadır. Genetik koda bir bozulma meydana geldiği zaman hücrelerin hafızasındaki koda göre onarımı gerçekleşir (Kef, 2017).

4. BULGULAR ve TARIŞMA

Van kent ölçeğinde tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkilerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen anket çalışması altı bölümde gerçekleştirilmiştir. İlk bölümünde; doğum yeri, cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, meslek, aylık gelir, ikamet süresi gibi demografik özellikler sorgulanmıştır. Anketin ikinci bölümünde Van'ın Kentsel İşlevi; doğal unsurları baskın bir kent, tarih kenti, öğrenci kenti, tarım kenti, sanayi kenti, turizm kenti işlevlerine göre sorgulanmıştır. Anketin üçüncü bölümünde yer alan soruda kent merkezinde yer alan tarihi kentsel peyzajların fotoğrafları gösterilerek alanı tanımları sağlanmış her bir peyzajın kent kimliğine etkisi derecesi 5'li likert ölçek kullanılarak ölçülmüştür. (1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılıyorum, 3: Fikrim Yok, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum). Anketin dördüncü bölümünde, kullanıcılara kenti tanımayan birini, kenti tanıtmak amacıyla hangi mekânlara götüreceği sorgulanmıştır. Böylelikle kullanıcılarının tercih ettikleri kent tanıtım mekanların tespiti için açık uçlu soru kullanılmıştır. Anketin beşinci bölümünde, kullanıcıların kent kimliği algılarını değerlendirmeye yönelik 26 adet önerme yer almaktadır. Anketin altıncı bölümünde, kent imajını kullanıcı gözünden değerlendirmek amacıyla 5 adet önerme yer almaktadır. Anket verilerinin değerlendirilmesi tanımlayıcı ve istatistiksel olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular sunularak yorumlanmıştır.

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Yapılan anket çalışmasının ilk bölümü örneklemin demografik değişkenlerinin frekans dağılımları incelenmiştir(Çizelge 4.1.). Katılımcıların; 155 bireyin (%39'u) Van Merkez doğumlu olduğu, 154 bireyin (%39'u) ise Van dışında doğduğu görülmektedir. Katılımcıların baskın ağırlığını, 227 birey ile (%57'si) erkekler, 138 birey ile (%35'i) yaş 23-29 aralığında gençler ve 219 kişi ile (%55'i) bekârlar oluşturmaktadır. Katılımcıların baskın ağırlığını, 221 birey ile (%55'i) lisans mezunu, 161 katılımcı ile (%42'si) memur olarak çalışanlar, 110 katılımcının (%28'i) 2.600-4.000 TL aylık gelire sahip olanlar oluşturmaktadır. Örneklemin yarısı doğduğundan beri Van'da ikamet

edenlerden baskın ağırlığı ise uzun zamandır Van'da yaşayanlardan oluşan bir grup üzerinde uygulandığı görülmektedir. Genel hatları itibarı ile örneklem genç, eğitilmiş, Van'ı bilen, memur orta gelir düzeyine sahip, çoğunluk olarak erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

Çizelge 4.1. Örneklemin demografik dağılımı

Demografik Bilgiler	Frekans	Yüzde
Doğum yeri		
Van Merkez	155	39
Van'ın İlçesi	90	22
Van Dışı	154	39
Cinsiyet		
Erkek	227	57
Kadın	172	43
Yaş		
18-22	71	18
23-29	139	35
30-39	115	29
40-49	55	14
50-59	11	3
60 ve üzeri	8	2
Medeni hal		
Evli	180	45
Bekâr	219	55
Öğrenim durumu		
Okuryazar	7	2
İlköğretim	8	2
Ortaöğretim	49	12
Ön lisans	48	12
Lisans	221	55
Yüksek Lisans	52	13
Doktora	14	4
Meslek		
Çalışmıyor	22	5
Emekli	5	1
Ev Hanımı	17	4
Memur	161	42
İşçi	48	12
Öğrenci	94	23
Serbest Meslek	35	9
Akademisyen	13	3
Yönetici	4	1
Aylık gelir		
Aylık gelirim yok	96	22
0-2.600	96	22
2.600-4.000	110	28
4.000-6.500	85	15
6.500 ve üzeri	52	13
Van'da ikamet süresi		
0-5 Yıl	103	26
6-10 Yıl	33	8
11-15 Yıl	20	5
15 Yıl ve Üzeri	42	11
Doğumdan beri	200	50

Toplam	339	100
---------------	-----	-----

Uygulanan anketin ikinci bölümü, 9. sorusunda kullanıcılara “Van’ın kentsel işlevine” dair düşünceleri sorulmuştur. Bu bölümde araştırma örnekleminin yaptığı değerlendirmelerin sonuçları yer almaktadır. Veriler 5’li likert ölçek ile toplanmış olup ortalama bakımından değerlendirilmiştir (1: Kesinlikle Katılmıyorum ifadesine denk gelirken 5: Kesinlikle Katılıyorum). Kullanıcılar Van’ın öncelikle bir “Tarih kenti” olduğunu sonrasında ise “Doğal özellikleri baskın bir kent” olduğunu, sonrasında ise bir “Turizm kenti” olduğunu düşünmektedir. Bunun yanı sıra katılımcılar Van’ın kesinlikle bir “sanayi kenti” olmadığını düşünmektedirler (Çizelge 4.2).

Van binlerce yıllık tarihi ile sayısız medeniyete ev sahipliği yapmış kadim bir kenttir. Tarihi öncesi devrin izlerini taşıyan Van’da en önemli kalıntılar, Urartular, Abbasiler’e bağlı Ermeni Prenslükleri, Anadolu Beylikler dönemi, Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerine aittir. Urartuların başkentliğini yapan Tuşpa (Van Kalesi ve çevresi), ikinci başkenti Toprakkale sit alanları yer almaktadır. Bir tarım medeniyeti olan Urartular şehri baştan başa dolaşan sulama kanalları olan “Kehrizler” ve “Şamram (Menua) Menua su kanalları” ile çevrelemişlerdir. Her ne kadar bu değerlerin görünürlüğü şu an için çok belirgin olmasa da kent için önemli değerlerdir. Van, Eski Van Şehri tarihi kalıntıları, Tarihi Van Evleri, Zeve Şehitliği gibi sosyo-kültürel açıdan anlamlı birçok tarihi peyzajlara da sahiptir. Bu sebeple tarihi kenttir (Tekin, 2005 ve Kılıç, 2006). Ve kullanıcılar tarafından baskın kentsel işlev olarak algılandığı görülmektedir.

Van kenti topoğrafik yapısı ve coğrafyası sayesinde heybetli dağlar ve uçsuz bucaksız Van Gölü gibi doğal peyzajlara sahiptir. Buna rağmen tarih kenti işlevi daha baskın algılanmaktadır. Buradan doğanın insan eli ile oluşturan kültürel peyzaj alanları zihinlerde daha baskın bir kimlik unsuru olarak yerini aldığı çıkarımı yapılmaktadır. Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda da kent kimliğinin önemli belirleyicilerinin, kente tarihsel derinlik kazandıran tarihi yapılar ve tarihi arkeolojik alanlar, yerel konut mimarisi gibi özgün kalıntılar olduğu görülmüştür (Dincer, 2013; Karabulut, 2018; Kaya, 2016; Çöl, 1998).

Van için algılarda üçüncü sırada yer alan kentsel işlev olarak Van’ın bir turizm kenti olduğu düşünülmektedir. Alaeddinoğlu, (2006)’na göre o yıllarda Van’ın turizm potansiyelini değerlendirdiği doktora tez çalışmasında; Van’ın turizm potansiyelinin

olmasına rağmen bu potansiyelini çok kullanamadığını vurgulamıştır. Aradan geçen on dört yıl içerisinde Van ili özellikle son birkaç yıldır kente yapılan yatırımlar sayesinde var olan turizm potansiyelini açığa çıkardığı görülmüştür. Van'ın artık zihinlerde turizm algısını oluşturmaya başladığı düşünülmektedir.

Tezin “Demografik verilerin kentsel kimliğinin algılanmasında etkilidir” hipotezinin geçerliliğini araştırmak amacıyla istatistiksel analizler yapılarak hipotezin kontrol edilmiştir. Buna doğrultuda, Van'ın işlevsel kent kimliği algısı üzerinde “Doğum yeri, cinsiyet, meslek, yaş, aylık gelir” parametrelerinin etkin rol oynadığı görülmüştür. Veri setine göre “Medeni durum, ikamet süresi ve öğrenim durumu” parametrelerinin ise Van'ın işlevsel kent kimliği algısı üzerinde etkin rol oynamadığı görülmüştür. Bu parametrelerin hangi noktada farklılaştığına bakıldığında Van dışında doğanlar Van'ın bir “Tarım kenti” olduğunu, gelir seviyesi yüksek kişilerin ve yönetici pozisyonunda çalışan erkek katılımcıların ise Van'ın bir “Sanayi kenti” olduğunu, 18-22 yaş arası öğrenci katılımcıların da Van'ın bir “Öğrenci kenti” olduğunu düşündükleri görülmüştür.

Çizelge 4.2. Örneklemin Van'ın işlevsel kent kimliği

İşlevsel Kimlik Tipi	Ortalama	SS
Doğal özellikleri baskın bir kenttir	3.56	1.37
Tarih kentidir	3.61	1.37
Öğrenci kentidir	2.63	1.27
Tarım kentidir	2.75	1.33
Sanayi kentidir	2.12	1.08
Turizm kentidir	3.37	1.37

Yapılan anket çalışmasında örneklemin “Doğum yeri” değişkeni ile Van'ın “Kentsel işlevini” algılama biçimleri ortalama farklılıkları sunulmaktadır (Çizelge 4.3.). Ortalama farklılıkları tek yönlü anova analizi ile test edilmiştir. Bulgular incelendiğinde sadece “Van tarım kentidir ifadesi ile doğum yeri” arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı görülmekte ($\text{sig} < 0.05$) ve bu farklılığın kaynağı incelendiğinde Van dışında doğan katılımcıların Van'ın bir “Tarım kenti” olduğunu düşündüğü görülmektedir. Veri setine göre sadece Van'ın tarım kenti olduğunu düşünenler üzerinde doğum yeri değişkeninin etkin olduğu görülmektedir. Bunun haricindeki doğum yeri değişkeninin kentin işlevsel kimliği üzerinde etkili olmadığı görülmüştür.

Özdemir, Karaca, (2010)'un kent dışarıdan gelen öğrencilerin ve Afyon'da yaşayan öğrencilerin gözünden kent imajını ölçmektedir. Bir yerde ikamet edenlerin ve o yere dışarıdan gelenlerin kene dair farklı imajlara sahip olunabileceği anlaşılmaktadır. Van'ın da dışarıdan gelenler tarafından daimi ikamet edenlere göre işlevini farklı algılamaktadır.

Çizelge 4.3. Tarihi kentsel peyzajların doğum yerine göre kent kimliği katkısının değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları

İşlevsel Kimlik Tipi	Gruplar	Kareler Toplamı	df	Ortalama	F	Sig.
Doğal özellikleri baskındır.	Gruplar Arası	3.873	3	1.291	0.685	0.562
	Grup İçi	737.231	391	1.886		
	Toplam	741.104	394			
Tarih Kentidir	Gruplar Arası	4.399	3	1.466	0.769	0.512
	Grup İçi	751.551	394	1.907		
	Toplam	755.950	397			
Öğrenci Kentidir	Gruplar Arası	11.218	3	3.739	2.328	0.074
	Grup İçi	626.419	390	1.606		
	Toplam	637.637	393			
Tarım Kentidir	Gruplar Arası	40.494	3	13.498	7.952	0.000
	Grup İçi	663.658	391	1.697		
	Toplam	704.152	394			
Sanayi Kentidir	Gruplar Arası	3.051	3	1.017	0.861	0.461
	Grup İçi	460.604	390	1.181		
	Toplam	463.655	393			
Turizm Kentidir	Gruplar Arası	1.312	3	0.437	0.231	0.874
	Grup İçi	744.399	394	1.889		
	Toplam	745.711	397			

Yapılan anket çalışmasında örneklemin “Cinsiyet” değişkeni ile “Kentsel işlev” algıları arasındaki ortalama farklılıkları bağımsız örneklem T-Testi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre “Öğrenci kenti, tarım kenti ve sanayi kenti” ifadeleri istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. bu farklılaşmanın sebebi incelendiğinde “Öğrenci kenti, tarım kenti ve sanayi kenti işlevleri erkek katılımcılar tarafından daha baskın algıladığı görülmüştür. Farklı cinsiyet grupları arasında sadece Van'ın bazı işlevsel kent kimliği öğeleri arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Bu farklılığın sebebine bakıldığında daha çok erkeklerin hakim olduğu bir meslek grubu tarafından icra edilmesi kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu verilere göre demografik değişkenlerin mekânın algılanmasında etkin role sahiptir hipotezi doğrulanmaktadır (Çizelge 4.4).

Yapılan anket çalışmasında örneklemin “Yaş grupları” ile Van kentinin “Kentsel işlev” algıları arasındaki ortalama farklılıklarını yer almaktadır (Çizelge 4.5.). Ortalama farklılıklarının tespiti tek yönlü anova analizi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre sadece “Öğrenci kentidir” ifadesi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmakta ($\text{sig}<0.05$) ve farklılığın kaynağı incelendiğinde 18-22 yaş aralığının daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bunun dışındaki işlevsel kent kimliği algılarında yaş gruplarının bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bu veriye göre öğrenciler Van’ı öğrenci kenti olarak algılamaktadırlar. Meslek ve yaş grubu kentsel işlev algısında etkin rol oynamaktadır.

Çizelge 4.4. Tarihi kentsel peyzajların cinsiyete göre kent kimliği katkısının değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları

İşlevsel Kimlik Tipi	Varyans Varsayımı	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Farklılığı	Standart Hata
Doğal özellikleri baskındır.	Varyanslar Eşit Varsayılmadığında			0.842	368.841	0.400	0.11727	0.13962
	Varyanslar Eşit Varsayıldığında	0.648	0.421	1.582	395	0.114	0.22116	0.13976
Tarih Kentidir	Varyanslar Eşit Varsayılmadığında			1.601	380.307	0.110	0.22116	0.13814
	Varyanslar Eşit Varsayıldığında	4.231	0.040	1.608	391	0.109	0.20783	0.12923
Öğrenci Kentidir	Varyanslar Eşit Varsayılmadığında			1.627	381.664	0.104	0.20783	0.12770
	Varyanslar Eşit Varsayıldığında	6.290	0.013	0.376	392	0.707	0.05123	0.13606
Tarım Kentidir	Varyanslar Eşit Varsayılmadığında			0.385	389.547	0.700	0.05123	0.13307
	Varyanslar Eşit Varsayıldığında	4.314	0.038	-1.119	391	0.264	-0.12384	0.11068
Sanayi Kentidir	Varyanslar Eşit Varsayılmadığında			-1.157	390.327	0.248	-0.12384	0.10708
	Varyanslar Eşit Varsayıldığında	0.054	0.816	0.178	395	0.858	0.02483	0.13914
Turizm Kentidir	Varyanslar Eşit Varsayılmadığında			0.179	370.520	0.858	0.02483	0.13890
	Varyanslar Eşit Varsayıldığında							

Yapılan anket çalışmasında örneklemin “Medeni durumları” ile “Kentsel işlev” algıları arasındaki ortalama farklılıkları bağımsız örneklem T-Testi kullanılarak incelenmiş ve sonuçları sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır ($\text{sig}>0.05$). Medeni durumun Van’ın işlevsel kent

kimliği algısını değiştirmediği görülmektedir. Aynı zamanda öğrenim durumu farklılaşmasının işlevsel kent kimliği algısına etki etmediği görülmüştür (sig>0.05) (Çizelge 4.6).

Bu veri setine göre Van için medeni durum ve eğitim seviyesi farklı olan guruplar tarafından işlevsel kent kimliği aynı derecede algılanmaktadır.

Çizelge 4.5. Kentsel işlev algısının yaş guruplarına göre değerlendirmesi ve ortalama farklılıkları

İşlevsel Kimlik Tipi	Gruplar	Kareler		Ortalama	F	Sig.
		Toplamı	Df			
Doğal zellikleri baskındır.	Gruplar Arası	14.490	5	2.898	1.551	0.173
	Grup İçi	726.614	389	1.868		
	Toplam	741.104	394			
Tarih Kentidir	Gruplar Arası	16.938	5	3.388	1.797	0.112
	Grup İçi	739.012	392	1.885		
	Toplam	755.950	397			
Öğrenci Kentidir	Gruplar Arası	20.280	5	4.056	2.549	0.028
	Grup İçi	617.357	388	1.591		
	Toplam	637.637	393			
Tarım Kentidir	Gruplar Arası	6.224	5	1.245	0.694	0.628
	Grup İçi	697.928	389	1.794		
	Toplam	704.152	394			
Sanayi Kentidir	Gruplar Arası	4.037	5	0.807	0.682	0.638
	Grup İçi	459.618	388	1.185		
	Toplam	463.655	393			
Turizm Kentidir	Gruplar Arası	5.837	5	1.167	0.618	0.686
	Grup İçi	739.874	392	1.887		
	Toplam	745.711	397			

Çizelge 4.6. Kentsel işlev algısının medeni duruma göre değerlendirmesi ve ortalama farklılıkları

İşlevsel Kimlik Tipi	Gruplar	Kareler		Ortalama	F	Sig.
		Toplamı	df			
Doğal zellikleri baskındır.	Gruplar Arası	17.114	7	2.445	1.307	0.246
	Grup İçi	723.990	387	1.871		
	Toplam	741.104	394			
Tarih Kentidir	Gruplar Arası	22.800	7	3.257	1.733	0.100
	Grup İçi	733.149	390	1.880		
	Toplam	755.950	397			
Öğrenci Kentidir	Gruplar Arası	11.832	7	1.690	1.043	0,401
	Grup İçi	625.805	386	1.621		
	Toplam	637,637	393			
Tarım Kentidir	Gruplar Arası	11.834	6	1.972	1.105	0.358
	Grup İçi	692.318	388	1.784		

	Toplam	704.152	394			
Sanayi Kentidir	Gruplar Arası	16.777	7	2.397	2.070	0.146
	Grup İçi	446.878	386	1.158		
	Toplam	463.655	393			
Turizm Kentidir	Gruplar Arası	11.829	7	1.690	0.898	0.508
	Grup İçi	733.882	390	1.882		
	Toplam	745.711	397			

Yapılan anket çalışmasında örneklemin “Meslek değişkeni” ile “Kentsel işlev” algıları arasındaki istatistiksel ortalama farklılıkları sunulmuştur. Ortalama farklılıklarının tespitinde tek yönlü anova analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre “Öğrenci kentidir ve sanayi kentidir” ifadeleri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\text{sig} < 0.05$). Farklılıkların kaynağı incelendiğinde öğrencilerin “Öğrenci kentidir” ifadesinde yüksek ortalamaya sahip olduğu, “Yöneticilerin” ise “Sanayi kentidir” ifadesinde yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Van’ın işlevsel kent kimliği algısının farklı meslek grupları arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Demografik değişkenlerden meslek değişkeni kent kimliği algısında etkili olduğu hipotezi doğrulanmıştır (Çizelge 4.7). Yöneticiler Van’ı bir sanayi kenti olarak öğrenciler ise Van’ı öğrenci kenti olarak algılamaktadırlar.

Çizelge 4.7. Kentsel işlev algısının meslek gruplarına göre değerlendirmesi ve ortalama farklılıkları

İşlevsel Gruplar Kimlik Tipi		Kareler		Ortalama	F	Sig.
		Toplamı	df			
Doğal özellikli bir kenttir	Gruplar Arası	28.052	9	3.117	1.683	0.091
	Grup İçi	713.051	385	1.852		
	Toplam	741.104	394			
Tarih Kentidir	Gruplar Arası	22.781	9	2.531	1.340	0.214
	Grup İçi	733.169	388	1.890		
	Toplam	755.950	397			
Öğrenci Kentidir	Gruplar Arası	42.568	9	4.730	3.052	0.002
	Grup İçi	595.069	384	1.550		
	Toplam	637.637	393			
Tarım Kentidir	Gruplar Arası	23.652	9	2.628	1.487	0.151
	Grup İçi	680.500	385	1.768		
	Toplam	704.152	394			
Sanayi Kentidir	Gruplar Arası	22.464	9	2.496	2.172	0.023
	Grup İçi	441.191	384	1.149		

	Toplam	463.655	393			
Turizm	Gruplar	10.745	9	1.194	0.630	0.771
Kentidir	Arası					
	Grup İçi	734.966	388	1.894		
	Toplam	745.711	397			

Yapılan anket çalışmasında örneklemin “Aylık Gelir” değişkeni ile “Kentsel işlev” algıları arasındaki ortalama farklılıkları tek yönlü anova analizi kullanılarak test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre örneklemin aylık gelirleri ile “Öğrenci kenti, tarım kenti ve sanayi kenti” ifadeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir ($\text{sig} < 0.05$). Farklılıkların kaynakları incelendiğinde aylık gelire sahip olmayan bireyler öğrenci kentidir ifadesinde yüksek ortalama sahip olmaktadır. Aylık geliri olmayan grup tarafından Van bir “Öğrenci kenti” olarak algılanmaktadır. Gelir düzeyi 0-2.600 TL arasında olan katılımcıların ortalaması “Tarım kentidir” ifadesinde yüksek olmaktadır. Ek olarak da aylık geliri 6.500 TL ve üzerinde olan bireyler ise “Sanayi kentidir” ifadesinde yüksek ortalamaya sahip olmaktadır (Çizelge 4.8). Gelir seviyesi arttıkça kentle olan ilişkilerde farklılaştığından algıda değişmektedir. Gelir seviyesi ve meslek doğru orantılı olarak kentin farklı yaşam noktalarıyla etkileşime girmektedir.

Çizelge 4.8.Kentsel işlev algısının aylık gelir gruplarına göre değerlendirmesi ve ortalama farklılıkları

İşlevsel Kimlik Tipi	Gruplar	Kareler Toplamı	df	Ortalama	F	Sig.
Doğal özellikli bir kenttir	Gruplar	10.051	5	2.010	1.070	0.377
	Arası					
	Grup İçi	731.052	389	1.879		
Tarih Kentidir	Gruplar	15.406	5	3.081	1.631	0.151
	Arası					
	Grup İçi	740.544	392	1.889		
Öğrenci Kentidir	Gruplar	46.581	5	9.316	6.116	0.000
	Arası					
	Grup İçi	591.056	388	1.523		
Tarım Kentidir	Gruplar	22.101	5	4.420	2.521	0.029
	Arası					
	Grup İçi	682.051	389	1.753		
Sanayi Kentidir	Gruplar	14.469	5	2.894	2.500	0.030
	Arası					
	Grup İçi	449.186	388	1.158		
	Toplam	463.655	393			

Turizm Kentidir	Gruplar Arası	6.966	5	1.393	0.739	0.594
	Grup İçi	738.745	392	1.885		
	Toplam	745.711	397			

Son olarak örneklemin Van Kentindeki “İkamet süresi” ile “Kentsel işlev algısı” istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Çizelge 4.9’da yapılan anket çalışmasında katılımcılara, daha önce uzmanlar tarafından seçilmiş tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine ne derece etkileri olduğu sorulmuş, 5’li likert ölçekte puanlamaları istenmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde en yüksek ortalama ile Van Kalesi en çok etkisi olan tarihi peyzaj seçilmiştir. Onu Edremit Kız Kalesi takip etmiştir. Kent kimliğine en az etkisi olan tarihi peyzaj olarak Endüstri Meslek Lisesi sonrasında Tekel Binası seçilmiştir (Çizelge 4. 9).

Çizelge 4.9. Tarihi kentsel peyzajların Van kent kimliğine etkileri

Kent Merkezinde Yer Alan Peyzajlar	Ortalama	SS
Van Kalesi	4.42	0.96
Eski Van Şehri	3.72	1.23
Kızıl Minareli Cami	3.54	1.16
Süleyman Han Cami	3.64	1.91
Kaya Çelebi Cami	3.52	1.16
Horhor Cami	3.36	1.16
Yörükler Eski Van Evi	3.48	1.23
Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi	3.62	1.18
Analı Kızıl Hava Tapınağı	3.31	1.13
Hüsrev Paşa Külliyesi	3.33	1.17
Sardur Burcu	3.67	1.12
Şamram (Menua) Kanalı	3.24	1.13
Toprakkale	3.54	1.25
Meher Kapı (Taş Kapı)	3.37	1.17
Edremit Kız Kalesi	4.06	1.91
Endüstri Meslek Lisesi	3.03	2.74
Tekel Binası	3.15	2.94

Örneklemin Kent peyzajların kent kimliğine etkisinin ile demografik değişkenleri arasındaki ortalama farklılıklarının bağımsız örneklem T-Testi ve tek yönlü anova analizi ile incelenmiş bulgular yer almaktadır (Çizelge 4.10.) Bu bulgulara göre demografik değişkenlerden sadece öğrenim durumu ile kimlikte etkin olan peyzajların tercihi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı görülmektedir ($f=2.534$, $\text{sig}<0.05$). Farklılığın kaynağı PostHoc testleri ile incelendiğinde farklılığın “yüksek lisans ve doktora” seviyesindeki katılımcılardan kaynaklandığı görülmektedir.

Bu grupta yer alan katılımcıların ortalamaları, diğer katılımcılara göre daha düşük ve istatistiksel olarak farklılaşmaktadır. Bu veri setine göre kente dair eğitim düzeyinin artması ile bilinçlenen kişilerin beğeni kriterleri daha yüksek olmaktadır. Daha zor beğendikleri sonucu çıkmaktadır.

Demografik değişkenlerden doğum yeri ile tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi arasındaki ortalama farklılıkları istatistiksel analiz yöntemi ile incelenmiştir. İstatistiksel analiz yöntemi olarak tek yönlü anova analizi gerçekleştirilmiştir (Ek 8). Elde edilen bulgular incelendiğinde doğum yeri değişkeni ile Eski Van Şehri, Kızıl Minareli Cami, Ulu Cami, Süleyman Han Cami, Kaya Çelebi Cami, Horhor Cami, Yörükler Eski Van Evi, Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi, Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı, Sardur Burcu, Şamram (Menua) Kanalı, Toprakkale, Meher Taş Kapı, ve Endüstri Meslek Lisesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir ($\text{sig}<0.05$) ve bu farklılığın kaynağı incelendiğinde “Doğum yeri Van” olan katılımcıların daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Van doğumlu olanlar görünürlüğü olmayan peyzajları dahi daha iyi bildiği ve iyi algıladığı görülmektedir. Uzun süredir Van’da ikamet eden katılımcılar, ne kadar uzun ikamet ederse etsinler kentin asli sakinleri kadar tarihi peyzajları algılayamamaktadır. Bu durum da yerde yaşanmışlık kent kimliğinin algılanmasında etkilidir hipotezini doğrulamaktadır.

Örneklemin cinsiyet değişkeni ile tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi istatistiksel ortalama farklılıklarına dair bulgular yer almaktadır. Bağımsız örneklem T-Testi tercih edilmiştir (Ek 9). Elde edilen bulgular incelendiğinde cinsiyet değişkeni ile Eski Van Şehri, Kızıl Minareli Cami, Ulu Cami, Süleyman Han Cami, Kaya Çelebi Cami, Horhor Cami, Yörükler Eski Van Evi, Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı, Hüsrev Paşa Külliyesi ve Toprakkale arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir ($\text{sig}<0.05$). Ortalama farklılığının kaynağı incelendiğinde Erkek katılımcılar Eski Van Şehri, Kızıl Minareli Cami, Ulu Cami, Süleyman Han Cami, Kaya Çelebi Cami kent peyzajlarında daha yüksek ortalamaya, Kadın katılımcılar ise Horhor Cami, Yörükler Eski Van Evi, Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı, Hüsrev Paşa Külliyesi ve Toprakkale peyzajlarında daha yüksek ortalamaya sahiptir. Burada demografik veriler kent kimliğini algılama biçiminde etkili olduğu görünüp kadınların erkeklerden

daha farklı mekânlar tercih ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu veri setine göre kadın katılımcılar daha kolay erişilebilir, kalabalık mekânları tercih etmektedirler.

Örneklemin “Yaş” değişkeni ile “Tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi” arasındaki ortalama farklılıklarının sonuçları yer almaktadır (Ek 8). Ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla tek yönlü anova analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre yaş değişkeni ile Van Kalesi, Eski Van Şehri, Kaya Çelebi Cami, Horhor Cami, Yörükler Eski Van Evi, Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi, Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı, Sardır Burcu, Şamram (Menua) Kanalı, Toprakkale, Meher Kapı ve Endüstri Meslek Lisesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir ($\text{sig}<0.05$). Ortalama farklılıklarının kaynakları incelendiğinde 18-22 yaş aralığının Van Kalesi ve Şamram (Menua) Kanalı yüksek ortalamayla, 23-29 yaş aralığının Sardur Burcu, Şamram (Menua) Kanalı, Toprakkale, Endüstri Meslek Lisesi peyzajlarında yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. 30-39 yaş aralığının Eski Van Şehri, Kaya Çelebi Cami ve Yörükler Eski Van Evi peyzajlarında yüksek ortalamayla, 40-49 yaş aralığının Horhor Cami, Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi ve Analı Kızlı Açık Hava Tapınağında yüksek ortalama ile bu peyzajların baskın kimlik mekânı olduğunu düşünmüşlerdir.

Şamram (Menua) Kanalı'nın daha üst yaş gurubu tarafından baskın kimlik unsuru olarak tercih edilmesi öngörülmüştür. Ancak 18-22 yaş gurubu tarafından baskın kimlik unsuru olarak tercih edilmesi şaşırtıcı bir sonuçtur. Bu farklılaşmanın sebebi incelendiğinde son birkaç yıl içinde üniversite öğrenci grupları için aktif turizm, kamp faaliyetleri yapılması olabilir. Ayrıca Van Edremit Belediyesinin, tarihi Şamram (Menua) Kanalı güzergahı boyunca bisiklet turu düzenlemesi bu kanalın gençler arasında daha bilinir olmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Yaş arttıkça toplum tarafından daha az bilinen ve algılanan hafıza kimlik mekânlarına yaklaştığı görülmektedir. Ancak yaş ile hafıza mekânlarının bilinirliğinin artması da önceki nesillerin sonraki nesillere bu mekânları anlatmadığı çıkarımı yapılmaktadır. Aynı zamanda tarihi kentsel peyzajların tanıtımının yetersiz olduğu görülmektedir. Vanlı olup uzun zamandan beri Van'da yaşayan birçok genç tarafından bile yeterince algılanamayan mekânların, kente gelen turistler tarafından hiç algılanamayacağı düşünülmektedir.

Orta ve yüksek gelirli katılımcılara göre tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi olan mekânlarda farklılaşma tespit edilmiştir. Bu veriye göre gelir düzeyinin artması Van'ın tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etki derecesini etkileyen önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir.

“Medeni durum” değişkeni ile “Tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi” arasındaki ortalama farklılıklarının sonuçları yer almaktadır. Ortalama tespiti amacıyla Bağımsız örneklem T-Testi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda medeni durum ile kent peyzajları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır ($\text{sig}>0.05$). Medeni durumun değişmesi katılımcılar arasında fikir farklılığına neden olmadığı görülmüştür.

“Öğrenim durumu” değişkeni ile “Tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi” arasındaki ortalama farklılıkları tek yönlü anova analizi ile incelenmiş ve sonuçlar sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre örneklemin öğrenim durumu ile tarihi kentsel peyzajlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı bulunmamaktadır ($\text{sig}>0.05$). Tarihi kentsel peyzajların kimlik unsuru olarak algılanmasında eğitim seviyesinin etkin olmadığı görülmüştür.

Çizelge 4.10. Demografik bilgilere göre tarihi kentsel peyzaj algısı

Demografik Bilgiler	Ortalama	SS	F	sig
Doğum Yeri				
Van Merkez	2.87	0.97		
Van'ın İlçesi	2.73	0.83	1.804	0.146
Van Dışı	2.64	0.72		
Cinsiyet				
Erkek	2.72	0.91	2.317	0.129
Kadın	2.78	0.78		
Yaş				
18-22	2.7	0.75		
23-29	2.77	0.78		
30-39	2.7	0.89	1.891	0.095
40-49	2.7	0.99		
50-59	2.83	1.09		
60 ve üzeri	3.62	0.66		
Medeni Hal				
Evli	2.79	0.93	2.912	0.089
Bekâr	2.72	0.77		
Öğrenim Durumu				
Okuryazar	2.13	0.95		
İlköğretim	3.17	1.5		
Ortaöğretim	3.12	1.03		
Ön lisans	2.64	0.83	2.534	0.015
Lisans	2.73	0.77		
Yüksel Lisans	2.6	0.83		
Doktora	2.63	0.68		

Meslek				
Çalışmıyor	2.83	0.92		
Emekli	3.4	0.78		
Ev Hanımı	2.76	1.16		
Memur	2.63	0.85		
İşçi	2.97	0.95	1.189	0.3
Öğrenci	2.77	0.65		
Serbest Meslek	2.83	0.99		
Akademisyen	2.69	0.76		
Yönetici	2	0.16		
Aylık Gelir				
Aylık gelirim yok	2.77	0.74		
0-2600	2.87	0.83		
2601-4000	2.81	0.98	1.779	0.116
4001-6500	2.59	0.71		
6501 ve üzeri	2.52	0.96		
Van'da İkamet Süresi				
0-5 Yıl	2.68	0.73		
6-10 Yıl	2.44	0.77		
11-15 Yıl	2.73	0.63	1.367	0.236
15 Yıl ve Üzeri	2.77	0.74		
Doğumdan beri	2.83	0.95		

Seçilen görünür kentsel peyzajların herkes tarafından bilindiği ve benzer şekilde algılandığı görülmüştür.

Örneklemin “Meslek” değişkeni ile “Tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi” arasındaki ortalama farklılıklarının tek yönlü anova analizi ile incelenmesine dair sonuçlar yer almaktadır (Ek 10). Elde edilen bulgulara göre örneklemin meslekleri ile Yörükler Eski Van Evi, Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi, Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı ve Meher Kapı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir ($\text{sig} < 0.05$). Ortalama farklılıklarının kaynakları incelendiğinde ise memur olarak çalışan katılımcıların, Yörükler Eski Van Evi ve Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidinde yüksek ortalamaya sahip olduğu, öğrencilerin ise Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi ve Analı Kızlı Açık Hava tapınağında yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Meslek grupları farklı olan katılımcıların, tarihi mekânların kimliğe etkisini farklı değerlendirmektedir. Meslek değişkeninin Van’ın tarihi mekânların algılanmasını etkileyen önemli bir faktör olduğu görülmüştür.

Örneklemin “Aylık gelirleri” ile “Tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi” arasındaki istatistiksel ortalama farklılıklarının sonuçları yer almaktadır (Ek 11). Ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla tek yönlü anova analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre aylık gelir ile Eski Van Şehri, Kızıl Minareli Cami, Yörükler Eski Van Evi, Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi, Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı, Hüsrev Paşa Külliyesi, Sardur Burcu, Toprakkale, Meher Kapı ve Endüstri Meslek

Lisesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir (sig<0.05).

Ortalama farklılıklarının kaynağı araştırıldığında ise aylık geliri 2.500-4.000 TL arasında olan katılımcılar Eski Van Şehri, Yörükler Eski Van Evi, Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi, Toprakkale ve Meher Kapı peyzajlarında yüksek ortalamaya sahipken aylık geliri 4.000-6.000 TL arasında olan katılımcılar Kızıl Minareli Cami, Analı Kızıl Açık Hava Tapınağı, Hüsrev Paşa Külliyesi, Sardur Burcu ve Endüstri Meslek Lisesinde yüksek ortalamaya sahip olmaktadır. Orta ve yüksek gelirli katılımcıların tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkisi olan mekânların farklılaşma görülmüştür.

Örneklemin Van kentinde “İkamet süresi” ile “Tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkileri” arasındaki ortalama farklılıklarının Tek yönlü anova analizi sonucundaki ortalama farklılıkları sunulmaktadır (Ek 11). Elde edilen bulgulara göre ikamet süresi ile Kızıl Minareli Cami, Ulu Cami, Süleyman Han Cami, Kaya Çelebi Cami, Horhor Cami, Yörükler Eski Van Evi, Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi, Hüsrev Paşa Külliyesi, Şamram (Menua) Kanalı, Toprakkale, Meher Kapı ve Endüstri Meslek Lisesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir (sig<0.05). Farklılıklarının kaynağı incelendiğinde ise Doğduğundan beri Van’da ikamet eden katılımcıların, Kızıl Minareli Cami ve Ulu Cami’de yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. 11 ve 15 yıl gibi bir sürede Van’da ikamet eden bireylerin Süleyman Han Cami, Kaya Çelebi Cami, Horhor Cami, Yörükler Eski Van Evi, Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi, Hüsrev Paşa Külliyesi, Şamram (Menua) Kanalı, Toprakkale, Meher Kapı ve Endüstri Meslek Lisesinde yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Van’da ikamet süresi artıka katılımcıların Van kentini daha iyi algıladıkları görülmüştür. Verilere göre doğduğundan beri Van’da yaşayanlar Vanlı olmayıp uzun zamandan beri Van’da yaşayanların farkında olmadığı iki tarihi kentsel peyzaj alanını tercih etmiştir. Bu veriler, demografik değişkenlerin mekânın algılanmasında etkin role sahip olduğu hipotezi doğrulamaktadır.

Van’ın merkez ilçelerinde yer alan tarihi kentsel peyzajlardan kent kimliğine en çok etkisi olduğu düşünülen ilk mekânlar sırasıyla; Van Kalesi, Edremit Kız Kalesi, Eski Van Şehri ve Süleyman Han Camisi olduğu görülmüştür. Kent kimliğine en az etkisi olduğu düşünülen peyzajlar, Tekel Binası ve Endüstri Meslek Lisesi olmuştur. Anketin uygulaması esnasında birçok katılımcı tarihi kentsel peyzajlar ve kent kimliği

katkısı listesinde Akdamar Adası ve Kilisesi'nin neden yer almadığını sorgulamışlardır. Bu durum kent kullanıcılarının eğitim seviyesi fark etmeksizin zihinlerde kentsel ve kırsal alan ayırımın net olmadığı görülmüştür. Bunun sebebinin, Van'ın henüz kentleşmekte olan bir kent olduğu düşünülmektedir. Sözlü tarih çalışması yapılan kişilerden Edip Kitapçı, A. Faruk Taşdemir, Van'ı Yaşar Kemal gibi büyük bir köye benzetmiştir. Sözlü tarih anlatılarında 1918 yılında Rusların Van'dan çekilmesiyle Eski Van Şehrinin tahrip olması dolayısı ile Van kenti günümüzdeki mevcut konumuna doğru kaymıştır. Eski kentte tarım ve hayvancılığa dayalı yaşam tarzı yeni kent kurulduktan sonra da devam etmiştir. Kentin kapalı bir havzada kalması, Batı'ya açılan yolun 1959-60 yıllarında gelmiş olması, Van'ın kentleşmesini geciktirmiş olduğu düşünülmektedir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi (17. yy), Cevzîliler, 2006 Bir Fransız Seyyahın gözünden Van (19. yy) başlıklı çalışmada iki seyyah da Van'a Batı'dan ulaşımın zorluğundan bahsetmektedir.

Çizelge 4.11. Van tanıtım sorusu birinci öncelik cevapları

Misafirinizi nereye götürürsünüz?	Frekans	Yüzde
Van Kalesi	212	53
Akdamar Adası	89	22
Edremit İlçesi	17	4
Van Gölü	13	3
Edremit Kız Kalesi	13	3
Van Kahvaltısı	10	2
Diğer	45	13
Toplam	399	100

Örneklemin Van Şehri tanıtımında tercih ettikleri ikincil öncelikli yerler sunulmaktadır. Bir önceki bulgulardan (Çizelge 4.11.) farklı olarak Muradiye Şelalesi, Edremit sahili, Hoşap Kalesi, Hüsrev Paşa Külliyesi çıkan bulgular olmuştur (Çizelge 4.12.). Örneklemin Van Şehrini tanıtımında tercih ettiği üçüncül öncelikli mekânlar yer almaktadır (Çizelge 4.13.).

Çizelge 4.12. Van tanıtım sorusu ikinci öncelik cevapları

Misafirinizi nereye götürürsünüz?	Frekans	Yüzde
Van Kalesi	82	21
Akdamar Kilisesi	78	20
Muradiye Şelalesi	34	9
Edremit Kız Kalesi	32	8
Van Gölü	17	4

Edremit Sahil		15	4
Hoşap Kalesi		13	3
Hüsrev Paşa			
Külliyesi		11	3
Diğer		117	28
Toplam		399	100

Çizelge 4.13. Van tanıtım sorusu üçüncü öncelik cevapları

Misafirinizi nereye götürürsünüz?	Frekans	Yüzde
Muradiye Şelalesi	52	13
Edremit Sahil	18	5
Van İskele Sahil	16	4
Kalecik Tarihi Van Evleri	16	4
YYÜ Van Kedi Evi	15	4
Van Urartu Müzesi	13	4
Van Kahvaltısı	11	3
Diğer	258	63
Toplam	399	100

Örneklemin Van Şehrin tanıtımında tercih ettiği dördüncü öncelikli mekânları göstermektedir(Çizelge 4.14.). Elde edilen bulgulara göre diğer seçeneklerden farklı olarak tercih edilen mekânlar Kalecik Tarihi Van Evleri, Şamram (Menua) Kanalı, Vanadokya, Kanisipi Şelalesi ve Eski Van Şehri olmaktadır.

Çizelge 4.14. Van tanıtım sorusu dördüncü öncelik cevapları

Misafirinizi nereye götürürsünüz?	Frekans	Yüzde
Kalecik Tarihi Van Evleri	18	5
Şamram (Menua) Kanalı	10	3
Vanadokya	8	2
Kanisipi Şelalesi	8	2
Eski Van Şehri	8	2
Diğer	347	86
Toplam	399	100

Örneklemin Van Şehrin tanıtımında tercih ettiği beşinci öncelikli mekânların tespitinde veri setinde kayıp veri sayısı çok olduğundan analizi yapabilmeyi zorlaştırmıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde ise Çavuştepe Kalesi ve Çoravanis olmuştur.

Sonuç olarak elde edilen bütün cevaplar derlendiğinde örneklemin Van kentini tanıtmak için ziyaret edecekleri birincil cevaplara göre, Van ilinin tanıtım mekânları;

Van Kalesi, Akdamar Adası, Edremit İlçesi, Van Gölü ve Edremit Kız Kalesi ve Van Kahvaltısı olmaktadır. İkincil cevaplara göre; Hoşap Kalesi ve Hüsrev Paşa Külliyesi öne çıkmaktadır. Üçüncü seçenek olarak ise Muradiye Şelalesi, Kalecik Tarihi Van Evleri, YYÜ Van Kedi Evi, Van Urartu Müzesi öne çıkmaktadır dördüncü seçenek olarak Van Urartu Müzesi ve Van İskele Sahil öne çıkmaktadır.

Bu bölümde tüm veri seti verilen toplam cevaplar değerlendirilmiş ve Van ilinin tanıtım mekânları ağırlıklı cevaba göre belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla; Van Kalesi, Akdamar Adası ve Kilisesi, Muradiye Şelalesi, Kalecik Van Tarihi Evleri, Çavuştepe Kalesi olmuştur. Bu alanların gösterimi Şekil 4.1, Şekil 4.2, Şekil 4.3, Şekil 4.4, Şekil 4.5, 'de yapılmıştır.

Van Kalesi

Şekil 4.1. Kullanıcı algısındaki kent tanıtım mekanları Van Kalesi.

Şekil 4.2. Kullanıcı algısındaki kent tanıtım mekanları Akdamar Adası.

Şekil 4.3. Kullanıcı algısındaki kent tanıtım mekanları Çavuştepe Kalesi.

Kalecik Tarihi Van Evleri

Şekil 4.4. Kullanıcı algısındaki kent tanıtım mekanları Tarihi Van Evleri.

Muradiye Şelalesi

Şekil 4.5. Kullanıcı algısındaki kent tanıtım mekanları Muradiye Şelalesi

60 yaş ve üstü ile yapılan sözlü tarih çalışmasına göre hafızada var olan kimlik mekânları incelendiğinde hafıza mekânlarının kadınlara ve erkeklere göre farklı mekân tercihleri de göze çarpmıştır. Kadınlar erkeklerden farklı olarak Abdurrahman Gazi Türbesi, Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı, Sofu Baba Türbesini anlatırken erkekler eski Van Şehri camileri, Edremit, Akdamar Adası ve Kilisesi, Hoşap Kalesi, Ahlat, Adilceviz, Tatvan, Gevaş, Çavuş Tepe Kalesi, Müküs, Erciş, Kanisipi gibi daha uzak mekânları tercih etmişlerdir. Ortak olan hafıza mekânları ise; Van Kalesi, Eski Van Şehri, Şamranaltı, Zeve Şehitliği, İskele, Bendi Mahi, Toprakkale Keklik Bulağı mesire alanı Taş Kapı, Muradiye Şelalesi kentin kolektif hafızasının yaşadığı mekânlardır.

60 yaş ve üzeri Van'ın asli sakinleri Van Kalesi ve çevresi, Eski Van Şehrinden ayrılamamışlardır. Var olan kültürlerin sürdürme çabası içinde haftada en az iki defa mesire alanı olarak sürekli bu alanları kullanmışlar. Efsaneler türetmişler ve mezarlıkları, büyük zat olduğu düşünülen insanların türbelerini ziyaret etmişlerdir. Sözlü tarih çalışmasında çıkan efsaneler, hafıza mekânları, türbe ziyaretleri tabi bu esnada gerçekleştirilen ritüellerin nasıl olduğu tartışılabilirse de kimlik açısından önemlidir. Andre Malraux Antimemories eserinde “mezarlar bir ulusun kültür ve medeniyet düzeyini gösterir” demektedir (Kef, 2017).

Veri analizinde kent kimliği tanıtım mekânları arasında Van Müzesinin veya başka kültür yapısının yer almaması ve sadece tarihi kentsel peyzajların yer alması zihinlerin tarihi kentsel peyzajlara kimliğin ve tarihin süreklilik unsurundan ziyade gezilip görülecek turistik mekânlar olarak algılandığını göstermektedir.

Bireylerin yaşadığı yere aidiyet ve sorumluluk duyulması için o topluma ait değerlerin hafızalarda yer etmesi gerekmektedir. Ancak anket sonuçları ve sözlü tarih çalışması kıyaslandığında eski ve yeni nesil arasındaki fark görülmektedir.

Sözlü tarih çalışmasında Sabahat Şenoğlu, Nahide Raşit, Tahsin Saydan'ın konuşmalarından Toprakkale taraflarında, İstasyon Mahallesinde yer alan bir ayrık kayanın Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcı ile ortan ikiye ayrıldığı, Van Kalesi'nde Hz. Ali'nin ayak izinin olduğunu, atının nalının izinin olduğunun söylenmesi toplumun mekâna anlam yükleyip sahiplendiğini göstermektedir. Yine sözlü tarih görüşmelerden 89 yaşında bir kişinin “Türklerin evleri yokmuş gelmiş Ermenilerin evlerine oturmuşlar herhalde.” demesi ve pilot ankette 50 kişiye sorulan “Van Tarihi ile ilgili ne biliyorsunuz” açık uçlu sorusuna birçok kişi “Ermeniler burada yaşamış, Urartu

Medeniyeti, fikrim yok” cevaplarını vermesi, 1918 Rusların ve Ermenilerin bu topraklardan ayrılırken bütün Osmanlı-Selçuklu İslam eserlerini yerle bir etmesi sonucunda kent kullanıcılarında, il dışından gelip Van’da yaşayan ve Van’ı ziyaret eden turistlerde İslam medeniyetinin bu topraklarda hiç yaşamadığı gibi bir algının oluşmasına sebebiyet vermektedir.

Yapılan bu tez çalışmasında Van için kent kimliğine etkisi olduğu düşünülen tarihi mekânların tercih edilmesinde demografik değişkenler, kentte yaşama süresi ve meslek parametrelerinin etkin olup olmadığı incelemiş, medeni ve öğrenim durumunun Van örnekleminde kimlik mekânlarının tercihinde etkin rol oynamadığı; öğrenim durumu, doğum yeri, cinsiyet, yaş, meslek, gelir, ikamet süresi gibi parametrelerinin kimlik mekânlarının tercihinde etkin rol oynadığı görülmüştür.

Doğum yeri Van olan katılımcılar tarihi kentsel peyzajları yer aldığı on sekiz maddesinden on üçünün kent kimliğine etkisi olduğunu düşünmektedirler. Bu alanların görünürlüğü az olmasına rağmen kentsel kimlikte etkin olarak değerlendirilmesi kullanıcıların yaşadığı yere farkındalık geliştirmesi ile mümkündür. Kadınlar, kent kimliğine etkisi olan mekânları tercih ederken; daha ulaşılır, bilindik ve güvenli olan tarihi kentsel peyzajları tercih ederken erkekler ise ulaşımı zor daha tenha sayılabilecek mekânları tercih etmişlerdir. Memur olarak çalışan katılımcıların Yörükler Eski Van Evi ve Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidinde ayrıştığı görülmektedir. Öğrencilerin ise Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi ve Analı Kızlı Açık Hava tapınağında yüksek ortalamaya sahip olması şaşırtıcıdır. Çünkü öğrenciler birçok alanı bilmemelerine rağmen peyzajların gösterilen resimlerine bakarak cevap verdikleri düşünülmektedir. Ayrıca Van’ın merkez ilçelerinde yöreye ait görünür toprak ev (Van evi) kalmadığından Eski Van evi denince akıllara, Kalecik TOKİ civarında 2018 yılında kent kültürünün tanıtımı için halkın hizmetine sunulan prototip Van evleri gelmektedir. “Tarihi Van Evleri” olarak adlandırılması her ne kadar uzmanlar tarafından kabul edilemeyecek, yanlış bir adlandırma olsa da tarihin yaşatılması için kelimelerin, ifadelerin algıyı şekillendirdiği görülmektedir.

Aylık gelir değişkeninin kentsel kimlik algısı incelendiğinde farklılığın kökenine bakılmış ve 2.500-4.000 TL ile 4.000-6.000 TL kazanca sahip kullanıcılar arasında görülmüştür. Ancak mekânların farklılaşmasının temel nedeni hakkında net bir yorum yapılamamaktadır. Çünkü iki grup genel olarak Van Kalesinin güneyinde ve kuzeyinde

yer alan tarihi peyzajlardan karışık bir şekilde tercih etmişlerdir. Seçimler hafıza ve kimlik mekânları karma şekilde tercih edilmesi yorum yapmayı güçleştirmektedir. Van Kalesi ve çevresinde mekânlar çıkarıldığında sadece Meher Kapı'nın (Taş Kapı) ve Endüstri Meslek Lisesi kalmaktadır. 2.500-4.000 TL arasında kazanca sahip olanların Meher Kapıyı baskın kimlik unsuru olarak tercih etmesinin sebebi, bu tarihi peyzajın İstasyon Mahallesinde bulunması ve bu bölgenin bütçeyi zorlamayan konut imkânı bulunması sebebiyle tercih edildiği düşünülmektedir. 4.000-6.000 TL arasında kazanca sahip olanların Endüstri Meslek Lisesi'ni baskın kimlik unsuru olarak tercih etmesi meslek ve ilgi alanı gereği kültür ve mimariyi daha yakından takip ettikleri tahmin edilmektedir. Ayrıca yönetici, mühendis ve akademisyenlerden oluşan bu grubun bilinç seviyesinin daha yüksek olduğu çıkarımı da yapılabilmektedir.

Doğum yerine göre baskın kimlik unsuru farklılaşması incelendiğinde, doğduğundan beri Van'da ikamet eden katılımcıların, Kızıl Minareli Cami ve Ulu Cami'yi tercih ettikleri görülmektedir. Bu alanlar, görünürlüğünü kaybetmiş Selçuklu dönemi camileridir. Sadece yıkık minareleri bulunmaktadır. Doğduğundan beri Van'da ikamet eden Vanlı kullanıcıların bu peyzajları bilmeleri kentsel hafızanın asli sakinlerinin zihinlerinde hala canlı olduğunu göstermektedir. Bununla beraber, kullanıcıların ne kadar uzun süre Van'da yaşarlarsa yaşasınlar bu iki camiyi kimlik unsuru olarak görmemektedirler. Bu durum bir bakıma normaldir ancak bir o kadarda şaşırtıcıdır. Normal olmasının sebebi görünürlüğünü kaybeden yapılar hafızalardan silinmektedir. Hatta savaşlar esnasında yapılan ilk iş kentin hafızası olan mekânların yok edilmesidir. Bu duruma Suriye, Irak ve Bosna örnektir. 1993-95 yıllarında Bosna Savaşı başladığında ilk bombalanan yerlerden biri Osmanlı döneminde inşa edilmiş kent kütüphanesidir yani bir milletin hafızasıdır.

Kent tanıtım mekânları için sadece iki kişi Cumhuriyet Caddesi, Maraş Caddesi, gibi "bağlantı noktalarını", bir kişi ise "*Van Merkezde Kentin en fakir ve en zengin bölgelerini tanıtmak amacıyla Haçort'a ve İkisan Caddesine götürürüm*" cevabı ile kentteki bölgelerden bahsetmiştir. Bunun haricinde hiçbir katılımcı, kent mobilyalarından, kentin sosyo-psikolojik olan anlamlı mekânlarından, meydan varlığından, kentin odak noktalarından, kentsel alan kırsal alan farklılaşmasından bahsetmemiştir. Bu durumda verilen cevaplara göre kullanıcı zihinlerinde kent imgesinin belirgin olmadığı düşünülmektedir.

Katılımcılar “Van kent kimliğini değerlendirmesine” yönelik 26 adet önermeyi değerlendirmiştir (Çizelge 4.15.). Elde edilen bulgularda önermelere verilen cevapların ortalamaları yer almaktadır.

Katılımcılar kent kimliğine dair önermelerin yer aldığı soruda; Eski Van Şehrinin, kent tarihinin başladığı yerdir, Van'ın başka hiçbir şehre benzemeyen bir kimliğinin vardır, Kentin tarihi, kolektif hafızada önemli bir yer tutmaktadır, Kentteki tarihi alanlar, Van kenti güvenli bir kenttir önermelerine 3.5-3.6 ortalamalar ile fikrim yok cevabına yakın olarak puanlama yapılmıştır. Bu cevaplardan da anlaşıldığı üzere kentin baskın bir kimliği hissini oluşmadığı görülmektedir. Kent tarihinin başladığı nokta zihinlerde net olmadığı görülmektedir. Tarihi alanların görünürlüğünün az olması kent kimliğinin belirgin kimliğinin olmayışına sebebiyet verdiği düşünülmektedir. Diğer cevaplara bakıldığında katılımcılar, Van için yapılan bakım, onarım ve yenileme çalışmalarının yeterli olmadığını, kent kimliğinin gelişmesine yönelik çalışmaların yetersiz olduğunu, kenti iyileştirmek için yapılan müdahalelerin bazılarının maksadına uymadığını aksine olumsuz etkileri olduğunu düşünmektedir. Ayrıca kent kullanıcıları, kentin toplu taşıma konusunda yeterli olmadığını, tarihi alanların çevresindeki yapılaşmanın kent kimliğine uygun bir şekilde gerçekleşmediğini, kentin yaşamak için yeterli donanımlara sahip olmadığını kanaatindedir. Bunlara ek olarak kullanıcılar, Van Gölü ile Van kentinin bütünleştiğini, tarihi alanların kentin simgeleri olduğunu ancak kentin odak noktaları olmadığını, kent sakinlerinin tarihi ve kültürel miraslarına sahip çıkmadığını, tarihi alanların çok bozulduğunu düşünmektedir. Kentin ekonomik açıdan refahının artması gerektiğini, kent merkezinde açık yeşil alanların çoğaltılması, kent ve doğanın bütünleşmesi gerektiğini, kent kimliği gelişimi için uzmanların ve kent yönetiminin koordineli çalışması gerektiğini, tarihi alanlarda çeşitli aktivite alanlarının olması gerektiğini ve medya organlarının kent kimliğinin tanıtılması için daha aktif kullanılması gerektiği çıkarılmaktadır. Ayrıca Van İskele sahilinin kent hafızası için önemli bir yeri olduğu, kent kullanıcıları tarafından düşünülmektedir. Van İskele sahilini kent hafızası için önemli bir yer tutmasına rağmen 2019 Mart ayında, TCDD tarafından feribot İskelesi yapılması gerekçesiyle sahilin yıkılması kent hafızasına yapılan büyük bir yıkımdır. Kentin kimlik ve hafıza değerleri araştırılmadan ve uzmanlara danışılmadan yapılan bu gibi girişimler hem kente hem de kent ekonomisine büyük zarar vermektedir. Neyse ki bazı sivil toplum kuruluşları sivil toplum kuruluşları (STK)

tarafında başlatılan “İskele sahili eski haline dönsün” çalışması kentte ses getirmiştir. Böylece Ocak 2020’de bu karardan döndüğü yerel gazetelerce duyurulmuştur (Anonim, 2020m). Aynı durum 5 Ocak 2017 Doğal Sit alanları Koruma ve Kullanım Koşullarına İlişkin İlke Kararı 16 Ekim 2019 tarihinde kaldırılmasıyla Aralık 2019 tarihinde Akdamar Adası’na çadır ve bungalovlara izin verilmesi akabinde sivil toplum kuruluşlarının çabalarıyla bu karardan dönülmüştür (Anonim, 2020o). Verilen kararlar kent ekonomisini iyileştirme amacıyla yapılmasına rağmen yerel değerler göz önünde bulundurulmadığından kısa vadeli kâr odaklı bakış açısı kültürel miras değerlerinin ve kültürel peyzajların gelecek nesillere ulaştırılması önünde büyük engeldir. Ayrıca veri setine göre, kent kullanıcılarının kente sahip çıkmadığı düşünülmeyle beraber kentsel müdahalelere verilen tepkiler sonucu bazı kararların geri çekilmesi Van’da kentlilik bilincinin oluştuğunu göstermektedir

12. soruda yer alan 26 öneriye verilen cevapların birbiriyle ilişkisi incelenmiştir. Buna göre; Kent merkezinde geniş yeşil alanların olmalıdır, kentin ekonomik refahının artması kent gelişimi için gereklidir, İskele sahili Van'ın kent hafızası için önemli bir yere sahiptir, Ayrıca anket sonuçlarına göre toplu taşıma ile her yere kolay ve rahat ulaşımın mümkündür, tarihi alanlarda bilgilendirme ve yönlendirme levhaları yeterlidir, Van'daki tarihi kentsel peyzajlar günümüze kadar bozulmadan korunarak gelmiştir, Van'ın insanı, tarihi kültürel mirasına sahip çıkmaktadır maddeleri arasında ilişki tespit edilmiştir. Daha detaylı bilgi için Çizelge 4.15’e bakılabilir.

Çizelge 4.15. Van kent kimliğini değerlendirmeye yönelik önermeler

Van kent kimliğini değerlendirmeye yönelik önermeler	Ortalama	SS
Geleneksel konut mimarisi ön planda olmalıdır.	3.69	2.29
Tarihi alanların bakım, onarım ve yenileme çalışmaları yeterlidir.	2.26	1.28
Eski Van Şehri, kent tarihinin başladığı yerdir.	3.49	1.19
Van'da kent kimliğini geliştirmeye yönelik çalışmalar yeterlidir.	2.11	1.2
Van'ın kent kimliğinin gelişmesi için uzmanlar ve kent yönetimi koordineli çalışmalıdır.	4.41	6.08
Yüksek ve yoğun yapılaşma kimlik gelişimi için gereklidir.	2.68	1.45
Tarihi yapılar (tarihi kentsel peyzajlar) kentin simgeleridir.	4.32	2.78
Van kent merkezinde geniş yeşil alan olmalıdır.	4.41	1.02
Kentin ekonomik refahının artması kentin gelişmesi için gereklidir.	4.26	1.09
Van yaşamak için yeterli tüm donanımlara sahiptir.	2.65	1.32
Tarihi alanların çevresindeki yeni yapılaşmalar kent kimliğine uygun bir şekilde olmaktadır.	2.61	1.49
Van'ın başka hiçbir şehre benzemeyen bir kimliği vardır.	3.62	2.91
Toplu taşıtlar ile her yere ulaşmak kolay ve rahattır.	2.53	2.89
Tarihi alanlarda, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları yeterlidir.	2.42	1.18
Kentin tarihi, kolektif hafızada önemli bir yer tutmaktadır.	3.52	2.89

Van'ın insanı, tarihi kültürel mirasına sahip çıkmaktadır.	2.33	1.31
Van kenti, tarihi ile bütünleşmiş durumdadır.	2.64	3.08
Tarihi alanlarda çeşitli aktivite alanları olmalıdır.	3.95	1.19
Van'daki tarihi alanlar(peyzajlar) günümüze kadar bozulmadan korunarak gelmiştir.	2.33	1.22
Kent ve doğa iç içe olmalıdır.	4.45	3.79
Kentteki tarihi alanlar, kentin odak noktalarıdır.	3.51	1.33
İskele sahil Van'ın kent hafızası için önemli bir yere sahiptir.	3.97	1.33
Van kenti güvenli bir kenttir.	3.58	1.27
Kenti iyileştirmek için yapılan müdahaleler olumlu yöndedir.	2.79	1.25
Kimliğin tanıtılması için medya organları, olumlu yönde, daha aktif kullanılmalıdır.	4.19	1.08
Van Göl'ü, şehrin tarihiyle bütünleşmiş durumdadır.	3.72	1.37

Bu ilişkilere göre; tarihi alanlardaki bilgilendirmenin azalması, tarihi alanların bozulması ve tarihi alanlara ulaşımın kolay olmamasıyla birlikte kent insanı tarihi alanlara turistik bir bakış açısıyla baktığı görülmektedir. Tarihi değerlere dair yüzeysel bilgi sahibi olan kent kullanıcıları değerlerini yeterince tanımadığından tarihi kültürel mirasına yeterince sahip çıkamamaktadır.

Katılımcıların anket çalışmasının 13. Sorusu olan “Van kent kimliğini peyzaj açısından örneklemin algısını” değerlendirdiği ifadelerin ortalamaları yer almaktadır (Çizelge 4.16.). Elde edilen bulgular incelendiğinde örneklem “Kentte rahatlatıcı, nefes alınacak yerlerin pek bilinmediği, kenti eski bir fotoğraftan tanıyabilirim sorularına fikrim yok cevabının verilmesi, zihinlerde kentin belirgin bir imgesinin dolayısı ile net bir kimliğinin olmadığını düşünülmektedir. Kullanıcılar, kentin tarihi geçmişinin kesinlikle önemli olduğunu düşünmektedirler. Van'ın kentsel işlevinin birinci sırada tarih kenti olduğunun düşünülmesi çıkan bu sonuç ile katılımcıların tutarlı cevaplar verdiği görülmüştür.

Çizelge 4.16. Van kent kimliğini imaj açısından değerlendirmeye yönelik önermeler

Kent İmajına Yönelik Önermeler	Ortalamalar	SS
Kentin; odak noktaları, simgeleri, meydanları ve yolları belirgindir.	2.82	1.58
Kenti eski bir fotoğraftan tanıyabilirim.	3.13	1.24
Kentin kendine has mimarisi bulunmaktadır.	281	1.33
Kentte rahatlatıcı, nefes alınacak yerler vardır.	3.37	1.39
Kentin tarihi geçmişi önemsizdir.	1.63	1.14

Kentin eski bir fotoğraftan tanınmaması kullanıcıların, Van'ın hafıza mekânlarına ve yerel mimarisine vakıf olmadıklarını göstermektedir. Anketin 12.

Sorusunda yer alan, geleneksel mimari ön planda olmalıdır, önermesine yüksek orada katılım olmuştur. Bu durum Van'da yerel konut mimarisinin görünürlüğünü kaybettiğini dolayısıyla kent, kimlik ve hafıza mekânlarını büyük oranda kaybettiği çıkarımı yapılmaktadır. Anketin 13. sorusunda yer alan kentin kendine has mimarisinin olmadığı düşünülmesi yapılan çıkarımı doğruladığı düşünülmektedir. Ayrıca kullanıcıların anketi dikkatli ve tutarlı bir şekilde dolduğu görülmektedir. 12. soruda yer alan önermelerde kentin yaşamak için tüm donanımlara sahip olmadığı, kentin daha çok yeşil alana sahip olması gerektiği düşünceleri ile 13. soruda yer alan kentte var olan rahatlama mekanlarının bilinmemesi de cevapların tutarlılığını göstermektedir.

Anketin 12. sorusunda kentin kimlik problemlerini halk gözünden görmek ve çözüm önerilerinin neler olabileceği araştırılmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu bölümde verilen cevaplar üzerinde demografik verilerin etkin rol oynamadığı görülmüştür. Bir diğer deyişle 12. soruda yer alan ifadeler verilen cevaplar katılımcıların; öğrenim durumu, maddi kazancı, ikamet süresi, yaşı, cinsiyeti fark etmeksizin herkes tarafından aynı derecede anlaşılmaktadır. Ancak 13. soruda yer alan kent imajına dair önermelerin tercihinde demografik verilerin etkin rol oynadığı görülmüştür. Eğitim seviyesi ve maddi kazanç arttıkça örneklemin 13. soruda yer alan önermelere katılımı azalmaktadır. Özellikle yüksek lisans ve doktora mezunları ve 4.000-6.000 TL arası aylık gelire sahip olanlarda daha yüksek bir ilişki tespit edilmiştir. Bu ilişkiye göre, gelir seviyesi ve eğitim düzeyi arttıkça insanların daha az beğendikleri görülmektedir. Eğitim durumu yüksek olan bireylerin mekanları daha az beğenmeleri Oktay (2017)'ın çalışmasını destekler niteliktedir.

Tez çalışmasından çıkan genel sonuçlar kent kullanıcılarının algısında kent görünürlüğünü sağlayan tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkilerinin önemli olduğunu ortaya çıkmıştır ve bu sonuçlar Madran (2011), Karagüler ve Korgavuş (2012), Kaya (2016), Acarlı (2017) ve Aksoyak (2019) çalışmalarıyla örtüşmektedir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine göre gelir düzeyinin artması (Şimşek, 2015) insanın ancak temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra estetik görünüm, kimlik, tarih gibi unsurlar ile doğal olarak ilgilenemediklerini göstermektedir. Van insanının yeterince değerlerine sahip çıkmadığının düşünülmesi, Van'ın ekonomik açıdan henüz gelişmekte olduğunu ve değerler eğitiminde bir aksaklık olduğunu gösterebilir.

Yapılan çalışmanın sonuçları kapsamında Van kent kimliğinin tarihsel süreklilik içerisinde anlaşılması ve anlamlandırılabilmesi için geliştirilen birtakım öneriler aşağıda yer almaktadır.

4.2. Güvenilirlik Testleri

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın ölçek soruları olan Van Kent Kimliğinin değerlendirilmesine yönelik ifadeler ve Van Kent Kimliğinin Tarihi kentsel Peyzaj Açısından Değerlendirilmesine dair ifadelerin ölçek güvenilirlikleri Cronbach's Alpha istatistik analiz testi kullanılarak test edilmiş ve cevapları sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre araştırmanın ilk ölçeği olan "Van kent kimliğinin değerlendirilmesi" ölçeğinin Cronbach's Alpha güvenilirlik skoru 0.721 ile güvenilirlik barajında olmuştur. Fakat ölçek maddelerinin ayrı ayrı güvenilirlik skoruna etkileri incelendiğinde ölçeğin 5. maddesi olan "Van'ın kent kimliğinin gelişmesi için uzmanlar ve kent yönetimi koordineli çalışmalıdır" ifadesi çıkartıldığında gözle görülür bir güvenilirlik artışı tespit edilmiş, yeni güvenilirlik skoru 0.802 ile oldukça güvenilir olarak elde edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre araştırmanın ilk ölçeği olan Van kent kimliğinin kentsel imaj açısından değerlendirilmesi ölçeğinin güvenilirlik skoru Cronbach's Alpha testi sonucunda ölçeğin güvenilirlik skoru 0.725 olarak 0.7 sınırının üstünde güvenilir olarak tespit edilmiştir. İlave iyileştirme için maddelerin güvenilirlik yükleri incelendiğinde belirgin bir farklılığa rastlanılmamıştır ve ölçek bu şekilde istatistiksel analizlerde kullanılmıştır.

4.3. İstatistiksel Analizler

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerinin arasındaki ilişkiler istatistiksel test yöntemleri olan korelasyon ve regresyon kullanılarak incelenmiş ve yorumları yapılmıştır.

Ek 14'te "Kent imajı korelasyon analizi" çizelgesinde araştırma ölçeği olan ve aynı zamanda birbirinden bağımsız değerlendirme ifadeleri içermektedir. Van'ın Kent kimliğine dair maddelerin birbirleri ile aralarında olan doğrusal ilişkileri ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilen korelasyon analizine yer verilmiştir. Ayrıca Ek 14'de yer alan

çizelgede koyu renk ile gösterilen değerler istatistiksel olarak anlamlı çıkan ve korelasyon katsayısı yüksek olan ilişkileri temsil etmektedir.

Elde edilen bulgular neticesinde birçok korelasyon ilişkisine rastlamak mümkündür fakat bunlardan -0.400 ile +0.400 arasındaki korelasyon katsayıları istatistiksel olarak anlamlı olsa bile güçsüz bir korelasyon gösterdiğinden dolayı göz ardı edilmiştir.

Bulgular doğrultusunda “Van kent merkezinde geniş yeşil alan olmalıdır” maddesi ile “Kentın ekonomik refahının artması kentın gelişmesi için gereklidir.” İfadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir ve bu ilişkinin yönü pozitif ve güçlü şiddettedir ($p=0.732$, $\text{sig}<0.05$). Bu ilişkiye göre maddelerden birine katılım arttıkça diğerinde de katılım artmakta veya birinde katılım azaldıkça diğerinde de azalmaktadır.

Bir diğer korelasyon ilişkisi ise “Toplu taşıtlar ile her yere ulaşmak kolay ve rahattır” maddesi ile “Tarihi alanlarda, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları yeterlidir” maddesi arasında tespit edilmiştir ve bu ilişkinin yönü pozitif, şiddeti ise ortalama değerdedir ($p=0.512$, $\text{sig}<0.05$). Bu ifadelere birbiriyle doğru orantılı bir şekilde katılım artmakta veya azalmaktadır. Tarihi alanlara erişimin yönlendirmesinin doğru bir şekilde yapılması gerektiği yorumu yapılabilir.

“Tarihi alanlarda çeşitli aktivite alanları olmalıdır” maddesi ile “Van kent merkezinde geniş yeşil alan olmalıdır” maddesi ($p=0.521$, $p<0.05$) ve “Kentın ekonomik refahının artması kentın gelişmesi için gereklidir” ($p=0.488$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve ortalama şiddette pozitif yönlü bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir. Tarihi alanların peyzaj düzenlemesinin yapılması, aktivite olanaklarının artmasının kentın ekonomik refahına etkisi olacağı şeklinde yorumlanmıştır.

“Van'daki tarihi kentsel peyzajlar günümüze kadar bozulmadan korunarak gelmiştir” ifadesi ile “Tarihi alanlarda, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları yeterlidir” ifadesi ($p=0.424$, $\text{sig}<0.05$) ve “Van'ın insanı, tarihi kültürel mirasına sahip çıkmaktadır” ($p=0.465$, $\text{sig}<0.05$) ifadeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve orta şiddette bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir. Katılımcılar bu üç maddeye olumsuz cevap vermişlerdir. Tarihi Kentsel Peyzajların bozulması, Van'ın insanının kültürel mirasına sahip çıkılmaması ve tarihi alanlarda alanı tanıtan

bilgilendirme levhalarının olmadığı ifadelerinin birbirleriyle bağlantılı olduğu görülmüştür.

“Kent ve doğa iç içe olmalıdır” ifadesi ile “Van'ın başka hiçbir kente benzemeyen bir kimliği vardır” ifadeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve güçlü sayılabilecek bir korelasyon ilişkisi elde edilmiştir ($p=0.642$, $\text{sig}<0.05$). Elde edilen bu ilişki doğrultusunda maddelerden birine örneklemin katılımı artarken diğerinde de artmakta, birinde azalırken diğerinde de azalmaktadır. Bu iki ifade arasında doğru orantı vardır. Kentin benzersiz kimliğinin doğa ile iç içe olmasıyla artacağı yönünde bir ifade taşımaktadır. “İskele sahil Van'ın kent hafızası için önemli bir yere sahiptir” ifadesi ile “Van kent merkezinde geniş yeşil alan olmalıdır” ifadesi ($p=0.482$, $\text{sig}<0.05$), “Kentın ekonomik refahının artması kentın gelişmesi için gereklidir” ifadesi ($p=0.422$, $\text{sig}<0.05$), “Van kenti güvenli bir kenttir” ifadesi ($p=0.433$, $\text{sig}<0.05$) ve “Van Göl'ü, şehrin tarihiyle bütünleşmiş durumdadır” ($p=0.483$, $\text{sig}<0.05$) ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve orta şiddetle bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir. “İskele sahili Van'ın kent hafızası için önemli bir yere sahiptir” ifadesi ile “Van kent merkezinde geniş yeşil alan olmalıdır” ifadesi ($p=0.482$, $\text{sig}<0.05$), “Kentın ekonomik refahının artması kentın gelişmesi için gereklidir” ifadesi ($p=0.422$, $\text{sig}<0.05$), “Van kenti güvenli bir kenttir” ifadesi ($p=0.433$, $\text{sig}<0.05$) ve “Van Göl'ü, şehrin tarihiyle bütünleşmiş durumdadır” ($p=0.483$, $\text{sig}<0.05$) ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve orta şiddetle bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir. Bu korelasyonlara göre ilişkili maddelerden birine katılım arttıkça diğerinde de katılım artmakta veya birinde katılım azaldıkça diğerinde de azalmaktadır. Bu ifadelere göre katılımcılar; bir kentın yeşil alanlarının artması, kent hafızası için önemli mekânlarının olması, kentın güvenlik probleminin olmaması, göl ve tarihi alanların etkileşiminin doğru kullanılması kentın ekonomik refahına etkisi sağladığı görüşlerinin birbiriyle bağlantılı olduğu görülmüştür.

“Kimliğin tanıtılması için medya organları, olumlu yönde, daha aktif kullanılmalıdır” ifadesi ile “Van kent merkezinde geniş yeşil alanlar olmalıdır” ifadesi ($p=0.495$, $\text{sig}<0.05$), “Kentın ekonomik refahının artması kentın gelişmesi için gereklidir” ifadesi ($p=0.541$, $\text{sig}<0.05$) ve “İskele sahil Van'ın kent hafızası için önemli bir yere sahiptir” ifadesi ($p=0.594$, $\text{sig}<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, ortalama şiddette bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir. İskele sahili kentli için

önemli tarihi peyzaj alanıdır. Bu alanlarının kent hafızasındaki değerinin bilinmesi için medyanın aktif kullanımı ile kentin ekonomik refahı artacaktır. Ek olarak bu korelasyonlardan ekonomi, medyanın aktif olarak doğru kullanımı ile gelişir anlamı çıkmaktadır.

Son olarak “Van Göl'ü, kentin tarihiyle bütünleşmiş durumdadır” maddesi ile “Kimliğin tanıtılması için medya organları, olumlu yönde, daha aktif kullanılmalıdır” arasında istatistiksel olarak anlamlı, orta şiddetli ve pozitif bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir ($p=0.411$, $\text{sig}<0.05$). Buradan Van kentinin doğal ve kültürel peyzajı iç içedir ve Van Göl'ü, algılanan baskın doğal unsurlar arasında yer aldığı ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın diğer ölçüğü olan Van kent kimliğinin tarihi kentsel peyzaj açısından değerlendirilmesine dair ölçek maddeleri arasındaki korelasyon ilişkisi ele alınmıştır (Çizelge 4. 17.). Elde edilen bulgular neticesinde -0.300 ile $+0.300$ arasındaki değerler güçsüz bir korelasyon ilişkisini ifade ettiği için göz ardı edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre “Kentin kendine has mimarisi bulunmaktadır” ifadesi ile “Kenti eski bir fotoğraftan tanıyabilirim” ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve orta şiddette bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir ($p=0.470$, $\text{sig}<0.05$). Bu ilişkiye göre maddelerden birine örneklem katılımı artarken diğerine de artmakta, birine katılım azalırken diğerine de azalmaktadır. Van kentinin tarihi alanları I. dünya savaşı sırasında yerle bir edilmiştir. Kentleşme ile kendine has olan kerpiç mimarisi yok olmuştur. Bu korelasyondan kentin eski tarihine haline vakıf olanlar kent mimarisine ve eski haline vakıf olduğu anlamı çıkmaktadır.

Diğer bir korelasyon ilişkisi ise “Kentte rahatlatıcı, nefes alınacak yerler vardır” ifadesi ile “Kenti eski bir fotoğraftan tanıyabilirim” ifadesi ($p=0.470$, $\text{sig}<0.05$) ve “Kentin kendine has mimarisi bulunmaktadır” ifadesi ($p=0.428$, $\text{sig}<0.05$) arasında tespit edilmiştir. Bu istatistiksel olarak anlamlı korelasyon ilişkisi orta şiddette ve pozitif yönlü olarak gerçekleşmiştir. Kenti eski bir fotoğraftan tanıyabilenler Van'ın yakın geçmişine sahip olanlardır. Van'ın yaşanmışlıklarına nüfuz eden bireyler, kentte nerede rahatlatma ve dinlenme mekanlarını da bilmektedirler.

Çizelge 4.17. Van kent kimliği peyzaj değerlendirmesi korelasyon analizi (13.soru)

Önergeler	1	2	3	4	5
1. Önerme	1				
2. Önerme	.371**	1			

3. Önerme	.321**	.470**	1		
4. Önerme	.234**	.417**	.428**	1	
5. Önerme	0.093	0.027	0.051	0.014	1

Ankette örneklemin demografik değişkenleri ile Kent kimliği algısını ele alan ölçek arasında gerçekleştirilen regresyon analizinin bulguları sunulmaktadır. Bu analizde demografik değişkenler ile ölçek arasındaki nedensellik ilişkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde Kent kimliğini ölçeği ile demografik değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir regresyon ilişkisine rastlanılmamıştır (sig>0.05). Bu ifadeye göre bir farklılığın olmaması kent kimliğinin Vanlı olanlar tarafından bile tam olarak algılanmadığını gösterir.

Anket çalışmasında yer alan “Van tarihi kentsel peyzajı” değerlendirme ölçeği ile demografik değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin tespiti amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizinin sonuçları yer almaktadır (Çizelge 4.18.). Elde edilen bulgulara göre Kent peyzajına ait değerlendirmeler (anketin 12. Sorusu) ile sadece aylık gelir değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (sig<0.05). Bu ilişki ters yönlü olarak gerçekleşmiştir (t=-2.889). Buna göre örneklemin aylık geliri arttıkça kent peyzajında sunulan ifadelere katılma oranlarında ters orantılı olarak değişiklik görülmektedir. Bu verilere göre aylık gelir arttıkça kent peyzajına dair sorulara katılmama oranı da artmaktadır. Gelir seviyesinin artması beğeni kriterlerini de arttırdığı için, katılma oranlarının azaldığı görülmüştür.

Çizelge 4.18. Tarihi kentsel peyzaj regresyon analizi

Demografik Değişkenler	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar		T	Sig.
	B	Std. Error	Beta			
Doğum Yeri	0.002	0.016	0.006		0.111	0.912
Cinsiyet	0.023	0.064	0.019		0.365	0.715
Yaş	0.079	0.049	0.104		1.603	0.110
Medeni Hal	-0.092	0.095	-0.056		-0.968	0.334
Öğrenim Durumu	-0.009	0.025	-0.018		-0.353	0.724
Meslek	-0.002	0.017	-0.005		-0.090	0.928
Aylık Gelir	-0.110	0.038	-0.172		-2.889	0.004
Van'da İkamet Süresi	0.027	0.023	0.062		1.165	0.245

Anketin 12.sorusunda yer alan “kentsel peyzaj algı ölçeği” ile demografik değişkenler arasındaki ortalama farklılıklarının bağımsız örneklem T-Testi ve tek yönlü anova analizi ile incelenmiş bulguları yer almaktadır. Bulgular incelendiğinde demografik değişkenlerden sadece öğrenim durumu ile kentsel peyzaj algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı görülmektedir ($F=2.534$, $sig<0.05$). Farklılığın “yüksek lisans ve doktora” seviyesindeki katılımcılardan kaynaklandığı görülmektedir. Bu katılımcıların ortalamaları diğer katılımcılara göre daha düşük ve istatistiksel olarak farklılaşmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça kent peyzajına dair bilinç artmaktadır ve beğeni düzeyi azalmaktadır sonucu çıkmaktadır. Veriler “demografik değişkenlere göre Van kentinin algılanma düzeyi değişmektedir” hipotezini doğrulamaktadır. Van’da yer alan birçok tarihi kentsel peyzajın görünürlüğü oldukça azdır. Bu alanlara dair bilincin oluşması için ekstra bir çalışma gerekmektedir. Bu sebeple eğitim seviyesinin artması, kente dair bilinç ve farkındalık oluşturduğu düşündürmektedir.

Anketin 13. Sorusunda, örneklemin demografik değişkenleri ile “Kent imajı ölçeği” arasında ortalama farklılıkları istatistiksel yöntemler ile ele alınmıştır. İncelemeler bağımsız örneklem T-Testi ve tek yönlü anova analizleri gerçekleştirilmiştir (Çizelge 4.19.). Elde edilen bulgular incelendiğinde örneklemin kent imajı ölçeğinden aldığı puanlar ile sadece “Aylık gelir” değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmektedir ($f=2.517$, $p<0.05$) ve bu farklılığın nedeni PostHoc testleri ile araştırıldığında farklılığın 2.600-4.000 TL arası aylık gelire sahip örneklemden kaynaklandığı bu örneklemin kent imajına dair farkındalıklarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Orta gelir seviyesine sahip kişiler Van’ı beğenirken, gelir seviyesi daha yüksek olan kişilerin ise şehir dışını daha çok tercih ettikleri düşünülmektedir. Ayrıca gelir düzeyi artması ile başka şehirleri ve ülkelerin de görülmesi ihtimali ile de kent diğer görülen yerler ile de kıyaslanarak cevaplanmış olabilir.

Şimdiye kadar analizi yapılan demografik verilere göre kentsel imaj bir diğer deyişle kent kimliği algısı kent kullanıcılarının görüşleri, izlenimleri ve önyargıları (Tolungüç, 1999) sahip olduğu bilgiler, inançlar, hisler ve mekana dair zihinsel tasvirler şeklinde oluşan şahsi çıkarımlardır (Baloğlu ve McCleary, 1999).

Farklı birçok disiplinin yaptığı çalışmalarda kentsel imajı oluşturan etkenler, dışarıdan uyarıcı etkenler ve kişisel etkenler iki önemli parametre tarafından şekillendiği

düşünülmektedir. İlki etken dışarıdan algılanan nesne ya da fiziksel objeler iken ikincisi ise algılayanların sosyo-psikolojik özelliklerini tarif etmektedir.(Baloglu ve McCleary, 1999). Yani bir kent kullanıcısının zihnindeki imaj hem kentten yansıyan uyarıcılar, hem de bireyin kendi içinden yansıyan yaşam tecrübeleri ve bilgi birikimleri, gözlem anındaki ruh hali, mesleği, ilgi ve alanları ile oluşur. Kısa bir tanımla kentsel imaj, kent kimliği bileşenlerinin kullanıcılarının üzerinde bıraktığı bütünsel algıdır (Ker, 1998).

Yerel kimlik kentsel işlevlerin geliştirilmesi, kentin sahip olduğu doğal ve kültürel, turizm ve ticaret potansiyellerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Kente yapılacak yatırımları ve kent gelişim stratejilerini doğru bir şekilde yönlendirecektir. Bu sebeple katılımcı odaklı yaklaşım ile kentin ihtiyacına yönelik stratejiler geliştirilmelidir.

Özgün değerler turizmin ana dinamiğini oluşturmaktadır. Kente dair yapılan müdahalelerde çok hızlı hareket eden kurumlar yeterli araştırmanın yapılamaması neden olmaktadır. Kent kimliğinin görünürlüğünü yitirmesi kentin; ekonomik, turizm, tarihi kültürel değer potansiyellerinin tam anlamıyla kullanılamamasına yol açmaktadır. Eski Van şehrinde yer alan eserlerin aslına uygun olarak restore edilip yaşayanların hafızalarına kazandırılması, Eski Van şehrinin bir Arkeopark' a dönüştürülerek kent merkezinin kalbi ve hafızası olan bu alanı kente ve kente gelen turistlerin kazanımına sunulması gerekmektedir.

Anket sonuçlarına göre Van Kalesi kent kimliğinde ve kent tanıtımında birinci sırada yer almasına rağmen kullanıcıların; Eski Van Şehrini, Sardur Burcunu, Süleyman Han Camisini, Eski Van Şehri Ulu Camiyi, Kızıl Minareli Cami, Horhor Camisini bilmemesi ilginç sonuçtur. Ayrıca Urartular için ikinci başkent olan Toprakkale'nin ve Taş Kapının bilinmemesi de şaşırtıcı bir sonuçtur.

Alanda yapılan restorasyon çalışmalarının Hüsrev Paşa, Süleyman Han, Kaya Çelebi Camilerinin restorasyonu ile bu peyzajlar kent kimliğinde ve kent hafızasında önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan anket çalışması sonucunda tarihi kentsel peyzajların görünürlüğünün artırılması, aktivite alanı olarak kullanılması, çevresel düzenlemelerinin yapılması ile kentin değerlerinin kalıcılığı ve devamlılığı sağladığı görülmüştür. Ancak yapılan restorasyon çalışmaları uzmanların denetiminde ve aslına uygun şekilde yapılması gerekmektedir.

TÜİK verileri, anket sonuçları ve sözlü tarih çalışmasının sonucunda kentin asli sakinlerinin batıya göçü ve çevre illerden alınan göçler kentin taşıma potansiyelini zorlamaktadır. Kentin değerlerine hâkim olan kullanıcıların kentten ayrılması ise çevreye daha duyarlı kesimin kaybedilmesine yol açmaktadır. Anket verilerine göre kent kullanıcılarının; kentin yaşamak için yeterli donanımına sahip olmadığını ve kesinlikle Van'ın bir sanayi kenti olmadığına, Van'ın bir tarih kenti olmasına rağmen bir turizm kenti kimliği kazanmamış olmasına ve tarım kenti de olmadığına kanaat getirmesi kente alınan ve kentten verilen göçlerin sebebini açıklamaktadır.

Van Gölü gibi bir değer bulunmasına rağmen kullanıcıların kentte nefes alacak, rahatlayacak yerlerin varlığı konusunda fikir sahibi olmamaları şaşırtıcı bir durumdur. Sözlü tarih çalışmasından anlaşıldığı üzere Van'da mesire kültürü oldukça önemli bir yer arz etmektedir. Kent kullanıcılarının ruhen rahatlayacağı mesire alanları oluşturmak ya da bu alanların tanıtımını yapmak sosyo-psikolojik açıdan önem arz etmektedir.

Tarihi kentsel alanlarda çeşitli aktivite olanaklarına sahip olması ayrıca alanı ilginç kılmaktadır. Edremit Kız Kalesi'nde olduğu gibi yakın zamana kadar adı pek geçmeyen Kız Kalesi yapılan restorasyon, Seyir Tepe ve kafeteryası sayesinde kent kimliğine etkisi olduğu düşünülen mekânlarda ikinci sırayı alması, kent hafızasında kimlik olarak benimsendiğini göstermektedir. Ayrıca anket çalışmasında kullanıcıların çoğu kent tanıtım mekânı olarak Edremit Seyir Tepe veya kafesini en az Edremit Kız Kalesi kadar zikretmektedir. Bu bağlamda tarihi kentsel alanların peyzaj düzenlemelerinin büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle benzer şekilde diğer kentsel tarihi alanları çevreleri ile birlikte ele alarak uzmanların denetiminde alanın kimliğine uygun şekilde peyzaj düzenlemelerini tamamlanması gerekmektedir. Van uzun zamandır güvenlik ve terör problemi ile karşı karşıyadır. Bu sebeple Van medyada; erişim problemi, güvenlik problemi ve terör ile anılmıştır. Medyadaki olumsuz algılar Van'ı geri plana itmektedir.

Bunun yanı sıra Tekel Binası ve Endüstri Meslek Lisesi kent merkezinde erişimi en kolay konumda olan iki yapıdır. Ancak kent kimliğine en az etkisi olan tarihi kentsel peyzajlardır. Bunun sebebi bu peyzajlar ile kent kullanıcıları hiçbir şekilde etkileşimde bulunmamaktadır. Bu yapılara kent kültürüne ve tarihine yönelik yeniden

işlevlendirme (revitalization) çalışmaları yapılarak kent hafızasında kimlik mekanı olarak yerini alması sağlanabilir.

Yapılan çalışmanın sonuçları kapsamında Van kent kimliğinin tarihsel süreklilik içerisinde anlaşılması ve anlamlandırılabilmesi için geliştirilen birtakım öneriler aşağıda yer almaktadır.

- Tarihi kültürel ve turizm değerlerinin tanımlanması, eksikliklerin belirlenmesi ve sürdürülebilir kentsel gelişim stratejilerine yol göstermesi beklenmektedir.
- Yerel ve ulusal kimlik değerlerini göz önünde bulundurarak; yerel yönetimlerin, akademisyenlerin, kentte etkin rol oynayan kanaat önderlerinin ve vatandaşların etkin olarak söz aldığı bir karar mekanizmasının kurulması kentle ilgili alınması gereken kararlar için en doğru yaklaşım olacağı düşünülmektedir.
- Kentin bütünsel ölçekte değerlendirilerek tarihi kentsel peyzajların birbiri ile ve kent ile entegrasyonu sağlanmalıdır. Bunun için kültür rotası oluşturulmalıdır.
- Kimlik mekânlarının tanıtımı için kent kullanıcılarına eğitim ve aktivite rotası oluşturulması olumlu etkiler oluşturacaktır. Şamram (Menua) Kanalı'nın bisiklet rotası olarak kullanılması Urartu tarihinin de canlanmasını sağlayacaktır.
- Van Kalesi ve yakın çevresinde tarihi alanların kent kullanıcıları tarafından algılanması zor olmaktadır. Bu alanlarda yönlendirme ve tanıtma objelerin varlığına ağırlık verilmesi doğru olacaktır.
- Tekel Binası ve Endüstri Meslek Lisesi binalarının kimliğe katkı sunulacağı şekilde kültür merkezi ya da kent müzesi olarak kullanıma sunulması gerekmektedir.
- Yöresel mimari neredeyse yok olmuş bir durumdadır. Yöresel mimari modern bir üslup ile canlandırılabilir.
- Başka illerden Van kentine erişim açısından ulaşımı kolaylaştırıcı seçenekler birçok yönden olumlu etkileri olacaktır.
- Kentlinin kalkınması için iş olanakları geliştirilmeli ve istihdam oluşturulmalıdır.
- Tarihi kentsel peyzajlar ile bütünleşen Van Gölü'ne sahip çıkılmadığıdır. Bunun için kentsel kanalizasyon alt yapısı oluşturulmalıdır. Artıma tesisi tam kapasite olarak faaliyete geçmelidir.

- Kentsel tarihi alanları çevreleri ile birlikte ele alarak uzmanların denetiminde alanın kimliğine uygun şekilde peyzaj düzenlemelerini tamamlanması kent kimliğinin tanıtımında daha etkin rol almalarına yol açacaktır.
- Van Kenti ile ilgili medya olumlu yönde daha aktif kullanılmalıdır.
- Kenti, geçmişini ve tarihini yapılarıyla birlikte anlatım olanaklarını sağlayan kapsamlı bir kültür merkezinin yapılması kent kimliğinin tanıtımında etkili olacaktır.

Çizelge 4.19. Kent imajı ölçeği puan ortalamaları

	Ortalama	SS	F	sig
Doğum Yeri				
Van Merkez	3.33	0.81		
Van'ın İlçesi	3.32	0.72	0.062	0.981
Van Dışı	3.31	0.73		
Cinsiyet				
Erkek	3.31	0.82		
Kadın	3.33	0.65	2.937	0.087
Yaş				
18-22	3.16	0.74		
23-29	3.41	0.83		
30-39	3.3	0.59		
40-49	3.43	0.86	2.136	0.06
50-59	2.85	0.65		
60 ve üzeri	3.32	0.43		
Medeni Hal				
Evli	3.31	0.75		
Bekâr	3.33	0.74	0.275	0.602
Öğrenim Durumu				
Okuryazar	3.05	1		
İlköğretim	3.55	0.67		
Ortaöğretim	3.42	0.88		
Ön lisans	3.33	0.86	0.786	0.599
Lisans	3.32	0.75		
Yüksek Lisans	3.28	0.58		
Doktora	2.96	0.28		
Meslek				
Çalışmıyor	3.13	0.9		
Emekli	3.15	0.44		
Ev Hanımı	3.28	0.77		
Memur	3.39	0.72		
İşçi	3.45	0.89	0.849	0.572
Öğrenci	3.26	0.74		
Serbest Meslek	3.25	0.68		
Akademisyen	3.02	0.72		
Yönetici	3.21	0.31		
Aylık Gelir				
Aylık gelirim yok	3.28	0.8		
0-2600	3.28	0.75		
2601-4000	3.55	0.74	2.517	0.028
4001-6500	3.28	0.36		
6501 ve üzeri	3.16	0.91		
Van'da İkamet Süresi				
0-5 Yıl	3.29	0.86		
6-10 Yıl	3.21	0.5		
11-15 Yıl	3.38	0.52	0.427	0.83
15 Yıl ve Üzeri	3.31	0.54		
Doğumdan beri	3.35	0.78		

5. SONUÇ

Kentler insan unsuru ve çağın ihtiyaçları doğrultusunda sürekli değip, dönüşen dinamik organizmalardır. Ancak son zamanlarda yaşanan kontrolsüz kentleşme kentlerin tarihi ve kültürel miras alanlarını dolayısıyla kent kimliğini tehdit eder hale gelmiştir. Miras alanlarının korunması için UNESCO'nun 2011 yılı Tavsiye Peyzaj Kararına göre kentlerin gelişim strateji planları yapılırken miras alanlarının çevresiyle ve kentin sahip olduğu tarihi kültürel değerler ile birlikte değerlendirilen, tarihsel derinlik içerisinde bütüncül bir yaklaşımı temel prensip olması gerektiği söylenmiştir. Tezin kurgusu ve önerileri bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir.

Kaliteli kentsel mekânın önemli bir kriteri olan kent kimliği görünürlüğünün kaybolması kentsel yaşam kalitesinin düşmesine ve kentin doğru algılanmadığı düşünülmektedir (Madran, 2011).

Bu doğrultuda yapılan tez çalışmasında, görsel peyzaj bağlamında kent görünürlüğü olan, ulaşımı kolay olan tarihi kentsel peyzajlar uzman değerlendirmesi ile belirlenmiştir. Seçilen tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine olan etkileri kent kullanıcılarının zihinlerindeki algıları; anket yöntemiyle ve 60 yaş üstü Van'ın yerli aileleriyle sözlü tarih çalışması yapılarak toplanmıştır. Anketin güvenilirliği %80 oranında genel kabul için doğru aralıkta çıkmıştır. Anket çalışması ve sözlü tarih çalışması sonucunda güncel kimlik mekânları ile hafıza kimlik mekânlarının farklılaştığı, tarihi kentsel peyzajların farkındalığının azaldığı, bakış açılarının turizm odaklı olup değer odaklı olmadığı görülmüştür.

Kent kullanıcılarına göre en baskın kimlik ögesi tarihi kentsel peyzajlardır ve Van'ın İşlevsel Kimliği ise Tarih Kenti olmasıdır. Bu bağlamda çalışmanın başında ortaya konan “Kent kimliğini, oluşturan en baskın unsur tarihi kentsel peyzajlardır” tezin 1.hipotezinin doğrulandığı düşünülmektedir. Van Kalesi katılımcıların algısında birincil kimlik ve tanıtım mekânı olduğu görülmüştür. Ancak Kale'nin çevresinde yer alan tarihi peyzajların Van doğumlu olanlar tarafından bile net olarak algılanmadığı görülmüştür. Ayrıca kullanıcıların zihinlerinde kırsal ve kentsel alan ayrımının net olmadığı görülmüştür. Buradan Van'ın henüz kentleşmekte olan bir kent olduğu sonucuna varılmıştır.

Değişen ölçeklerde farklı demografik özellikler algıyı etkilemektedir ve her kent için bu demografik verilerin etkinliği değişmektedir. Her kent kendi bağlamında değerlendirilmelidir. “Demografik veriler, kentsel kimliğin algılanmasında etkilidir” tezin 2. hipotezinin kısmen doğrulandığı düşünülmektedir.

Sözlü tarih çalışması ve anket yerde ikamet süresi- algı ilişkisi analiz edildiğinde “yerde yaşanmışlık” zaman faktörü ile fiziksel mekânın algılanmasında etkin olduğu görülmüştür. “Kent kimliğini oluşturan yapay bileşenlerin algılanmasında zaman faktörü ve yerde yaşanmışlık etkilidir” tezin 3. hipotezinin doğrulandığı düşünülmektedir.

Anket sorularında yer alan tanıtım mekânları ve önermelerin yer aldığı sorulara verilen cevaplarda Lync’in, (1960) kent imgesi bileşenlerine rastlanılmamıştır. Lynch kimliğinin kolektif imgelerden oluştuğunu söylemektedir. Zihinlerde imgelerin belirgin olmaması kent kimliğinin görünürlüğünü etkilemektedir. Bu sebeple tezin “Kent imgesi kent kimliğinin oluşmasında etkilidir” 4. hipotezinin doğrulandığı düşünülmektedir.

Hafıza mekânları ile güncel kimlik öğeleri arasındaki farklar değerlendirilmiştir. Bu çerçevede Silverman ve Ruggles’in (2007) da belirttikleri gibi, kültürel peyzajın korunması ve gelecek nesillere aktarılması için peyzajdaki kültürel miras öğelerinin varlığı yeterli olmayıp bu öğeler yaşatılmalı, hatırlanmalı ve kullanılmalıdır.

Van kent merkezinde 116 tescilli tarihi kentsel peyzajlar var olmasına rağmen çok azı bilinmekte ve kent kimliği unsuru olarak algılanmaktadır. Bu alanların 62 adeti Van Kalesi ve çevresinde yer almasına rağmen birçoğu bilinmemektedir. Kent kimliğinde görsel peyzaj açısından güçlü olan, ulaşılabilir, çevresiyle birlikte yenilenmesi yapılan bakımlı ve estetik alanlar, sosyal medyada tanıtımı yapılan ve bu alanlarda aktivitelerin düzenlendiği mekânların kent kimliğinde aktif rol aldığı görülmektedir.

Bu anlamda geçmişle bağları sağlayan ve kent kimliğinin oluşmasında etkili olan Van tarihi kentsel peyzaj öğelerinin ilişkide olduğu çevreleriyle birlikte sürdürülebilirliği için koruma ve geliştirme amacıyla yenileme çalışmalarının gerçekleşmesi doğru olacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak yerel değerler üzerinden bir kentin kimliği oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda tez çalışmasından çıkan sonuçlara dayanarak; Van Tarihi Kentsel Peyzajlarının UNESCO Tarihi Kent Peyzajı Tavsiyesi çerçevesinde yaşayan miraslar olarak sürdürülebilir yönetiminde, yerel

yöneticiler, ilgili paydaşlar hatta kentteki kanaat önderleri ve kentte yaşayanlara Van kent kimliğinin güçlendirmesini destekleyecek önemli sorumluluklar üstlenmeleri gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acarlı, B., 2017. *Geçmişten Günümüze Taksim Meydanının İstanbul Kent Kimliği Üzerine Etkisinin İrdelenmesi* (yüksek lisans tezi). NKÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Süleymanpaşa, Tekirdağ.
- Ağaoğlu, S., 2007. Van şehir dokusu ve tarihi eserlerinin tahrip edilmesinde Ermenilerin rolü. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, **14** (35): 311-339.
- Akgümüş, D., 2011. *Arşiv Belgelerine Göre I. Dünya Savaşında Van ve Çevresinde Asayiş Problemleri* (yüksek lisans tezi, basılmamış). İÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fatih, İstanbul.
- Akköprü, E., 2019. Coğrafya Nüfus ve Etnisite, 1. Bölüm. *Nüfus, Etnisite, Tarih ve Toplum "Dünyada Van"* (Ed: Ercan Çağlayan). İletişim Yayınları, İstanbul. 472.
- Aksoyak, O.D., 2019. *Kültürel Mirasın Korunmasında Tarihi Kentsel Peyzaj Odaklı Alan Yönetim Planı Yaklaşımı* (doktora tezi). MSGÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Beyoğlu, İstanbul.
- Alaeddinoğlu, F., 2006. *Van İli'nin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler* (yüksek lisans tezi). AÜ, Yenimahalle, Ankara.
- Anonim, 2020a. Van Kenti. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Van>. Wikipedia. Erişim Tarihi 08.05.2020.
- Anonim, 2020b. TDK. Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/>. Türk Dil Kurumu, Erişim tarihi: 11.06.2019.
- Anonim, 2020c. Merriam Webster Sözlüğü. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/identity.arastirma-arastirma.aspx>. Online Sözlük. Erişim Tarihi: 05.05.2020.
- Anonim, 2020d. Online Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/word/identity>. Online Sözlük. Erişim Tarihi: 05.05.2020.
- Anonim, 2020e. Van'ın iklimi. <https://tr.climate-data.org/asya/tuerkiye/van/van-241/>. Climate-data.org. Erişim tarihi: 09.05.2020.
- Anonim, 2020f. Van'ın Coğrafi Yapısı. <https://www.diyadinnet.com/bilgi-633-van-in-cografyasi-ve-cografya-yapisi>. Diyaadin.net. Erişim Tarihi:05.05.2020.
- Anonim, 2020g. Van'ın Fiziksel Yapısı. <http://www.cografya.gen.tr/tr/van/fiziki.html>. Coğrafya Dünyası. Erişim tarihi: 09.05.2020
- Anonim, 2020h. Van Kent Tarihi. <http://www.van.gov.tr/tarihce>. T.C Van Valiliği. Erişim tarihi: 29.03.2020
- Anonim, 2020ı. Van Ekonomik Yapı. <http://www.cografya.gen.tr/tr/van/ekonomi.html>. Coğrafya Dünyası. Erişim tarihi: 09.05.2020.
- Anonim, 2020i. Kültür Turizm İl Müdürlüğü. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/yazdir?4150F5E477436FD655C6AF38B78902F7>. Kültür Varlıkları. Erişim tarihi: 09.05.2020
- Anonim, 2020j. Van Kalesi Süleyman Han Camisi. <https://www.haberler.com/van-kalesi-ndeki-suleyman-han-cami-nde-97-yil-3877512-haberi/>. Haberler.com. Erişim tarihi: 10.05.2020.
- Anonim, 2020k. Tekel Binası Van'ın Hafızası Olsun. <http://www.vansesigazetesi.com/haber-vanin-hafizasi-olsun-31620.html>. Van Sesi Gazetesi. Erişim tarihi: 17.05.2020.

- Anonim, 2020l. Van Endüstri Meslek Lisesi. <http://vanolay.com/haber/9920/van-muzesi-yasayan-bir-muze-olacak.html>. Van Olay Gazetesi. Erişim Tarihi: 16.05.2020
- Anonim, 2020m. Van Edremit Belediyesi. <https://vanedremit.bel.tr/ilce-4-menua-samran-kanali.html>. Erişim tarihi: 16.05.2020.
- Anonim, 2020n. Van İskele sahili Gar Alanı. <https://www.vanpostasigazetesi.com/van/bir-gunde-yok-edilen-van-iskele-sahil-parki-ne-olacak-h130912.html>. Van Postası Gazetesi. Erişim tarihi: 28.05.2020.
- Anonim, 2020o. Akdamar Adasına Bungalov ve Çadır Kurulması İzni. <https://www.haberler.com/akdamar-adasi-na-bungalov-ve-cadir-kurulmasi-12722722-haberi/>. Haberler.com. Erişim tarihi: 05.01.2020.
- Anonim, 2020p. Şekil 3.5. Van Kalesi Kuzey Batı Görünüşü. <https://van.dhmi.gov.tr/Sayfalar/icerik-detay.aspx?oid=3047>. Erişim tarihi: 09.05.2020.
- Anonim, 2020r. Şekil 3.9. Eski Van 1915 Öncesi. <https://gazeteci yazaryusufyavuzblog.wordpress.com/2019/04/24/anadolunun-yitik-kentleri-eski-van/>. Blog. Erişim tarihi: 10.05.2020
- Anonim, 2020s. Şekil 3.10. Eski Van Şehri ve Van Kalesi Mevcut Durum. <https://gazeteci yazaryusufyavuzblog.wordpress.com/2019/04/24/anadolunun-yitik-kentleri-eski-van/>. Blog. Erişim tarihi: 10.05.2020
- Anonim, 2020t. Şekil 3.11. Eski Van Şehri Kızıl Minareli Cami. http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=32304. Erişim tarihi: 09.05.2020.
- Anonim, 2020u. Şekil 3.13. Hüsrev Paşa Külliyesi Mevcut Durum. <https://vanguzel.com/galeri/117>. Van Güzel. Erişim tarihi: 10.05.2020.
- Anonim, 2020v. Şekil 3.14. Hüsrev Paşa Külliyesi 20 yy. Başları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/husrev-pasa-kulliyesi--van>. TDV İslam Ansiklopedisi. Erişim tarihi: 10.05.2020.
- Anonim, 2020y. Şekil 3.15. Kaya Çelebi Cami. <https://vanguzel.com/galeri/118>. Van Güzel.com. Erişim Tarihi: 10.05.2020. 2. Resim. <https://islamansiklopedisi.org.tr/van> TDV İslam Ansiklopedisi. Erişim tarihi: 10.05.2020.
- Anonim, 2020z. Şekil 3.16. Meher Kapı 2. Resim. <https://tr.foursquare.com/v/meher-kap%C4%B1/53650a82498ec5bdcce613ad?openPhotoId=5ac0a45e51950e532b0cd3e4>. Foursquare. Erişim tarihi: 10.05.2020.
- Anonim, 2020ab. Şekil 3.19. Abdurrahman Gazi Türbesi. 1. Resim: Eski Van Arşivi. 2. Resim: Van İl Kültür Turizm Arşivi. 3. Resim: Kültür Portalı.
- Anonim, 2020ac. Şekil 3.20. Süleyman Han Cami. <https://twitter.com/aktugmuzaffer/status/918052712113197056?lang=fr>. Twitter. Erişim tarihi: 20.05.2020
- Anonim, 2020ad. Şekil 3.21. Tekel Binası. <https://www.vanpostasigazetesi.com/van/van-eski-tekul-binası-ne-olacak->. Van Postası Gazetesi. Erişim tarihi: 10.05.2020.
- Anonim, 2020ae. Şekil 3.22. Endüstri Meslek Lisesi. <http://vanolay.com/haber/9920/van-muzesi-yasayan-bir-muze-olacak.html>. Van Olay Gazetesi. Erişim tarihi: 10.05.2020.

- Anonim, 2020af .Şekil 3. 23. Şamram (Menua) Kanalı.
<https://www.youtube.com/watch?v=xkGPf11eI4>. Belgesel. Erişim tarihi: 10.05.2020.
- Aşur, F., Alphan, H., 2018. Görsel peyzaj kalite değerlendirmesi ve alan kullanım planlamasına olan etkileri. *YYÜ Tar Bil Derg*, **28**(1): 117-125.
- Ayman, İ., 2013. *Urartu Krallığı'nın Yayılım Alanı İçerisinde Yer Alan Yerleşim Tipleri* (doktora tezi, basılmamış). İÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Faih, İstanbul.
- Aytin, B. K., 2020. *Tarihi Kentsel Peyzajlar Kapsamında Edirne Kenti Eylem Planının Hazırlanması* (doktora tezi). NKÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Süleymanpaşa, Tekirdağ.
- Baloglu, S. Ken W. M., (1999). A model of destination image formation. *Annals of Tourism Research*, **26** (4): 868-897.
- Banderin, F., Oers , R. V., 2012. *The Historic Urban Landscape, Managing Heritage In An Urban Century*. Wiley-Blackwell,e-kitap, UK. 228.
- Bereitschaft, B., 2017. Equity in microscale urban design and walkability: a photographic survey of six Pittsburgh streetscapes. *Sustainability*, **9** (1233):1-20.
- Carmona , M., Heath , T., Oc , T., Tiesdell , S., 2003. *Publis Spaces-Urban Spaces, The Dimensions of Urban Design*. Architectural Press, 2nd Edition, Oxford. 408
- Cevizliler, E ., 2010. Bir Fransız seyyahın gözüyle Karadeniz'den Van Gölü'ne. *Atatürk Dergisi*, **4** (3): 145-159.
- Cihangir, E., Şehribanoğlu , S., Saydan, R., Levendoğlu, M., 2019. Şehir sakinlerinin şehrin marka kişiliğine ve markasına dönük algısı: Van'da karşılaştırmalı bir araştırma. *Turizm Araştırmaları Kongresi Bildirileri*. Aralık 2019, Van. 97-132.
- Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K., 2000. *Research Methods in Education*. Routledge Falmer, 5th Edition, London. 657.
- Corbusier, L., 2014. *Şehircilik* (Çev: Pelin Kotas). Daimon Yayınları, Yay No:1. İstanbul. 290.
- Council of Europe, 1995. *Framework Convention For The Protection of National Minorities And Explanatory Report*, Fransa.
- Çelebi, E., 2001. *Evlîyâ Çelebi. Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, Online Kitap, Cilt 5, Ed: Yücel Dağlı ve Seyit Ali. İstanbul.
- Çöl , Ş., 1998. *Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi* (doktora tezi). MSGÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Beyoğlu, İstanbul.
- Dinçer, İ., 2013. Kentleri dönüştürürken korumayı ve yenilemeyi birlikte düşünmek "tarihi kentsel peyzaj" kavramının sunduğu olanaklar. *International Journal of Architecture and Planning* (1), 23-41.
- Duymuş, H., 2011. *Üniversite Yerleşkelerinde Mekânsal Kimlik Algılaması: Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Örneği* (yüksek lisans tezi). ÇÜ, Fenbilimleri Enstitüsü, Sarıçam, Adana.
- Elmastaş, N. & Yılmaz, S., 2015. Van İlinde Göçler. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* **10** (10): 403-428.
- Erdoğan, A. ve Atabeyoğlu, Ö., 2016. Tarihi yapıların kentsel dokuya etkisi: Kayseri kent merkezi örneği. *Türkiye Ormanlık Dergisi*, **17** (1): 83-92.
- Ersoy, M., 2012. *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*. Bilnet Matbaacılık. İstanbul.
- Günel, M., 1993. *Eski Van Kent Dokusu Üzerine Bir Deneme* (yüksek lisans tezi, basılmamış). Van YYÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tuşba, Van.

- Güvenç, B., 1991. *İnsan ve Kültür*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Hansen, G., 2014. Design for healthy communities: the potential of form-based codes to create walkable urban streets. *Journal of Urban Design*. 19.
- Hawkes, J., 2001. Fourth pillar of sustainability common group publishing, Victoria. ISBN: 1-863-35050-0.
- Hudson, P., Pocock, D., 1978. *Focal Problems in Geography: Images of the Urban Environment*. Macmillan Press Ltd. London.
- IUCN, 2005. The Protected Landscape Approach: Linking Nature, Culture and Community. IUCN's World Commission on Protected Areas, Erişim tarihi: 25.03.2020
- Ibn Haldun, 1969. *Mukaddime*. Zakir Kadiri Ugan, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İnceoğlu, M., Aytuğ, A., 2009. Kentsel mekânda kalite kavramı (The concept of urban space quality). *Megaron Journal*, 4 (3): 131-146.
- Kaplan, R., Kaplan S., 1989. The experience of Nature: a psychological Perspective. ABD Ann Arbor Michigan: Ulrich's Bookstore.
- Karabulut, A. E. (2018). *Antalya İli "Unesco Dünya Miras ve Geçici Miras Listesi" Envanterinin "Tarihi Kentsel Peyzaj (HUL)" Yaklaşımı ile Değerlendirilmesi* (yüksek lisans tezi). İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Karagüler, S., Korgavuş, B., 2012. Kent kimliğinin kent peyzajı üzerinde oluşturduğu etkiler, silüetler, görünümler ve dengeleri. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi Part:C, Tasarım Ve Teknoloji*, 2 (2), 203-212.
- Kaya, A. T., 2016. *Kent Kimliği Oluşumunda Kültürel Peyzajın Rolü: Konuralp Örneği* (doktora tezi). DÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Düzce.
- Kaya, E., 2003. *Kentleşme Ve Kentlileşme*. Pendik Belediyesi. İstanbul.
- Kaymaz, I., 2013. Urban Landscapes And Identity. *Advances In Landscape Architecture Rijeka*, InTech, Croatia.
- Kef, E., 2017. Gelenekle yaşayan şehrin hafızası. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 31: 297-314.
- Ker, M., 1998. Profesyonel imajın imaj yönetimi kapsamında yeri ve önemi. *Pazarlama Dünyası*, 71.
- Keserci, Z. T., 2017. *Doğal Ve Kültürel Peyzajın Korunmasına Yönelik Ekoturizm Odaklı Bir Peyzaj Planlama Yaklaşımı: Van Örneği* (yüksek lisans tezi). YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Beşiktaş, İstanbul.
- Keshtkaran, R., 2019. Urban Landscape: A Review Of Key Concepts and Main Purposes. *International Journal of Development and Sustainability*, 8 (2): 141-168.
- Kılıç, O., 1994. *Van Sancağı (1548-1648)* (doktora tezi). FÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kılıç, S., 2006. *Van Kültür Ve Turizm Envanteri: Tarihsel Değerler 1. Cilt*. Van Valiliği Yayını, Van.
- Konyar, E., Genç, B., Avcı, C., Tan, A., 2019. Excavations At The Old City, Fortress, and Mound of Van: Work In 2018. *Anatolia Antiqua*, 27: 167-181.
- Lang J., 1987. *Creating Architectural Theory: The Role of Behavioral Sciences in Environmental Design*. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Lewicka, M., 2008. Place attachment, place identity, and place memory: restoring the forgotten.

- Lynch, K., 1960. *The Image Of The City* (Kent İmgesi, 2010. İş Bankası Yayınları, İstanbul). The MIT Press, Cambridge.
- Madran , E., Alptekin, A. H., 2009. *Korumada Yeni Tanımlar Yeni Kavramlar Kültürel Peyzaj*. Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.
- Madran , E., 2011. *Kentsel kimlik/Yapısal kimlik: Adana Örneği*. Güney Mimarlık, (5), 5-10.
- Mangaltepe, İ., 2006. *Seyyahların Gözüyle Van (XIX. Yüzyıl)* Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Montgomery, J., 1998. Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design. *Journal of Urban Design*, **3**: 93–116.
- Najafi, M., Shariff, M., 2011. The Concept of Place and Sense of Place In Architectural Studies. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, **56**:1100-1106.
- Ocakçı, M., Türk, A., 2012. *Kentsel Kimlik*, Ed: M. Ersoy, Kentsel Planlama-Ansiklopedik Sözlük, Ninova Yayınları, 226-228.
- O'Donnell, Patricia M., 2008. *Urban Cultural Landscapes and the Spirit of Place*. In: 16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: 'Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible', 29 sept-4 oct 2008, Quebec, Canada. [Conference or Workshop Item]
- Oğurlu, İ., 2014. Çevre- kent imajı - kent kimliği - kent kültürü etkileşimlerine bir bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, **13** (26): 275-293.
- Oktay, H. E., 2017. *Bitkisel Peyzaj Tasarımlarının Değerlendirilmesinde Estetik: Antalya Konyaaltı Bölgesi* (doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konyaaltı, Antalya.
- Özdemir, Ş., Karaca, Y., 2010. Üniversite öğrencilerinin kent imajı üzerine etkisi: Afyonkarahisar'da bir araştırma. *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, **45** (1): 25-39
- Özman, K.O, 2018. *Amasra Kenti Örneğinde Tarihi Peyzaj Karakteri Değerlendirmesi* (yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Punter, J., 1991. Participation In The Design of Urban Space. *Landscape Design*, **200** (1):24-27.
- Rapoport, A., 1992. On Cultural Landscapes. *Traditional Dwellings and Settlements Review*, **3** (2): 33-47.
- Relph, E., 1976. *Place and Placelessness*. Pion, London.
- Rodwell, D., 2010. *Historic Urban Landscapes: Concept and Management*, Managing Rubenstein, R. E., 1992. Dispute resolution on the eastern frontier: some questions for modern missionaries. *Negotiation Journal*, **8** (3): 205-213.
- Historic Cities, Published in September 2010 by UNESCO World Heritage Centre.
- Seamon, D., 1979. *A Geography of the Lifeworld: Movement, Rest and Encounter*. Croom Helm, London.
- Schulz, N.C., 1971. *Existence Space & Architecture*. Praeger Publishers Inc., London.
- Şeker, M., Genç, S., 1999. *İlahiyat Önlisans Programı Türk Medeniyeti Tarihi*. T.C Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi yayını. 1999. Sf: 3.
- Şimşek, M. Ş., Çelik, A., Akgemci, T., 2015. *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*. Eğitim Yayın Evi, Yay. No:9. 151-152.
- Suher, H., 1995. *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları*. Türkiye'de Kentleşme. Türkiye'nin Sorunları Dizisi Yay. No: 7. İstanbul.

- Tay, E. C., 2019. *Kent Arkeolojisi Yöntemiyle Mimarlıkta Zaman Kavramının Okunması: Galata Surları Örneği* (yüksek lisans). YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Beşiktaş, İstanbul.
- Tekin, Z., 2005. Van şehir tarihi bibliyografyası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3 (6): 689-731.
- Tolungüç, A. (1999). *Turizmde Tanıtım ve Reklam*, MediaCat Yayınları, Ankara.
- Topçu, K. D., 2011. Kent kimliği üzerine bir araştırma: Konya örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (2): 1049-1072.
- Turan A. İ. 2010. *Kentsel Tasarımda Fiziksel Kent Kimliği Kodlarının Oluşturulması: İzmir Konak İlçesi* (doktora tezi). EÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bornova, İzmir.
- Tüfekçioğlu, H. K., 2008. *Tarihsel Çevrede Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi İstanbul Yedikule Örneği* (yüksek lisans tezi). İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Sarıyer, İstanbul.
- Tveit M., Ode A., Fry G., 2006. Key concepts in a framework for analysing visual landscape character. *Landscape Research*, 31 (3): 229-255.
- UNESCO, 2013. New Life for Historic Cities. France. *Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / UNESCO)*.
- UNESCO, 2011. *Operational Guidelines for The Implementation of The World Heritage Convention*, <http://whc.unesco.org/archive/opguide05-en.pdf>. Erişim Tarihi: 25.03.2020
- Uzun İ., Altun T., Bal E., 2011. İzmir'in İzmir'i: kentsel bellek üzerine mekânsal bir çalışma. *TMMOB Mimarlar Odası Yayını*, 76 (1):34-39.
- Yazgan, M. E., Erdoğan, E. (1992). *Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama*. A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları, Ankara.
- Ziyaae, M., 2014. Urban Cultural Landscape Foundations: Materials, Immaterials and Links Poster. *Academia*.
- Ziyaae, M., 2018. Assessment of Urban Identity Through a Matrix of Cultural Landscapes. *Cities*, 74: 21–31.
- Zorlu, T., Aydınlan, E., Engin, E., 2010. Kent Kimliği: Tanjant ve Karadeniz Sahil Yollarının Trabzon Kent Kimliğine Etkileri. *Mimarlık*, 352: 50-54.

EKLER

Ek 1. Uzman değerlendirme formu

Değerlendirme Parametreleri

Tarihi Yapılar	Değerlendirme Parametreleri										
	1. Görsel Ölçek (Ferahlık, Açıklık, görünürlük)	2. Tarihsellik (Tarihi Devamlılık, özgünlük)	3. Kent Kimliğine Katkısı	4. Mekân Ruhu	5. Mekânsal Hareketlilik	6. Sahip Çıkma (Bakım, Kentlilik Bilinci)	7. Odak Merkezi	8. Manzara Oluşturma	9. Algulanabilirlik	10. Siluet Etkisi	11. Erişilebilirlik (Ulaşım)
1. Eski Van Şehri	21	23	24	18	13	13	15	20	13	14	21
2. Van Kalesi	23	23	25	24	24	20	22	25	22	24	25
3. Hüsrev Paşa Külliyesi	25	24	24	25	20	17	21	22	20	22	24
4. Eski Van Şehri Ulu Cami	21	25	24	20	15	13	17	17	16	16	17
5. Eski Van Şehri Kızıl Minareli Cami	20	25	24	19	14	12	16	16	15	15	17
6. Eski Van İkiz Kümbetler	15	19	19	12	9	15	11	12	12	11	17
7. Van Kalesi Süleyman Han Camisi	24	22	23	24	23	16	18	21	18	24	24
8. Eski Van Şehri Abbas Ağa Cami	8	14	13	9	11	15	8	8	9	8	13
9. Kaya Çelebi Cami	24	25	24	24	20	20	18	23	21	23	23
10. Horhor Cami	19	20	22	17	17	19	15	15	17	16	17
11. Yörükoğlu Tescilli Toprak Ev	22	24	25	24	21	21	16	20	19	20	25
12. Şeyh Abdurrahman Mescidi	24	24	23	25	22	20	16	17	18	18	25
13. Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı	22	24	23	21	20	17	14	13	18	18	25
14. Kehrizler	14	24	24	14	11	6	8	12	14	14	9
15. Sardur Burcu (Madır Burcu)	25	24	25	25	21	17	8	22	17	22	23
16. Şamram (Menua) Kanalı	21	22	25	19	21	14	11	18	18	15	20
17. Meher Kapı	23	25	23	21	14	16	14	21	12	21	16
18. Toprakkale Tarihi Alan	23	23	25	18	14	15	13	19	17	20	17
19. Edremit Kız Kalesi	24	22	23	23	25	21	19	23	20	23	25
20. Tekel Binası	22	21	20	18	20	16	14	19	17	16	25
21. Endüstri Meslek Lisesi	23	22	23	21	19	20	16	17	17	13	25

Ek 2. Uzman değerlendirmesi ortalama sonuçları

Tarihi Yapılar	ORTALAMA
1. Eski Van Şehri	42.5
2. Van Kalesi	50.5
3. Hüsrev Paşa Külliyesi	49
4. Eski Van Şehri Ulu Camii	36.5
5. Eski Van Şehri Kızıl Minareli Camii	35.5
6. Eski Van İkiz Kümbetler	26.5
7. Van Kalesi Süleyman Han Camisi	46.4
8. Eski Van Şehri Abbas Ağa Camii	23.5
9. Kaya Çelebi Camii	49
10. Horhor Camii	38.5
11. Yörüköğlü Tescilli Toprak Ev	49.5
12. Şeyh Abdurrahman Baba Mescidi ve Türbesi	46.6
13. Analı Kız Açık Hava Tapınağı	42.5
14. Kehrizler	30
15. Sardur Burcu (Madır Burcu)	46.5
16. Şamram (Menua) Kanalı	38.5
17. Meher Kapı	37.8
18. Toprakkale	37.8
19. Edremit Kız Kalesi	49.6
20. Tekel Binası	38.5
21. Endüstri Meslek Lisesi	42.5

Ek 3. Pilot Anket Formu

Amaç: Van kent merkezinde (**Tuşba, Edremit, İpekyolu ilçeleri sınırında bulunan**) kent kimliği öğelerinin tespiti için yapılmaktadır.

1.Doğum Yeriniz: 1. Van Merkez 2. Van'ın İlçesi 3. Van Dışı

2.Cinsiyetiniz: 1. Erkek 2. Kadın

3.Yaşınız: 1. 18-24 2. 25-34 3. 35-44 4. 45-60 5. 60+

4.Medeni haliniz: 1. Evli 2. Bekâr

5.Öğrenim düzeyinizi işaretleyiniz.

1. Okuryazar değil 2. Okuryazar 3. Ortaokul/Lise mezunu 4. Yüksek okul veya Fakülte mezunu 5. Yüksek lisans / Doktora

7.Mesleğinizi işaretleyiniz.

1. Çalışmıyor 2. Memur 3. İşçi 4. Öğrenci 5. Serbest Meslek

9.Ailenizin aylık gelirini işaretleyiniz.

1. Yok 2. 0-2.600tl 3. 2.600-4.000tl 4. 4.000-6.500tl 5. +6.500 üzeri

10.Kaç yıldır Van'da oturuyorsunuz?

1. 0-5 2. 6-10 3. 11-15 4. 15+ 5. Doğduğumdan beri

11.Sizce günümüz Van kentini tanımlayan “Kimlik Tipi” aşağıda sıralanan işlevlerden hangisi veya hangileriyle tanımlanmaktadır? Katılma derecenize göre 1. 2. 3. 4, 5 puanlarını veriniz.

	Kesinlikle	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Son derece
	1	2	3	4	5
1. Doğal özellikleri baskındır.					
2. Tarih Kentidir.					
3. Öğrenci Kentidir.					
4. Tarım Kentidir.					
5. Sanayi Kentidir.					
6. Turizm Kentidir.					

12. Van kent kimliğini tanıtmak amacıyla bir turisti aşağıdaki yerlerden hangilerine götürürsünüz?

1. ☐ Van Kalesi	10. ☐ Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı
2. ☐ Eski Van Şehri	11. ☐ Hüsrev Paşa Külliyesi
3. ☐ Eski Van Şehri Kızıl Minareli Cami	12. ☐ Sardur Burcu (Madır)
4. ☐ Eski Van Şehri Ulu Cami	13. ☐ Şamram (Menua) Kanalı
5. ☐ Süleyman Han Cami(Kale Cami)	14. ☐ Toprakkale
6. ☐ Kaya Çelebi Cami	15. ☐ Meher Kapı (Taş Kapı)
7. ☐ Horhor Cami	16. ☐ Edremit Kız Kalesi
8. ☐ Yörükoğlu Eski Van Evi Müzesi)	17. ☐ Endüstri Meslek Lisesi (Kent
9. ☐ Şeyh Abdurrahman Baba Mescidi ve Türbesi	18. ☐ Tekel Binası

13.Eğer karar veren yönetici konumunda olsaydınız Van'ın kent kimliğini geliştirmek için aşağıda sıralanan maddelere öncelik verme derecenize göre 1. 2. 3. 4. 5 puanlarını veriniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Son derece katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. Geleneksel tarihi evler korunmalıdır.					
2.Eski Van Şehri kent tarihinin başladığı yerdir.					
3. Van'ın geleneksel dokusu hızla bozulmaktadır.					
4. Kent kimliğine yönelik Kültür ve Sanat merkezleri yapılmalı ve geliştirilmelidir.					
5. Üniversite Van'dan kopuk, daha yoğun bir ilişki kurulmalı					
6. Kent kimliğinin ön plana çıkması için yüksek ve yoğun yapılaşma gereklidir.					
7. Tarihi peyzaj yapıların hafızada yer edinmesi için "Kent Simgeleri" olmalıdır. (Semaver gibi)					
8. Van'ı seviyorum, burada yaşamaktan memnunum.					

14.Aşağıda sıralanan maddelere katılma derecenize göre 1. 2. 3. 4. 5 puanlarını veriniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Son derece katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. Kentin bilişsel haritasını çizebilirim.					
2. Kenti eski bir fotoğraftan tanıyabilirim.					
3. Kentin kendine has mimari özellikleri olan yerler vardır.					
4. Kentte sosyal ve psikolojik açıdan anlamlı yerler vardır.					
5. Kentin kültürel yapısı, mimari özellikleri ve tarihi geçmişi önemsizdir.					

15. Van'ın Tarihi ile ilgili ne biliyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ek 4. Anket Formu

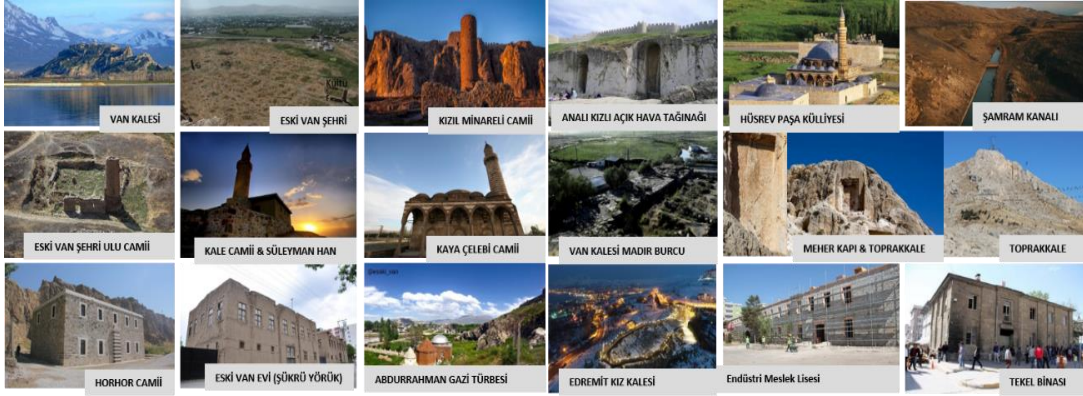
Amaç: Bu anket formu, yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır.
Not: Kent Merkezinde ki tarihi alanların değerlendirilmesi; Tuşba, İpekyolu, Edremit ilçelerinde bulunan alanlara göre düzenlenmiştir. Bunun haricindeki sorular Van için genel olarak hazırlanmıştır.

- 1.Doğum Yeriniz:** 1. Van Merkez 2. Van'ın İlçesi 3. Van Dışı
- 2.Cinsiyetiniz:** 1. Erkek 2.Kadın
- 3.Yaşınız:** 1.18-22 2.23-29 3. 30-39 4. 40-49 5. 50-59 6. 60 ve üstü
- 4.Medeni haliniz:** 1. Evli 2. Bekâr
- 5.Öğrenim durumu:** 1. Okuryazar değil 2. Okuryazar 3. İlköğretim 4. Ortaöğretim
5. Ön lisans 6. Lisans 7. Yüksek lisans 8. Doktora
- 6.Mesleğiniz:**
1. Çalışmıyor 2. Emekli 3. Ev hanımı 4. Memur 5. İşçi 6. Öğrenci 7. Serbest
8. Öğretim Üyesi 9. Yönetici (Müdür, Belediye Başkanı, Kaymakam)
- 7.Aylık geliriniz:**
1. Yok 2. 0-2.600tl 3. 2.600-4.000tl 4. 4.000-6.500tl 5. 6.500tl ve üzeri
- 8.Kaç yıldır Van'da yaşıyorsunuz?**
1. 0-5 2. 6-10 3. 11-15 4. 15+ 5. Doğduğumdan beri

9. Aşağıda yer alan kentsel kimlik tipi öğelerini, Van için uygunluk derecesine göre puanlayınız. Lütfen tüm maddeleri eksiksiz cevaplayınız!

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Son derece katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. Doğal özellikleri baskındır.					
2. Tarih Kentidir.					
3. Öğrenci Kentidir.					
4. Tarım Kentidir.					
5. Sanayi Kentidir.					
6. Turizm Kentidir.					

10. Aşağıda yer alan tarihi peyzajların kent kimliğine katkısını katılma durumunuza göre tüm maddeleri eksiksiz puanlayınız.

	Kesinlikle	Katkısı yok	Katkısı yok	Fikrim yok	Katkısı var	Kesinlikle	Katkısı var
	1	2	3	4	5	1	2
Van Kalesi							
Eski Van Şehri							
Eski Van Kızıl Minareli Cami							
Eski Van Ulu Cami							
Süleyman Han Cami							
Kaya Çelebi Cami							
Horhor Cami							
Yörükler Eski Van Evi							
Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi							
Analı Kızıl Açık Hava Tapınağı							
Hüsrev Paşa Külliyesi							
Sardur Burcu (Madır Burcu)							
Şamram (Menua) Kanalı							
Toprakkale							
Meher Kapı (Taş Kapı)							
Edremit Kız Kalesi							
Endüstri Meslek Lisesi							
Tekel Binası							

11. Van'ı tanımayan misafirinizi, Van'ı tanıtmak amacıyla nerelere götürürsünüz? Öncelik sırası ile beş tanesini yazınız. **Lütfen boşluk bırakmayınız!**

1).....2).....3).....4).....5).....

12. Aşağıda yer alan Van kent kimliğini değerlendirmeye yönelik önermelerin her birine katılma düzeyinize göre puanlayınız. **Lütfen tüm maddeleri eksiksiz cevaplayınız!**

	Kesinlikle Katılmıyor	Katılmıyor	Fikrim yok	Katılıyorum	Son derece katılıyorum
--	-----------------------	------------	------------	-------------	------------------------

	1	2	3	4	5
1.Geleneksel konut mimarisi ön planda olmalıdır.					
2.Tarihi alanların bakım, onarım ve yenileme çalışmaları yeterlidir.					
3.Eski Van Şehri, kent tarihinin başladığı yerdir.					
4.Van'da kent kimliğini geliştirmeye yönelik çalışmalar yeterlidir.					
5.Van'ın kent kimliğinin gelişmesi için uzmanlar ve kent yönetimi koordineli çalışmalıdır.					
6.Yüksek ve yoğun yapılaşma kimlik gelişimi için gereklidir.					
7.Tarihi yapılar(tarihi kentsel peyzajlar) kentin simgeleridir.					
8.Van kent merkezinde geniş yeşil alan olmalıdır.					
9.Kentin ekonomik refahının artması kentin gelişmesi için gereklidir.					
10. Van yaşamak için yeterli tüm donanımlara sahiptir.					
11.Tarihi alanların çevresindeki yeni yapılaşmalar kent kimliğine uygun bir şekilde olmaktadır.					
12. Van'ın başka hiçbir şehre benzemeyen bir kimliği vardır.					
13.Toplu taşıtlar ile her yere ulaşmak kolay ve rahattır.					
14.Tarihi alanlarda, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları yeterlidir.					
15.Kentin tarihi, kolektif hafızada önemli bir yer tutmaktadır.					
16.Van'ın insanı, tarihi kültürel mirasına sahip çıkmaktadır.					
17. Van kenti, tarihi ile bütünleşmiş durumdadır.					
18.Tarihi alanlarda çeşitli aktivite alanları olmalıdır.					
19. Van'da ki tarihi alanlar(peyzajlar) günümüze kadar bozulmadan korunarak gelmiştir.					
20.Kent ve doğa iç içe olmalıdır.					
21.Kentteki tarihi alanlar, kentin odak noktalarıdır.					
22.İskele sahil Van'ın kent hafızası için önemli bir yere sahiptir.					
23.Van kenti güvenli bir kenttir.					
24.Kenti iyileştirmek için yapılan müdahaleler olumlu yöndedir.					
25. Kimliğin tanıtılması için medya organları, olumlu yönde, daha aktif kullanılmalıdır.					
26. Van Göl'ü, şehrin tarihiyle bütünleşmiş durumdadır.					

13.Aşağıda yer alan Van kent kimliğini kent imajı açısından değerlendirmeye yönelik önermelerin her birine katılma düzeyinize göre puanlayınız. **Lütfen önermeleri eksiksiz cevaplayınız!**

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Son derece katılıyorum

	1	2	3	4	5
1.Kentin; odak noktaları, simgeleri, meydanları ve yolları belirgindir.					
2.Kenti eski bir fotoğraftan tanıyabilirim.					
3. Kentin kendine has mimarisi bulunmaktadır.					
4. Kentte rahatlatıcı, nefes alınacak yerler vardır.					
5. Kentin tarihi geçmişi önemsizdir.					

Ek 5. Sözlü Tarih Çalışması

Afif Turan HAYDAROĞLU

1933-Tüccar-Van

Türkler I. Cihan Harbinde Vanlılar, Van'dan Batı'ya göçünce kalenin dibindeki eski Van şehrindeki Türk evlerine Ermeniler yerleşmişler. Bugünün Şehir içindeki Ermeni evleri sağlam kalmış. 1918 Van'ın Rus-Ermenilerden kurtuluşu zamanında, Ermeniler ve Ruslar Eski Van'da Türk- Müslümanlara ait bütün evleri yakıp yıkmışlar sadece Sıhke tarafındaki kendi evlerine dokunmamışlar. Seferberlikten dönen Müslümanlarda kendi evlerini harap görünce çarşı tarafındaki Ermeni evlerine yerleşmişler. Sıhke Caddesinden Hükümet Konağına kadar olan taraflar, Eski Emniyetin civarı, Bahçıvan Mahallesi hep Ermeni evleriydi. İkinisan Caddesi tarafları da Müslümanlara aitti. Büyüklerimizden duyduğumuz kadarıyla Eski Van'da Ermeniler ve Müslümanlar beraber yaşarlarmış. Bazı mahalleler sadece Ermeni Mahallesi, bazı mahalleler Türk mahallesi, bazı mahallelerde ise beraber yaşarlarmış. 1915 zamanlarında beş altı tane Ermenilere ait tiyatrolar varmış. Bazen Türklerde tebdili kıyafet o tiyatrolara giderlermiş. Ermeniler ticaret, sanat ve zanaat ile uğraşarlarmış. Tiyatro, terzilik, kumaş dokumacılığı, ayakkabı imalatı yaparlarmış. Çocuklarını okutmak için buradan Rusya'ya veya Rusya üzerinden Avrupa'ya gönderirlermiş. Ermeni gençleri Batı'dan yenilikleri alır Van'a getirirlermiş. Türkler ise daha çok ticaret, çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşarlarmış. Şimdinin çarşı taraflarında; Amerikan, Fransız, İtalyan misyon okulları Rus konsoloslukları, Amerikan hastanesi, Fransız konsolosluğu varmış ve o dönem Ermeni aileler bu konsolos çalışanları ile ailece görüşürlermiş. Bunlar Van'daki kültür seviyesinin artmasına sebep olmuş ama bir yandan da siyasi olarak Ermenileri kışkırtmışlar maalesef. Osmanlı zamanında hiçbir yerde bisiklet yok iken Van'da bisiklet arabaları vardı. 400 tane fayton vardı. Ermeni zenginlerinin Van'da büyük kumaş mağazaları varmış. Avrupa'dan veya Ortadoğu'dan halılar, kumaşlar getirtip Avrupa'ya satarlarmış.

Van'da eskiden göl kültürü pek yoktu. Cumhuriyetten çok sonraları halk göle gitmeye başladı. Biz o zamanlar Edremit'e gidemezdik yol düzgün değildi, yoktu. 1958'lerde yol yapılmaya başlandı. O zamanlar halk Şamranaltına, İskeleye giderdi.

İskele sahili boydan boya boştu. Temmuz ayında deniz bayramı olurdu. Toprakkale’de çok güzel kayak pistleri vardı. Kışları halk evlerinde toplanılır, kayaklar alınır, hep beraber kayak yapılırdı. Bir de üç senende bir at koşusu olurdu. Khaçort taraflarına at koşusu için gidilirdi. Boş tarlalarda top koştururduk. Civar vilayetlerden Muş, Bitlis, Erzurum ile Van arasında futbol maçları olurdu. Bu da Van Spor’un alt yapısını oluşturdu. Ara sıra güreşler de olurdu. Birkaç yılda bir ip cambazları Van’a gelirdi. Van halkı ekseriyetle böyle vakit geçirirdi.

Van’ın Tarihi yerlerinden bildiklerimden Meher kapı (Taş kapı) var Urartulardan kalmaz. Edremit’in Kız Kalesini pek bilmem. Hoşap kalesi var. Yine Urartulardan kalan Şamram (Menua) Su Kanalları var.

Bir misafirim geldiğinde ise; Edremit sahiline, İskeleye, Üniversite Kampüsüne, Van Kalesine, Şamranaltına götürürüm. Çarşıya mesela Maraş, İkinisan ve Cumhuriyet Caddelerinin bazı yerlerine, doğal güzelliklerin görülmesi açısından Çatak’a, Müküs’e, Erçiş’e, Nefis Selçuklu eserlerinin görülmesi için Adilcevaz, Ahlat ve Tatvan’a götürürüm. Van’ın tanıtılması için Selçuklu eserlerinin görülmesi önemlidir. Eskiden bir vilayetmiş bu sebeple Van’ı bir bütün şeklinde düşünmek lazım. Bu arada Akdamar Adası son zamanlarda moda oldu. O adada Ermenilerden kalma bir kilise var ancak ben o kiliseye gidip gelmekten hoşlanmıyorum. Bütün bu hadiseler Akdamar Kilisesi’nden yönetilmiştir. Ermeni silahlı despotunun planlama yeridir. Siyasi bir anlamı vardır. İstanbul’daki Ermeni kiliselerinden papalar oradaki papazlarla planlamışlar Van’da yaşanan isyanları.. Bakraçlı Köyü’nde de bir kilise var adı Yedi Kilisedir. I. Cihan Harbi esnasında en büyük silah depoları işte bu kiliselerdi. O yüzden misafirlerimi buralara götürmem ben de gitmem.

İkrâm KALİ

1961Van Sesi Gazetesi Yazı İşleri Müdürü -Van

Van denince aklıma ilk gelen yer Van Kalesidir. Tarihi ve doğal özellikleri kendine has ve topoğrafik yapısı da çok enteresandır. Hatta Evliya Çelebi Seyahatnamesinde kaleyi çökmüş bir deveye benzetir. Van Kalesi'nden sonra Toprakkale gelir ki Urartuların ikinci başkentliğini yapmıştır. Van'ın dışına taşarsak; Hoşap kalesi, Gevaş Selçuklu ve Halime Hatun Kümbeti, Akdamar Adası ve Kilisesi, Taş Kapı, Kehrizler yani su kanalları Van'ı çağrıştıran mekânlardır.

Esasında Van'ı değerlendirirken Cumhuriyet öncesi ve sonrası Van olarak Van'ı ikiye ayırmak lazım. Öncesinde Ruslar ve Ermeniler tarafından yakılıp yıkılmadan önceki Van ve 1918 sonrası yeniden inşa edilmeye çalışılan bir Van olarak incelemek işimizi kolaylaştıracaktır. 1915 öncesi Van, şirin, bağlık bahçelik verimli bir yaşam alanıdır. Cumhuriyetten önce bu topraklarda yaşayan üç medeniyetin belirgin izleri vardır ve hala bu izler mevcuttur. İzleri bariz olan medeniyetler; Urartu, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetleridir. Urartu bir tarım medeniyetidir ve Su Medeniyeti kurmuştur. Bu sebeple Van'da Urartulardan kalan Kehriz denen su kanalları meşhurdur. Bu kanallar Van'ı baştanbaşa dolanır. Bir de Urartuların uyma taş kapıları ve kapıların üzerinde ise kitabeler vardır. Örneklerini Van Kalesinde ve Meher Kapı'da görebiliriz. Ancak Urartuların en önemli yapıları kalelerdir.

Osmanlı döneminde Eski Van kentinde sayısız medrese, cami, imarethane, han, hamam, mescit yapılmıştır. Ancak bu yapılar günümüze ulaşamamıştır. Bir de Osmanlı Döneminde şehir içinde kullanılmak için çeşmeler yapılmıştır. Çeşmeden akan su, Ereğ Dağından çıkar ve Zernabat suyu olarak bilinir. Künk denilen pişmiş toprak borularla şehre getirilir yakın tarihe kadar da kullanılmıştır ve hala izleri de mevcuttur.

Cumhuriyet dönemi yapılarının birçoğu maalesef yıkıldı. Eski şehrin devamı gibi yeni şehirde toprak veya ahşap yapıydı. Eski Valilik Binası, Vali Konağı cumhuriyet dönemi yapılarına örnek olarak verilebilir. Eski Eski Sanat Okulu (Endüstri Meslek Lisesi) ve Tekel Binası taş malzeme kullanılarak inşa edilen ender iki yapı olarak hala ayaktadır. Sonraları betonun kullanılmaya başlamasıyla birlikte var olan

toprak yapılar yıkılıp yerlerine beton kullanılarak yenisi inşa edildi. Eski Büyük Cami denilen şimdiki adı Ulu Cami buna örnektir.

Eski Van Evleri çoğunlukla iki katlı, cumbalı veya cumbasız, bahçeli evlerdi. Bahçesinde kamelyası olan genellikle düz damlı idi. Bence en sıra dışı özelliği haremlik ve selamlığın olmamasıdır aynı zamanda dışa kapalı değil. Evin giriş kapsı sokağa açılıyor. Diğer ucundaki kapı ise bahçeye açılıyor.

Van'ın simgelerinden bahsedecek olursak; Şeyh Abdurrahman Baba Türbesi, Sofu Babanın Türbesi, Zeve Şehitliği Van'ın simgeleridir. Memlekete misafirim geldiğinde öncelikli olarak götüreceğim yerlerin başında ise Van Kalesi gelir daha sonra Zeve Şehitliğine götürmeyi tercih ederim. Zeve Şehitliği Van için bir dönüm noktasıdır. Bunun yanında Akdamar adasına, Gevaş Halime Hatun Kümbetine, Hoşap ve Çavuştepe kalelerine, Bendi Mahi Çayına, Balık Bendine, Muradiye şelalesine götürürüm. Ama Van merkezde özellikle Van Kalesini ve Eski Van Şehrini mutlaka gezdiririm. Peynirciler Çarşısını da unutmamak lazım..

Saadet PERİHAN

1935- Ev Hanımı- Van

Sihke Caddesinde iki üç tane ev vardı. Yün. tarardı. Dikenli bir tarak vardı. Yünün içindeki şeyler çıkarılırdı. Eğirirlerdi sonra o yünü. Biz teşi diyorduk başka adını bilmem. Sonrasında çorap örerlerdi. Zor bir işti. Herkes yapamazdı. Yünler taranırken dörtlükler halinde maniler söylenirdi. Ama eski yerleşim yeri olan yerler deniz olmuş büyükler böyle anlatırlardı. Yani eskiden deniz bu kadar büyük değilmiş. Bundan 40 yıl evvel Edremit'e deniz kenarına gidilirdi. 10 metre ilerisinde gölün içinde tandırlar, çanak çömlek parçaları görünürdü. Mesela Erciş taraflarında denizin (Van Gölünün) çekildiği zamanlar evlerin temelleri görünürmüş. Hatta bu dönemlerde Gevaş ile Ahlat arasında yaya olarak gidiş geliş yapılmış diye duymuştum.

Tahsin SAYDAN

1942- Avukat -Van

Aslen Siirtliyim. Van denince aklıma Eski Van Şehrinde bulunan Hüsrev Paşa Medresesi ve Urartu'dan kalan Van Kalesi gelir. I. Cihan Harbinde “Eski Şehir” yıkılınca ve Ermeniler Van'dan gidince; muhacirlikten dönen Vanlılar Ermenilerin bulunduğu tarafa doğru yani şimdiki şehri kurulduğu yere yerleşmişler.

Eskiden insanlar işlerinden vakit bulunca mesire yerlerine giderlerdi. O zamanlar Van'da mesire kültürü vardı. Halk mesire yeri olarak genellikle İskeleye gider orada göle girerdi. Edremit'e de gidilirdi ancak Edremit'e imkânı olan varlıklı kişiler giderlerdi. Çünkü gidiş dönüş masraflıydı. Bunun haricinde yaşlı ve zengin kesim şehir kulüplerine halk tabakası ise kahvehanelere ve halk evlerine giderdi. Veya Millet Bahçesi gibi mesire alanında vakit geçirirlerdi. Birkaç yılda bir şehre cambazlar ve çadır tiyatroları gelirdi.

Biz Cumhuriyet Caddesinde otururduk. O zamanlar cumhuriyet caddesinin tamamı bir veya iki kattan oluşan kerpiç yapılarıydı. Bizim evimiz Akbank'ın yerindeydi. Şehirde iki hamam vardı bunlar Türkoğlu ve Saydan Hamamlarıydı. Her yere faytonla gidilirdi. Her ailenin belirli bir faytoncusu vardı. Sıhke tarafından kağrı arabalarıyla güzel kavunlar getirilirdi. İtalya'nın meşhur kavunları esasında Van kavunudur. Bu topraklardan gitmiştir Batı'ya. Toprakkale'nin yanında at yarışları meydanı vardı. Benim hatırladığım kadarıyla Sultan Felek diye birisinin atı genelde büyük ödülleri alırdı. Ayrıca istasyon mahallesinin orada ikiye bölünmüş bir kaya vardır. Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcı ile ikiye böldüğü söylenir. Tabi gerçeklik payı yoktur ama halk buna inanır.

Tarihi yer olarak hatırladığım; Eski Van Adliyesi ve şimdi Değerler İş Merkezinin olduğu yerde Eski Altay Oteliydi. Şehrin içme suyu ihtiyaçlarını Zernabat dediğimiz bir çeşmeden karşılanırdı. Bahçeler Kehrizlerden gelen su ile sulanırdı. Genelde evlerde de kuyular vardı ama kuyulardan evin günlük ihtiyaçlar giderilirdi. İçme suyunu da evlere saka dediğimiz kişiler Zernabat Suyunun aktığı çeşmelerden su taşırlardı. O zamanın belli renkli kişileri vardı. Mesela Deli Arif vardı. Deli Yaşar birde deli Kâmil, Peti vardı. Bunlar sahurda tef çalarak milleti uyandırırldı. Sebze halinin bir kısmı da kasaplar çarşısı idi. Şimdi orası da yıkıldı veya yeniden düzenlendi

(Peynirciler Çarşısı) yanında da halen durur. Bir de bu büyük bir cami vardı. Adı değişti Ulu Cami oldu. O da toprak bir camiydi. 1963'lere kadar ayaktaıdı. 1970'lerde yıkıldı betondan tekrar yapıldı. Bir de 1941'de yapılan Hacı Osman Cami (Hacı Osman Bekiroğlu), Nurşin Camileri (Aşağı Nurşin ve yukarı Nurşin) de yıkılmış ve tekrar beton olarak inşa edilen tarihi yerlerdir.

Bir pastanemiz vardı adı Doğan Pastanesiydi. Nuri Usta diye bir ustamız vardı. Çamlı Hemşin'den gelmişti. Fırıncılarımız genelde Karadenizliydi.

Bir misafirim geldiğinde Van Kalesine, Eski Van kentinin camilerine, Abdurrahman Baba Türbesine, Hoşap Kalesine, Güzelsu (Gürpınar) bucağına, Çavuştepe Kalesine, Edremit sahil ve Edremit Kız Kalesine, Toprakkale, Gevaş'a götürürüm. Gevaş'ta Selçuklulardan kalma kümbet ve mezar taşları var. Bu toprakları anlamak için Ahlat ve Adilcevaz'ı da görmek gerekir. Çünkü Selçuklular bu güzergâhı izleyerek bu topraklara gelmişlerdir. Ancak İstasyon Mahallesi'nde bulunan Taş Kapıyı pek bilmem ama duydum.

Raşide SELÇUK**1945- Ev Hanımı-Van**

Biz çocukken kaleye gezmeye giderdik. Babam Van Kalesinin eski haline dair bazı şeyler anlatırdı. Eski Van Şehrinde Ulu Caminin olduğu mahallede otururlarmış. I. cihan harbi sırasında seferberlikte Urfa'ya gitmişler. Çok zorlu bir yolculuk yapmışlar. Babam yolda babasını ve abisini kaybetmiş, gidenlerin çok azı geri dönebilmiş. Babamda o zamanlar çocukmuş tabii.. böyle anılarımı anlatırdı bizlere.

Biz çocukken komşu hanımlar toplanır kaleye pikniğe giderdik yolda maniler söylerdik. Perşembe günleri de Abdurrahman Baba'ya giderdik. Abdurrahman Babaya giderken sol tarafta bir taş kapı (Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı) var. Bir rivayete göre onun içinde çok fazla altınlar paralar varmış. Senede bir gün o kapı açılmış denirdi, merak ederdik o kapıyı. Bir de babam biz çocukken bizi Erciş Balık Bendine, Çoravanis'e, İskeleye götürürdü. Şimdilerde eski alışkanlıklardan, eski zamandan pek bir şey kalmadı. Eski Van evleri de kalmadı. Bir tek Çalık sokağında Yörüklerin evi var.

Sabahat ŞENOĞLU

Hamiyet ÇİFTÇİ

1945- Ev Hanımı- Van

Sabahat ŞENOĞLU

Melahat ÇİFTÇİ

Keklik bulağına giderdik. Radaya çıkardık yani eskiden böyle televizyon yoktu. Keklik bulağından Akköprü Dağına çıkardık. Kale'ye pikniğe giderdik. Mağaralarına giderdik. Orada Hz. Ali'nin atının ayak izlerinin olduğu söylenir. Hatta taş kapının orada da vardır ayak izi. İskele 'de denize (Van Gölüne) girerdik. Çatağa Kanisipi 'ye, Muradiye şelalesine, Balık Bendine Fidanlığa, Akdamar'a, Edremit'e, Kah'ta (DSİ'nin önü), Kalenin arkasında Hüsamet'in Meşesine, Yürüyerek giderdik. Abdurrahman babanın çaprazında bir taştan kayılırdı. Analıkızlı vardı eskiden annelerimiz bilirdi biz pek bilmedik. Bazı günler Sofu Baba, Ali Paşa, Gorandaş Baba, Veysel Karani yatırlar türbeler vardı onlara giderdik. Erek mahallesine gider gelirdik. Orada iki katlı çok güzel evler vardı. Haraba mahalleye gidilirdi şimdi Hacıbekir diyorlar.

Edremit Kız Kalesine gidip gelmezdik. Edremitliler hayvanlarını otlatırlardı. Kimse gitmezdi nahir giderdi oraya.

Eskiden güzel komşuluklarımız vardı. Bizim mahallede; Hacı Heyder gil, Polatoğlu Celal, Polatoğlu Kemali, Tenikeci Reşit Emmi, Yusuf Emmi, Gardiyan Ehmet Çavuş, Marangoz Hemdi Emmi, Behri Emmi vardı. O zamanlar Paytoncu Memet Efendi vardı. Çerçi İdris, Oduncu Öso, Çerçi Dursun, Çındır Ahmet, İngiliz Memet, tapu müdürü Şefik Bey, Değirmancı Hacı Halık, Hekim Dayı, Yoğurtçular, Sebzeci Mesun. Bünyamin. Erdişlioğlu Mustafanın, Yahudi Moşe, Abdurrahman Dede, tüccar Tufan Bey, Mıtrıp Memet(?), Terzi Celal, Teyyere Memet, Dındıl Hemit, Genc Ali, Deli Memet, Deli Metin, benli Nurhan vardı.

Evimizin kapısı sokağa bakardı. Arka kapısı bahçeye açılır, ahır, tandır evi, bostan, yemek yapılan ocaklarımız vardı. Meşakkatli ama güzel günlerdi

Sevim KAPTANOĞLU

1941- Ev Hanımı-Van

Eskiden Van Kalesi'ne komşular aramızda toplanır bir şeyler pişirip giderdik. Keklik bulağına giderdik. Van'ı tanıtmak için Zeve Şehitliğine götürürüm. Bu topraklarda çok acı var. İnsanlar 1 asır evvel muhacirlik zamanında çok çekmişler. Bunları anlatmak lazım. Profesör Doktor Lale Olcay (Türk-Ermeni İlişkilerini Anılarla Işık Tutmak) bir kitap yazdı. Annemin bize anlattıklarını ben orada anlattım. I. cihan harbinden evvel Kale dibinde (Van Kalesi) bizim ailemiz deri işlermiş. 30 dükkânları tabakhaneleri varmış. Ermeni işgali olduğunda da insanlar sallarla karşıya geçirme vaadiyle salları kullanan Ermeniler insanları göle atmışlar. Genç kızlar düşman eline geçmemek için kendilerini Bardakçı köyünde Karasu'ya atmışlar. Cesetleri gölden çıkmış. Daha neler olmuş neler. Bunları bilmek lazım.

Abdullah Faruk TAŞDEMİR

1957- Emekli Öğretmen- Ressam- Müzisyen -Van

Bahçıvan Mahallesi Eski Ceza Evi Sokakta toprak bir evde doğdum. Babam Dondurmacı Sıddık Efendidir. Yıllardır Antalya’da yaşıyorum.

Van denince aklıma büyük bir köy geliyor. Çocukluğum dört oda bir salondan oluşan evimizde geçti. Evimizin odaları ortak bir salona açılırdı. Aynı zamanda evin sokağa açılan giriş kapısı ile bahçeye açılan kapıları da bu salona açılırdı. Evin omurgası gibiydi. Bahçenin içinde bir mutfağımız ve kilerimiz vardı. Mutfağın bir köşesi hamam olarak kullanılırdı. Mutfağın yanında tandır evi, samanlık ve ahır yer alırdı. Bahçede yemek pişirmek için bir küçük tandır daha bulunurdu. Bahçemiz tamamen meyve ağaçlarıyla doluydu. Fındık ağacı, ceviz ağacı, Van’ın çeşitli yerli elmaları, erik (kayısı) ağacı, alo (mürdüm), alça (erik) vs. yok yoktu anlayacağınız. Bir de aşılınmış bir armut ağacımız vardı. Her bir armut yarım kiloyu bulurdu.

Babam hem bostancıydı hem de dondurmacılık yapardı. Babam muhacirliği bifiil yaşamış. O zamanlar 12-13 yaşlarındaymış ve Maraş’a gitmişler. Osmaniye’de Bağdat demir yollarında taş kırıp taş taşımışlar. Daha sonra Maraş’ta Kılıç Ali Paşa’yla beraber savaşmışlar. Hatta babamın yaşadıklarını “Göç” diye bir kitap yazdım orada anlattım.

Evimizde elektrik yoktu ben ilkokula giderken eve elektrik çekildi, daha öncesinde gaz lambası ya da lüks kullanırdık. Evimizin önünde dibek vardı, den (buğday) dövülür un yapılırdı. Zernabat suyu evin önündeki çeşmeden akardı. Evde yola bakan salona da su çekmişlerdi. Salonun ortasında küçük bir havuz dururdu. Mutfakta bulunan banyo kısmında da su akardı. Bir de bahçelerde kuyu olurdu, suyundan bazen içerdik ama daha çok hayvanlar için çekerdik. Yazları evlerin damına temiz bir çarşaf serilir bahçeden toplanan meyveler kurutulurdu. Erik (kayısı) ve alo (mürdüm eriği) ile pestil hazırlanır domates salçası yapılır, güneşe bırakılırdı. Biz çocuklar kışlık nevalelere bekçilik yapardık.

Van’da yazlık ve kışlık sinemalar vardı. Emek Sineması, Şehir Sineması, Yıldız Sineması vardı. Sadece kadınların gittiği belirli günler vardı. Reklamlar paytonlarla (fayton) yapılırdı. Konserlere giderdik. Konserlerde müzisyen olarak bulunurdum. Veya

çocuklar toplar hikâye anlatan büyüklerimizin yanına gider hikâyeler masallar dinlerdik.

Babam biz çocukken torbalarla evimize temiz yıkanmış yün alırdı. O yünü yün tarakları vardı. O yünü anneanneler yünleri taraklardan geçirir daha sonra da onu teşi ile ip yaparlardı. Annem de bize o iplerle 4-5 şişle yün çorap örerdı. Çoraplar yırtıldığında yine bu iplerle yamanırdı.

Kışın çok kar yağardı. Damları mecrefe denen kar küreği ile süpürürdük. Evimizin yanında yokuş yerler vardı. O zaman Maraş Caddesi de yeni açılmıştı. Bu cadde eğimli olduğundan kışları komşu çocuklar toplarıp kızaklarımızı alır kaymaya bu caddede ve eğimli bulduğumuz yerlere kaymaya giderdik. Yazları at arabaları ve yaylılarla iskeleye gider, denizde yüzerdik. Bayramlar herkes için çok önemliydi. Babam ailenin en büyük ferdi olduğundan bütün akrabalar bizim evde toplanır güzel bir bayram sofrası kurulurdu. Sofrada yaprak sarması, dolma, pirinç pilavı kuru fasulye, aşure bulunurdu. Ayrıca yılbaşı zamanları da bizim evimizde coşkuyla kutlanır, oyunlar oynanır. Hediyeler verilirdi.

Bu arada Van kahvaltı salonu kültürünü oluşturan ilk kişi babamdı. O zamanlar Buğday Pazarı vardı burada küçük bir dükkânımız vardı. Babam hem Antep'ten ayakkabı getirtir bunları satardı hem de dışarıdan şehre gelen insanlara kahvaltılık verirdi. Bu dükkân küçük bir kahvaltı salonu gibi işlerdi. Buğday pazarı yıkılınca bize yeni bir yer verdiler. 1976 yılına kadar bu işimiz devam etti.

Nimet TERZİOĞLU
1931-Ev Hanımı-Van

Erek Mahallesinde oturuyorduk. İşlerimizi bitirip komşularla Kaleye (Van Kalesi), Şamranaltına veya Edremit'e pikniğe giderdik. Hafta sonları ailecek iskeleye gider denize girerdik. Evlerimiz kerpiç evlerdi ve bahçeliydi. Bahçelerimizde oturur semaver yakar konu komşu toplanır, günlerimizi böyle geçirirdik. Erek Mahallesi, Mercimek Mahallesi, Sıhke Caddesi hep eski evlerin olduğu Van'ın asli sakinlerinin oturduğu yerlerdi. Bütün evler kerpiç idi, bahçeliydi ve her yer yeşildi. Şu an ne bahçe kaldı ne toprak evler. Sıradan evler değildi hani iki katlı gösterişli evlerdi. Kiminin alt katı ahır olarak kullanılırdı.

Eskiden Müslümanlar eski şehir içinde otururlarmış Ermeniler de bu taraflarda Erek mahallesi Sıhke Caddesi taraflarında yaşarlarmış. Ermeniler buradan gittikten sonra Türkler gelip onların evlerine yerleşmişler.

Süheyla DABBAĞOĞLU

1938 – Doktor- İstanbul.

Eski Belediye Başkanı Tayyar Dabbağoğlu'nun eşi

Denizli doğumluyum. 25 yaşına kadar İstanbul'da yaşadım. Eğitim hayatım hep İstanbul'da geçti. 25 yaşında evlendim ve Van'a geldim. Eşim Tayyar Bey tarihçiydi. O zamanlar çok yoğun çalışırdık. Benim pek gezmeye fırsatım olmadı ama o zamanlar Ulusal Kanalda saat 7.25'te eşimin programı vardı. Eşimden öğrendiğim kadarıyla; Van Kalesini, Toprakkale'yi, Çavuştepe'yi ve Meher kapıyı biliyorum. Akdamar Adasına anca buraya geldikten 17-18 sene sonra gidebildim. Çavuş Tepe'yi orada yapılan arkeolojik kazılarından ötürü bilirim. Afif Bey (Afif ERZEN) çalışırdı. Bizde kalırdı bazen. Eşimin üniversiteden hocasıydı. Birde; Hüsrev Paşa Külliyesini, Eski Van Şehrini Oktay Bey (Oktay ASLANAPA) dolayısıyla biliyorum. Van Kalesinin Arkeoloji ekibinin başkanıydı.

Eski Van'da eşimin büyük dedelerinin tabakhanesi varmış sonrasında devlete vakfetmişler. Horhor taraflarındaymış. Soyadımız oradan gelir. Edremit Kız Kalesini pek bilmem. Van denince aklıma bir göl geliyor, bir de otlu peyniri geliyor. Belki bir de Mellake Armudu.. Eskiden Van'da bahçeli evleri vardı onun haricinde dünden bugüne hayat yine aynı devam ediyor. Van'da bahçeler kayboldu başka bir şey kaybolmadı. Göl ve peynirin haricinde maalesef çok bir şey gelmiyor. Çünkü zanaat yok. Örneğin çarıkçı, kalaycısı, bakırcısı, bir bakırcılar çarşısı yok. Eskiden bir tane kalaycı kambur vardı. Herkes bu yüzden alüminyum çıkar çıkmaz bakırlarını sattı. Memlekette senelerdir otlu peynir bir standarda bağlanamadı. Adana'nın Kebabı bile standarda bağlandı! Aldığımız hiçbir otlu peynir bir diğerini tutmuyor. Tüm bunlar şehirleşememenin getirdiği durumlar. Bunların kalkması için çabalıyoruz yıllardır.

Edip KİTAPÇI

1944- Emekli Ziraat Mühendisi- Van

Ağabeyim Rahmetli gazete ile uğraşırđı. Remzi Perihan ve Abim İlyas Kitapçı Van Sesi Gazetesini beraber kurmuşlardı. 1937 yıllarında affedersiniz katır sırtında matbaaya kâğıt götürürlerdi. Bir tek araba vardı adı Valide Taksiydi. Hz. Ömer Camisi'nin karşısı Halk evi, kitapçıydı.

1915'te I. Cihan harbinde nüfus yaklaşık 80.000 iken 1950'de nüfus 27.000 civarındaydı. Yıkımı düşünebiliyor musunuz? O zamanlar Van büyük bir köy gibiydi. Eskiden çarşı tarafları bugün bulunduğumuz civarlar ve yukarılarda Ermenilerin üzüm bağları, bahçeleri varmış. Bizim evimiz çarşıdaydı. Bugün Hz. Ömer Camisinin karşısında İpekyolu Halk Eğitim merkezinin olduğu yerde bizim evimiz vardı. Bahçeliydi. Kerpiçten yapılmıştı. Evimizin bahçesinde çeşme vardı. Künklerle dağlardan gelen su yer altından cumhuriyet caddesine doğru şehir hamamına giderdi. Babam künkler döşeterek Valilik Binası'nın oradan bizim eve su getirdi. İki çeşme yaptırdı. Biri bahçe duvarının dışında yola bakıyordu gelen geçen kullanabilsin diye. Diğeri evin iç duvarındaydı evin ihtiyacı karşılanırdı.

Toprakkale'de Keklik Bulağında şimdiki İstasyon Binasının yerinde at yarışları olurdu. Biz oradaki dağa çıkar seyrederdik. Keklik Bulağında kaynak suyu vardı mesire yeriydi. 1960 sonrası kadınlar perşembe günleri Şeyh Abdurrahman Gazi'ye giderlerdi. Gençliğimizde yazları Amik Kalesine, deniz kenarına veya iskeleye giderdik. İskele Caddesi 7 km uzunluğunda çok uzun bir caddedir. İki tarafında sağlı sollu söğüt ve kavak ağaçları vardı. Caddeye girdiğiniz zaman tünel gibiydi sanki gökyüzü ağaçlardan görünmezdi. Evlerden faytonlarla gezmeye gidilirdi. Her evin güvendiği bir faytoncusu vardı.

İskele Caddesi yapılırken Tarihi Hüsrev Paşa Külliyesinin son cami cemaatinin kolonları söküldü. Ben Mühendistim o zamanlar, yolu sıkıştırmak için kullanıldı. Biz bazı şeyleri de elimizle bozduk maalesef. Mustafa Terim (1954-Van): Ben çocukken hatırlıyorum da elimize kazma alır Eski Van Şehrinde tek tük ayakta kalan duvarlardan taş toplar getirirdik. O zaman evlerimizin büyük bir kısmını buradan çıkardığımız taşlarla inşa ettik. Malzeme yoktu ne yazık ki. Şu an düşününce üzülyorum.

Kalede Horhor suyunun olduğu yere gider piknik yapardık. Ben Devlet Su İşlerinde de çalıştım. Kehriz sularından bahçelere su verilirdi. 50'nin üzerinde Kehriz vardı. Şimdi 1-2 tanesi belki kalmıştır. Allah'ın takdiri Van'ın doğal bir eğimi var. Ereğ Dağı ile Van Merkez arası 70-80 metrelik doğal bir eğim var. Urartularda dağlardan bu suları 20'şer metre arayla kuyular kazarak iç kısmından birbirine bağlamışlar. Bu kanaldaki sular yazın buz gibi kışın ılık akardı. Bazıları kışın sıcak tutmak istedikleri yazın serin tutmak istedikleri şeyi sepete koyar bu kuyulara asarlardı. Buradan kanallar gelir yol kenarlarından akardı.

1950'lerde Van'a uçak seferleri başladı. Diyarbakır, Malatya, Kayseri, Ankara, İstanbul'a gidiyordu.

Eskiden elektrik yoktu erken yatılırdı. Ama bazı geceler meşk geceleri yapılırdı. 10'a kadar belediyeye yakın yerlere elektrik verilirdi. Sohbetler yapılırdı. Beyitler okunurdu. İbrahim Karşlıoğlu sohbetler yapardı. Bu gecelerde bazen babam arardı telefonla sokak lambası biraz daha uzun yanmasını rica ederdi.. Güzel günlerdi. Eskiden herkes birbirini tanırdı. Şimdi tanıdık kimse yok. Eski kültür yok maalesef.

Mehmet TOP

1966-Van YYÜ Sanat Tarihi Bölümü Öğr. Üyesi-İzmir

2000’li yıllarda Avrupa Birliği kapsamında Van Kalesi ve Eski Van Şehrini içine alan yerli ve yabancı turistler için gezi güzergahı belirlenmesi üzerine bazı çalışmalar yaptık hatta bunun için “Çevre ve Kültür” derneği bile kurduk ancak hayata geçemedi maalesef. O dönem bizim çabamız Van Kalesi ve Çevresinde farklı noktalarında tek tek bazı şeylerin gün yüzüne çıkarılmasından önce, öncelikli olarak yapılması gerekenin; Kaleyi ve Eski Van Şehrini sarmalayan surlarının çevresi ile olan ilişkilerinin kurulması çerçevenin belirli olmasıydı. Ana hat belirli olduktan sonra Tebriz Kapı, Saray Kapısı gibi kapıların yerleri belli edilir ondan sonra iç kalede yer alan yapıların restorasyonu tek tek yapılır. Bu alanın hatları çizilmediği için aynı anda bu kadar geniş bir alanda parçalı bir şekilde çalışma tek bir ekip tarafından yürütülünce alan hakimiyeti zorlaştığından Eski Van Şehrini temelleri üzerinde yükseltme çalışmaları ne yazık ki bir türlü sonuca ulaşmadı. Bu sebeple günümüze kadar Eski Van’ da yapılan çalışmalar hep belli bir noktaya getirildi ancak sonuca ulaştığı görülmedi.

Taner Tarhan Hoca eski Van Şehrini ortaya çıkarma çalışmalarını ortaya koyan ilk kişidir. Eski Van Şehri Milli Park Projesini önermiştir.

Van’a gelen yerli, yabancı tüm turistlerin bir şekilde yolu Van Kalesi ile kesişmekte Eski Van Şehri için yapılan çalışmalar içim sağlıklı bir temel oluşturulabilseydi bu alan tarihi ve doğası ile birlikte bir *Arkeopark* olarak Van’ın en gözde turist çeken mekânları haline gelebilirdi.

Ek 6. Van Merkez Tarihi Kentsel Peyzajların Listesi

NO	VAN EDREMİT İLÇESİ TESCİLLİ TARİHİ KENTSEL PEYZAJLAR	YERİ		ANIT/SİT TÜRÜ
		MAHALLE	KÖYÜ	
1	Dilkaya Höyüğü		Dilkaya	Höyük
2	Edremit Kilisesi	Sarmansuyu (Erdemkent)		Kilise
3	Şamran(Menua) Kanalı	Van-Edremit-Gürpınar		Su Kanalı
4	Kız Kalesi	Sarmansuyu (Erdemkent)		Kale
5	Zivistan Kalesi		Elmalık	Kale
6	Ayazpınar Köyü Hristiyan Mezarlığı		Ayazpınar	Mezarlık-E
7	Ayazpınar Köyü Müslüman Mezarlığı		Ayazpınar	Mezarlık
8	Ayazpınar Köyü Türbesi		Ayazpınar	Türbe
9	Bakacık Köyü Kilisesi		Bakacık	Kilise
10	Çayırbaşı Köyü Hristiyan Mezarlığı		Çayırbaşı	Mezarlık-E
11	Bakımlı Köyü Kilisesi		Bakımlı	Kilise
12	Doğanlar Köyü İçi Ermeni Mezar Taşı		Doğanlar	Mezar Taşı
13	Doğanlar Köyü Hristiyan Mezarlığı		Doğanlar	Mezarlık-E
14	Dönemeç Köyü Engil Çayı Mevkisi Kilisesi ve Yerleşimi		Dönemeç	Kilise
15	Dönemeç Köy İçi Mevkii Kilisesi		Dönemeç	Kilise
16	Devdam Mağarası	EskiCami		Mağara
17	Devdam(Kadembas Mevkii) Yerleşim Alanı	EskiCami		Yerleşim Alanı
18	Gölkaşı Köyü Kilisesi		Gölkaşı	Kilise
19	Köprüler Köyü Hristiyan Mezarlığı		Köprüler	Mezarlık-E
20	Köprüler Köyü Selçuklu Mezar Taşı		Köprüler	Mezar Taşı
21	Şamram (Menua) Kanalı Urartu Yazıtı (Devdam Mevki)	EskiCami		Kaya Yazıtı
22	Erdem Kent TOKİ Altı Hristiyan Mezarlığı	Sarmansuyu (Erdemkent)		Mezarlık-E
23	Hazine Piri Kaya Yazıtı		Elmalık	Kaya Yazıtı
24	Turnakilise Tepesi Yerleşim Alanı	Yenicami		Yerleşim Alanı

NO	VAN TUŞBA İLÇESİ TESCİLLİ TARİHİ KENTSEL PEYZAJLAR	YERİ		ANIT/SİT TÜRÜ
		MAHALLE	KÖYÜ	
1	Beyüzümü (Şahbağı) Kalesi		Beyüzümü	Kale
2	Zeve Şehitliği		Bardakçı	Tarihi Sit
3	Altıntepe Nekropolü	Polatoğlu- Tebrizkapı- Şemsibey		Nekropol
4	Çarpanak Adası St. Jean Kilisesi (Ctodus Manastırı)		Dibekdüzü	Kilise
5	Ayanıs(Ağartı) Tümülüsü		Ağartı	Tümülüs
6	Ayanıs(Ağartı) Kalesi		Ağartı	Kale
7	Adır Adası ve Lim Manastırı		Yaylıyaka	Kilise
8	Toprakkale	Akköprü		Kale
9	Aliler Kalesi		Karaağaç	Kale
10	Çolpan(Panz) Kalesi ve Nekropolü		Çolpan (Panz)	Kale
11	Ermişler Köyü Şevkinler Mevkinde bulunan Oda Mezarı		Ermişler	Oda Mezarı
12	Adır Çeşmesi		Yaylıyaka (Döşeme - Tavladır- Mz.)	Çeşme
13	Kelepost Nekropolü	Şemsibey		Nekropol
14	Kalecik Urartu Nekropolü		Kalecik	Nekropol
15	Derebey Köyü Kalesi		Derebey	Kale
16	Kasımoğlu Köyü Höyük		Kasımoğlu	Höyük
17	Alaköy Kalesi		Alaköy	Kale
18	Otluca Köyü Tarihi Mezarlığı		Otluca	Mezarlık
19	Mollakasım Köyü Tarihi Mezarlığı		Mollakasım	Mezarlık
20	Amik(Yeşilsu) Kalesi		Yeşilsu	Kale
21	Ermişler Köyünde Bulunan Urartu Kaya Mezarları		Ermişler	Kaya Mezarı
22	Meher Kapı	Akköprü		Kaya Yazıtı
23	Esenpınar(Noravanıs) Kilisesi		Esenpınar	Kilise
24	Kalecik Kalesi ve Höyüğü		Kalecik	Kale
25	Dağönü Kaya Mezar Odası		Dağönü	Kaya Mezarı

NO	VAN İPEKYOLU İLÇESİ TESCİLLİ TARİHİ KENTSEL PEYZAJLAR	YERİ		ANIT/SİT TÜRÜ
		MAHALLE	KÖYÜ	
1	Van Kalesi	Eskişehir		Kale
2	Abdurahman Gazi Türbesi	Eskişehir		Türbe
3	Ulu Cami	Eskişehir		Cami
4	Hüsrev Paşa Cami	Eskişehir		Cami
5	Tahir Paşa Konağı (Mustafa Dilaver Evi)	Selimbey		Sivil Mimari
6	Kaya Çelebi Camisi	Eskişehir		Cami
7	Çifte Kumbetler-1 (Timuroğlu Derviş Mehmet Paşa)	Buzhane		Kümbet
8	Çifte Kumbetler-2 (Beylerbeyi Emin Paşa)	Buzhane		Kümbet
9	Aşağı Anzaf Kalesi		Dereüstü	Kale
10	Yukarı Anzaf Kalesi		Dereüstü	Kale
11	Endüstrü Meslek Lisesi Binası	Şerefiye		Sivil Mimari
12	Karagündüz Höyüğü		Karagündüz	Höyük
13	Karagündüz Nekropolü		Karagündüz	Nekropol
14	Yoncatepe Sarayı(Kalesi)		Bakraçlı	Saray
15	Yedi Kilise (Varagavank Manastırı)		Bakraçlı	Kilise (Manastır)
16	Hüsrev Paşa Çifte Hamamı	Eskişehir		Hamam
17	Askeri Ambar	Eskişehir		Ambar
18	Tekel Binası	Çarşı		Sivil Mimari
19	Eski Sofu ve Eski Yengi Kehrizleri	Tepebaşı		Kerhiz- Su Kanalı
20	Kızıl Minareli (Yesir) Cami	Eskişehir		Cami
21	Saray Kapısı (Orta Kapı)	Eskişehir		Sur Giriş Kapısı
22	Eski Van Şehri Şapel (Sürp Dsırvanarov)	Eskişehir		Şapel
23	Süleyman Han Cami (Kale Camisi)	Eskişehir		Cami
24	Miri Ambarı	Eskişehir		Ambar
25	Kale Üstü Sarmıcı	Eskişehir		Sarnıç
26	Abbasğa Camisi (Kethuda Ahmet Şafiler Camisi)	Eskişehir		Cami
27	Horhor Cami	Eskişehir		Cami
28	Hüsrev Paşa Hanı (Kervansaray)	Eskişehir		Han
29	Van Kalesi Höyüğü	Kaleardı		Höyük
30	Hüsrev Paşa Türbesi	Eskişehir		Türbe
31	Eski Van Şehri Mezarlığı	Buzhane		Mezarlık
32	Aşağı Kevenli Kalesi		Kevenli	Kale
33	Yukarı Kevenli Kalesi		Kevenli	Kale
34	Sardur Burcu (Madır Burcu)	Eskişehir		Kale Burcu
35	Analı Kızlı Kutsal Alan	Eskişehir		Tapınak
36	Tebrizkapı Yazıtı	Eskişehir		Kaya Yazıtı
37	Menua Salonu (Sirsini'si)	Eskişehir		Kaya Mezarı
38	1.Argiştı Kaya Mezarı (Horhor Mağarası)	Eskişehir		Kaya Mezarı
39	Küçük Horhor Kaya Mezarı	Eskişehir		Kaya Mezarı
40	Yeni Saray	Eskişehir		Saray

NO	VAN İPEKYOLU İLÇESİ TESCİLLİ TARİHİ KENTSEL PEYZAJLAR (Devam)	YERİ		ANIT/SİT TÜRÜ
		MAHALLE	KÖYÜ	
41	1.Kale Kapısı (DiVan Kapısı)	Eskişehir		Kale Giriş Kapısı
42	Büyük Kerpiç Kule	Eskişehir		Kule
43	Kale Altı Sarnıcı	Eskişehir		Sarnıç
44	III. Kale Kapısı (İç Kapı)	Eskişehir		Kale Giriş Kapısı
45	Kerpiç Yapı	Eskişehir		Ambar
46	Yukarı Stadeldeki Urartu Yapısı	Eskişehir		Tapınak
47	Tonozlu Mekân	Eskişehir		Ambar
48	Stadel Altındaki Küçük Kaya Mezarı	Eskişehir		Kaya Mezarı
49	Xerxes Yazıtı	Eskişehir		Kaya Yazıtı
50	Bin Merdivenler	Eskişehir		Merdiven
51	Neft Kuyu Kaya Mezarı (Menua Mezarı)	Eskişehir		Kaya Mezarı
52	İç Kale Kaya Mezarı (Kurucular Mezarı)	Eskişehir		Kaya Mezarı
53	Küçük Kaya Mezarı (Kurucular Platformu Altı)	Eskişehir		Kaya Mezarı
54	Doğu Mezarı (II.Sarduri Mezarı)	Eskişehir		Kaya Mezarı
55	Kremasyon Mezarı	Eskişehir		Kaya Mezarı
56	Tebriz Kapısı	Eskişehir		Sur Giriş Kapısı
57	Sinaniye Cami (Beylerbeyi Mustafa Paşa Cami)	Eskişehir		Cami
58	Hüsrevpaşa Medresesi	Eskişehir		Medrese
59	Çifte Kilise (Surp Paulos ve Surp Petros Kilisesi)	Eskişehir		Kilise
60	Doğuda 2.Kilise (Surp Staphanos)	Eskişehir		Kilise
61	Doğuda 1.Kilise (Surp Vardan)	Eskişehir		Kilise
62	Sihke Göleti		Bostaniçi	Gölet
63	Kavuncu (Çoravânı) Kalesi		Kavuncu	Kale
64	Hüsrevpaşa İmaret	Eskişehir		İmaret
65	Galip Paşa Türbesi	Eskişehir		Türbe
66	Baklatepe Kalesi		Baklatepe	Kale
67	Yörükler Evi	Dereçalık		Sivil Mimari

Ek 7. Tarihi kent peyzajları ve doğum yeri ortalama farklılığı

Tarihi Kentsel Peyzajlar	Gruplar	Kareler toplamı	df	Ortalama	F	Sig.
Van Kalesi	Gruplar Arası	0.649	3	0.216	0.232	0.874
	Grup İçi	368.769	395	0.934		
	Toplam	369.419	398			
Eski Van Şehri	Gruplar Arası	10.336	3	3.445	2.273	0.080
	Grup İçi	597.262	394	1.516		
	Toplam	607.598	397			
Kızıl Minareli Cami	Gruplar Arası	15.330	3	5.110	3.855	0.010
	Grup İçi	523.652	395	1.326		
	Toplam	538.982	398			
Ulu Cami	Gruplar Arası	28.715	3	9.572	2.646	0.049
	Grup İçi	1428.748	395	3.617		
	Toplam	1457.464	398			
Süleyman Han Cami	Gruplar Arası	11.041	3	3.680	2.761	0.042
	Grup İçi	526.528	395	1.333		
	Toplam	537.569	398			
Kaya Çelebi Cami	Gruplar Arası	17.978	3	5.993	4.534	0.004
	Grup İçi	520.728	394	1.322		
	Toplam	538.706	397			
Horhor Cami	Gruplar Arası	19.955	3	6.652	4.486	0.004
	Grup İçi	585.719	395	1.483		
	Toplam	605.674	398			
Yörükler Eski Van Evi	Gruplar Arası	11.444	3	3.815	2.758	0.042
	Grup İçi	546.415	395	1.383		
	Toplam	557.855	398			
Abdurrahman Gazi Mescidi	Gruplar Arası	16.687	3	5.562	4.412	0.005
	Grup İçi	496.680	394	1.261		
	Toplam	513.367	397			
Analı Kızılı Açık Hava Tapınağı	Gruplar Arası	16.805	3	5.602		0.006
	Grup İçi	528.079	394	1.340		
	Toplam	544.884	397			
Hüsrev Paşa Külliyesi	Gruplar Arası	5.439	3	1.813	1.425	0.235
	Grup İçi	502.551	395	1.272		
	Toplam	507.990	398			
Sardur Burcu	Gruplar Arası	13.045	3	4.348	3.454	0.017
	Grup İçi	494.763	393	1.259		
	Toplam	507.809	396			
Şamram (Menua) Kanalı	Gruplar Arası	18.918	3	6.306	4.115	0.007
	Grup İçi	603.768	394	1.532		
	Toplam	622.686	397			
Toprakkale	Gruplar Arası	25.281	3	8.427	6.321	0.000
	Grup İçi	526.574	395	1.333		
	Toplam	551.855	398			
Meher Kapı (Taş Kapı)	Gruplar Arası	19.624	3	6.541	4.750	0.003
	Grup İçi	544.020	395	1.377		
	Toplam	563.644	398			
Edremit Kız Kalesi	Gruplar Arası	21.043	3	7.014	0.917	0.432
	Grup İçi	3020.390	395	7.647		
	Toplam	3041.434	398			
Endüstri Meslek Lisesi	Gruplar Arası	10.943	3	3.648	2.268	0.080
	Grup İçi	633.633	394	1.608		
	Toplam	644.575	397			
Tekel Binası	Gruplar Arası	17.084	3	5.695	0.654	0.581
	Grup İçi	3440.590	395	8.710		
	Toplam	3457.674	398			

Ek 8. Cinsiyete göre tarihi kentsel peyzaj ortalama farklılığı

Tarihi Kentsel Peyzajlar Varyans Varsayımı		F	Sig.	t	df	Sig. 2-tailed	Ortalama Farklılığı	Standart Farklılık
Van Kalesi	Eşit sayıldığına	0.352	0.553	0.738	396	0.461	0.07203	0.09764
	Eşit sayılmadığına			0.728	348.832	0.467	0.07203	0.09891
Eski Van Şehri	Eşit Sayıldığına	14.807	0.000	-3.077	395	0.002	-0.38186	0.12408
	Eşit Sayılmadığına			-3.153	392.030	0.002	-0.38186	0.12113
Kızıl Minareli Cami	Eşit Sayıldığına	7.901	0.005	-2.378	396	0.018	-0.27871	0.11718
	Eşit Sayılmadığına			-2.437	392.593	0.015	-0.27871	0.11437
Ulu Cami	Eşit Sayıldığına	4.486	0.035	-0.947	396	0.344	-0.18363	0.19387
	Eşit Sayılmadığına			-1.040	323.131	0.299	-0.18363	0.17656
Süleyman Han Cami	Eşit Sayıldığına	8.991	0.003	-2.728	396	0.007	-0.31853	0.11677
	Eşit Sayılmadığına			-2.793	392.189	0.005	-0.31853	0.11405
Kaya Çelebi Cami	Eşit Sayıldığına	4.053	0.045	-1.857	395	0.064	-0.21863	0.11775
	Eşit Sayılmadığına			-1.894	389.386	0.059	-0.21863	0.11544
Horhor Cami	Eşit Sayıldığına	4.541	0.034	-0.996	396	0.320	-0.12451	0.12496
	Eşit Sayılmadığına			-1.024	394.155	0.306	-0.12451	0.12156
Yörükler Eski Van Evi	Eşit Sayıldığına	15.020	0.000	-4.717	396	0.000	-0.55109	0.11682
	Eşit Sayılmadığına			-4.835	392.727	0.000	-0.55109	0.11399
Abdurrahman Gazi Mescidi	Eşit Sayıldığına	2.605	0.107	-2.472	395	0.014	-0.28342	0.11465
	Eşit Sayılmadığına			-2.525	388.763	0.012	-0.28342	0.11226
Anah Kızıl Açık Hava Tapınağı	Eşit Sayıldığına	6.841	0.009	-3.049	395	0.002	-0.35848	0.11757
	Eşit Sayılmadığına			-3.140	394.163	0.002	-0.35848	0.11417
Hüsrev Paşa Külliyesi	Eşit Sayıldığına	8.488	0.004	-2.031	396	0.043	-0.23153	0.11400
	Eşit Sayılmadığına			-2.077	391.476	0.038	-0.23153	0.11147
Sardur Burcu	Eşit Sayıldığına	2.762	0.097	-3.298	394	0.001	-0.37448	0.11353
	Eşit Sayılmadığına			-3.387	392.585	0.001	-0.37448	0.11055
Şamram (Menua) Kanalı	Eşit Sayıldığına	2.426	0.120	-0.564	395	0.573	-0.07165	0.12709
	Eşit Sayılmadığına			-0.570	381.880	0.569	-0.07165	0.12566
Toprakkale	Eşit Sayıldığına	6.161	0.013	-2.221	396	0.027	-0.26358	0.11870
	Eşit Sayılmadığına			-2.273	391.916	0.024	-0.26358	0.11598
Meher Kapı	Eşit Sayıldığına	2.231	0.136	-3.110	396	0.002	-0.37091	0.11926
	Eşit Sayılmadığına			-3.170	389.067	0.002	-0.37091	0.11701
Edremit Kız Kalesi	Eşit Sayıldığına	0.294	0.588	-2.042	396	0.042	-0.56956	0.27892
	Eşit Sayılmadığına			-1.823	194.999	0.070	-0.56956	0.31250
Endüstri Meslek Lisesi	Eşit Sayıldığına	1.687	0.195	-1.897	395	0.059	-0.24416	0.12870
	Eşit Sayılmadığına			-1.924	384.412	0.055	-0.24416	0.12693
Tekel Binası	Eşit Sayıldığına	2.250	0.134	0.350	396	0.726	0.10470	0.29875
	Eşit Sayılmadığına			0.390	294.947	0.697	0.10470	0.26871

Ek 9. Tarihi kentsel peyzajların yaşa göre kent kimliği etkisinin değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları

Tarihi Kentsel Peyzajlar	Gruplar	Kareler Toplamı	df	Ortalama	F	Sig.
Van Kalesi	Gruplar Arası	10.432	5	2.086	2.284	0.046
	Grup İçi	358.986	393	0.913		
	Toplam	369.419	398			
Eski Van Şehri	Gruplar Arası	29.950	5	5.990	4.065	0.001
	Grup İçi	577.648	392	1.474		
	Toplam	607.598	397			
Kızıl Minareli Cami	Gruplar Arası	12.847	5	2.569	1.919	0.090
	Grup İçi	526.135	393	1.339		
	Toplam	538.982	398			
Ulu Cami	Gruplar Arası	23.456	5	4.691	1.286	0.269
	Grup İçi	1434.008	393	3.649		
	Toplam	1457.464	398			
Süleyman Han Cami	Gruplar Arası	10.353	5	2.071	1.544	0.175
	Grup İçi	527.215	393	1.342		
	Toplam	537.569	398			
Kaya Çelebi Cami	Gruplar Arası	22.542	5	4.508	3.424	0.005
	Grup İçi	516.164	392	1.317		
	Toplam	538.706	397			
Horhor Cami	Gruplar Arası	23.135	5	4.627	3.122	0.009
	Grup İçi	582.539	393	1.482		
	Toplam	605.674	398			
Yörükler Eski Van Evi	Gruplar Arası	23.717	5	4.743	3.490	0.004
	Grup İçi	534.137	393	1.359		
	Toplam	557.855	398			
Abdurrahman Gazi Mescidi	Gruplar Arası	26.725	5	5.345	4.305	0.001
	Grup İçi	486.642	392	1.241		
	Toplam	513.367	397			
Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı	Gruplar Arası	24.402	5	4.880	3.676	0.003
	Grup İçi	520.482	392	1.328		
	Toplam	544.884	397			
Hüsrev Paşa Külliyesi	Gruplar Arası	8.715	5	1.743	1.372	0.234
	Grup İçi	499.275	393	1.270		
	Toplam	507.990	398			
Sardur Burcu	Gruplar Arası	15.739	5	3.148	2.501	0.030
	Grup İçi	492.069	391	1.258		
	Toplam	507.809	396			
Şamram (Menua) Kanalı	Gruplar Arası	22.617	5	4.523	2.955	0.012
	Grup İçi	600.069	392	1.531		
	Toplam	622.686	397			
Toprakkale	Gruplar Arası	33.797	5	6.759	5.128	0.000
	Grup İçi	518.058	393	1.318		
	Toplam	551.855	398			
Meher Kapı (Taş Kapı)	Gruplar Arası	25.453	5	5.091	3.717	0.003
	Grup İçi	538.192	393	1.369		
	Toplam	563.644	398			
Edremit Kız Kalesi	Gruplar Arası	56.133	5	11.227	1.478	0.196
	Grup İçi	2985.301	393	7.596		
	Toplam	3041.434	398			
Endüstri Meslek Lisesi	Gruplar Arası	26.695	5	5.339	3.387	0.005
	Grup İçi	617.880	392	1.576		
	Toplam	644.575	397			
Tekel Binası	Gruplar Arası	9.057	5	1.811	0.206	0.960
	Grup İçi	3448.617	393	8.775		
	Toplam	3457.674	398			

Ek 10. Tarihi kentsel peyzajların mesleğe göre kent kimliği etkisinin değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları

Tarihi Kentsel Peyzajlar	Gruplar	Kareler Toplamı	df	Ortalama	F	Sig.
Van Kalesi	Gruplar Arası	9.892	9	1.099	1.189	0.300
	Grup İçi	359.527	389	0.924		
	Toplam	369.419	398			
Eski Van Şehri	Gruplar Arası	17.407	9	1.934	1.271	0.251
	Grup İçi	590.191	388	1.521		
	Toplam	607.598	397			
Kızıl Minareli Cami	Gruplar Arası	15.392	9	1.710	1.271	0.251
	Grup İçi	523.591	389	1.346		
	Toplam	538.982	398			
Ulu Cami	Gruplar Arası	9.211	9	1.023	0.275	0.981
	Grup İçi	1448.252	389	3.723		
	Toplam	1457.464	398			
Süleyman Han Cami (Kale Cami)	Gruplar Arası	15.848	9	1.761	1.313	0.228
	Grup İçi	521.721	389	1.341		
	Toplam	537.569	398			
Kaya Çelebi Cami	Gruplar Arası	22.388	9	2.488	1.869	0.055
	Grup İçi	516.318	388	1.331		
	Toplam	538.706	397			
Horhor Cami	Gruplar Arası	12.108	9	1.345	0.882	0.542
	Grup İçi	593.566	389	1.526		
	Toplam	605.674	398			
Yörükler Eski Van Evi	Gruplar Arası	25.482	9	2.831	2.069	0.031
	Grup İçi	532.373	389	1.369		
	Toplam	557.855	398			
Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi	Gruplar Arası	26.814	9	2.979	2.376	0.013
	Grup İçi	486.553	388	1.254		
	Toplam	513.367	397			
Anah Kızıl Açık Hava Tapınağı	Gruplar Arası	24.445	9	2.716	2.025	0.036
	Grup İçi	520.439	388	1.341		
	Toplam	544.884	397			
Hüsrev Paşa Külliyesi	Gruplar Arası	17.820	9	1.980	1.571	0.122
	Grup İçi	490.170	389	1.260		
	Toplam	507.990	398			
Sardur Burcu (Madır Burcu)	Gruplar Arası	19.489	9	2.165	1.716	0.083
	Grup İçi	488.320	387	1.262		
	Toplam	507.809	396			
Şamram (Menua) Kanalı	Gruplar Arası	18.559	9	2.062	1.324	0.222
	Grup İçi	604.127	388	1.557		
	Toplam	622.686	397			
Toprakkale	Gruplar Arası	21.474	9	2.386	1.750	0.076
	Grup İçi	530.381	389	1.363		
	Toplam	551.855	398			
Meher Kapı	Gruplar Arası	27.473	9	3.053	2.215	0.020
	Grup İçi	536.171	389	1.378		
	Toplam	563.644	398			
Edremit Kız Kalesi	Gruplar Arası	28.038	9	3.115	0.402	0.934
	Grup İçi	3013.396	389	7.747		
	Toplam	3041.434	398			
Endüstri Meslek Lisesi	Gruplar Arası	26.351	9	2.928	1.838	0.060
	Grup İçi	618.225	388	1.593		
	Toplam	644.575	397			
Tekel Binası	Gruplar Arası	8.742	9	0.971	0.110	0.999
	Grup İçi	3448.932	389	8.866		
	Toplam	3457.674	398			

Ek 11. Tarihi kentsel peyzajların aylık gelire göre kent kimliğine etkilerinin değerlendirilmesi ve ortalama farklılıkları

Tarihi Peyzajlar	Gruplar	Kareler		Ortalama	F	Sig.
		Toplamı	df			
Van Kalesi	Gruplar Arası	4.160	5	0.832	0.895	0.484
	Grup İçi	365.258	393	0.929		
	Toplam	369.419	398			
Eski Van Şehri	Gruplar Arası	18.378	5	3.676	2.445	0.034
	Grup İçi	589.220	392	1.503		
	Toplam	607.598	397			
Kızıl Minareli Cami	Gruplar Arası	17.352	5	3.470	2.615	0.024
	Grup İçi	521.630	393	1.327		
	Toplam	538.982	398			
Ulu Cami	Gruplar Arası	30.995	5	6.199	1.708	0.132
	Grup İçi	1426.469	393	3.630		
	Toplam	1457.464	398			
Süleyman Han Cami	Gruplar Arası	10.842	5	2.168	1.618	0.154
	Grup İçi	526.727	393	1.340		
	Toplam	537.569	398			
Kaya Çelebi Cami	Gruplar Arası	13.261	5	2.652	1.979	0.081
	Grup İçi	525.445	392	1.340		
	Toplam	538.706	397			
Horhor Cami	Gruplar Arası	12.351	5	2.470	1.636	0.149
	Grup İçi	593.324	393	1.510		
	Toplam	605.674	398			
Yörükler Eski Van Evi	Gruplar Arası	26.727	5	5.345	3.955	0.002
	Grup İçi	531.128	393	1.351		
	Toplam	557.855	398			
Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi	Gruplar Arası	19.594	5	3.919	3.111	0.009
	Grup İçi	493.773	392	1.260		
	Toplam	513.367	397			
Anah Kızıl Açık Hava Tapınağı	Gruplar Arası	24.492	5	4.898	3.690	0.003
	Grup İçi	520.393	392	1.328		
	Toplam	544.884	397			
Hüsrev Paşa Külliyesi	Gruplar Arası	19.082	5	3.816	3.068	0.010
	Grup İçi	488.908	393	1.244		
	Toplam	507.990	398			
Sardur Burcu (Madır Burcu)	Gruplar Arası	14.272	5	2.854	2.261	0.048
	Grup İçi	493.536	391	1.262		
	Toplam	507.809	396			
Şamram (Menua) Kanalı	Gruplar Arası	7.886	5	1.577	1.006	0.414
	Grup İçi	614.800	392	1.568		
	Toplam	622.686	397			
Toprakkale	Gruplar Arası	18.217	5	3.643	2.683	0.021
	Grup İçi	533.637	393	1.358		
	Toplam	551.855	398			
Meher Kapı (Taş Kapı)	Gruplar Arası	29.681	5	5.936	4.369	0.001
	Grup İçi	533.963	393	1.359		
	Toplam	563.644	398			
Edremit Kız Kalesi	Gruplar Arası	34.854	5	6.971	0.911	0.474
	Grup İçi	3006.580	393	7.650		
	Toplam	3041.434	398			
Endüstri Meslek Lisesi	Gruplar Arası	30.802	5	6.160	3.935	0.002
	Grup İçi	613.773	392	1.566		
	Toplam	644.575	397			
Tekel Binası	Gruplar Arası	80.078	5	16.016	1.863	0.100
	Grup İçi	3377.596	393	8.594		
	Toplam	3457.674	398			

Ek 12. Van'da ikamet süresine göre tarihi kentsel peyzajların kent kimliğine etkilerinin değerlendirilmesi ve ortalama değer farklılıkları

Tarihi Kentsel Peyzajlar	Gruplar	Kareler Toplamı	df	Ortalama	F	Sig.
Van Kalesi	Gruplar Arası	4.088	5	0.818	0.878	0.496
	Grup İçi	364.997	392	0.931		
	Toplam	369.085	397			
Eski Van Şehri	Gruplar Arası	15.021	5	3.004	1.988	0.080
	Grup İçi	590.944	391	1.511		
	Toplam	605.965	396			
Kızıl Minareli Cami	Gruplar Arası	28.316	5	5.663	4.365	0.001
	Grup İçi	508.541	392	1.297		
	Toplam	536.857	397			
Ulu Cami	Gruplar Arası	44.304	5	8.861	2.461	0.033
	Grup İçi	1411.317	392	3.600		
	Toplam	1455.621	397			
Süleyman Han Cami (Kale Cami)	Gruplar Arası	22.729	5	4.546	3.476	0.004
	Grup İçi	512.648	392	1.308		
	Toplam	535.377	397			
Kaya Çelebi Cami	Gruplar Arası	32.932	5	6.586	5.119	0.000
	Grup İçi	503.108	391	1.287		
	Toplam	536.040	396			
Horhor Cami	Gruplar Arası	31.231	5	6.246	4.280	0.001
	Grup İçi	572.145	392	1.460		
	Toplam	603.377	397			
Yörükler Eski Van Evi	Gruplar Arası	31.314	5	6.263	4.679	0.000
	Grup İçi	524.636	392	1.338		
	Toplam	555.950	397			
Şeyh Abdurrahman Gazi Mescidi	Gruplar Arası	29.114	5	5.823	4.729	0.000
	Grup İçi	481.394	391	1.231		
	Toplam	510.509	396			
Analı Kızlı Açık Hava Tapınağı	Gruplar Arası	26.803	5	5.361	4.067	0.001
	Grup İçi	515.308	391	1.318		
	Toplam	542.111	396			
Hüsrev Paşa Külliyesi	Gruplar Arası	14.288	5	2.858	2.277	0.046
	Grup İçi	491.933	392	1.255		
	Toplam	506.221	397			
Sardur Burcu (Madır Burcu)	Gruplar Arası	15.665	5	3.133	2.498	0.030
	Grup İçi	489.062	390	1.254		
	Toplam	504.727	395			
Şamram (Menua) Kanalı	Gruplar Arası	31.639	5	6.328	4.201	0.001
	Grup İçi	588.925	391	1.506		
	Toplam	620.564	396			
Toprakkale	Gruplar Arası	29.872	5	5.974	4.509	0.001
	Grup İçi	519.347	392	1.325		
	Toplam	549.219	397			
Meher Kapı (Taş Kapı)	Gruplar Arası	30.133	5	6.027	4.451	0.001
	Grup İçi	530.751	392	1.354		
	Toplam	560.884	397			
Edremit Kız Kalesi	Gruplar Arası	41.944	5	8.389	1.097	0.362
	Grup İçi	2998.608	392	7.650		
	Toplam	3040.553	397			
Endüstri Meslek Lisesi	Gruplar Arası	21.921	5	4.384	2.770	0.018
	Grup İçi	618.774	391	1.583		
	Toplam	640.695	396			
Tekel Binası	Gruplar Arası	29.017	5	5.803	0.664	0.651
	Grup İçi	3425.237	392	8.738		
	Toplam	3454.254	397			

Ek 13. Kent imajı korelasyon analizi

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26		
1	1																										
2	0.055	1																									
3	.110*	.291*	1																								
4	0.055	.525*	.202*	1																							
5	0.030	0.036	0.055	0.034	1																						
6	0.022	.214*	.146*	.317*	-0.026	1																					
7	.129*	0.073	.211**	-0.025	-0.018	0.040	1																				
8	.275*	0.054	.348*	-0.039	.135**	.111*	.243**	1																			
9	.292*	0.087	.396*	-0.054	-0.006	.126*	.209**	.732**	1																		
10	.111*	.270**	.253*	.332*	-0.008	.163*	0.002	.101*	.159**	1																	
11	0.042	.217**	.213**	.346**	-0.036	.339**	0.073	0.066	.139**	.323**	1																
12	0.090	0.090	.172**	0.040	0.005	-0.008	.188**	.135**	.168**	.147**	0.084	1															
13	0.033	.216**	.170**	.276**	-0.053	.135**	-0.007	-0.002	.106*	.329**	.267**	.128*	1														
14	0.024	.253**	0.076	.311**	-0.017	.173**	-0.028	0.007	0.095	.349**	.253**	0.050	.512**	1													
15	0.077	0.050	.212**	0.027	0.010	0.045	0.058	.156**	.174**	0.048	0.029	.110*	.204**	0.034	1												
16	0.042	.237**	.171**	.309**	0.003	.299**	0.058	0.047	0.082	.259**	.316**	0.086	.377**	.375**	.252**	1											
17	0.046	.187**	0.088	.222**	-0.006	.184**	0.016	-0.012	0.008	.191**	.187**	0.059	.189**	.270**	0.059	.316**	1										
18	.268**	0.045	.322**	-0.030	0.095	.157**	.103*	.521**	.488**	0.015	.122*	.165**	.116*	.119*	.202**	.149**	0.069	1									
19	-0.024	.295**	.130*	.356**	0.029	.289**	0.004	-0.038	-0.036	.227**	.355**	.114*	.354**	.424**	0.064	.465**	.321**	.125*	1								
20	0.076	0.006	0.093	-0.030	0.028	-0.010	0.054	.216**	.166**	0.060	-0.075	.642**	0.071	-0.001	0.065	0.004	0.002	.190**	0.013	1							
21	.161**	.151**	.316**	0.078	0.010	.209**	.167**	.316**	.348**	.103*	.200**	.191**	.160**	.200**	.236**	.294**	.160**	.395**	.243**	.136**	1						
22	.132**	0.051	.312**	0.043	0.032	.128*	.165**	.462**	.427**	.161**	0.088	.156**	.188**	0.083	.202**	.163**	0.086	.433**	.121*	.164**	.422**	1					
23	0.082	0.077	.155**	0.091	-0.031	0.070	0.064	.164**	.175**	.122*	.138**	0.086	.215**	.119*	0.083	.202**	0.062	0.093	0.093	0.044	.143**	.146**	1				
24	.109*	.249**	.136**	.326**	0.075	.241**	0.061	0.097	.131**	.205**	.258**	0.045	.427**	.346**	.213**	.376**	.229**	.205**	.393**	0.015	.310**	.259**	.162**	1			
25	.172**	-0.008	.302**	-0.050	0.085	0.033	.160**	.555**	.495**	.101*	0.019	.163**	.108*	0.064	.171**	0.055	0.016	.541**	-	.206**	.348**	.504**	.198**	.197**	1		
26	.177**	0.082	.266**	.108*	0.032	0.085	.176**	.409**	.380**	.161**	0.089	0.075	.232**	.128*	.201**	.159**	.100*	.304**	.154**	0.033	0.068	.338**	.388**	.215**	.343*	.411*	1

NOT: Anket çalışmasının 12. sorusunda yer alan **Van kent kimliğini değerlendirmeye yönelik** 26 adet önermenin birbiriyle ilişkisi yer almaktadır. Koyu renk ile gösterilen değerler istatistiksel olarak anlamlı çıkan ve korelasyon katsayısı yüksek olan ilişkileri temsil etmektedir (Açıklama için bkz. sf: 67-69).

Ek 14. Demografik bilgilere göre kullanıcıların tarihi kentsel peyzaj algısı

	Ortalama	SS	F	sig
Doğum Yeri				
Van Merkez	2.87	0.97		
Van'ın İlçesi	2.73	0.83	1.804	0.146
Van Dışı	2.64	0.72		
Cinsiyet				
Erkek	2.72	0.91		
Kadın	2.78	0.78	2.317	0.129
Yaş				
18-22	2.7	0.75		
23-29	2.77	0.78		
30-39	2.7	0.89	1.891	0.095
40-49	2.7	0.99		
50-59	2.83	1.09		
60 ve üzeri	3.62	0.66		
Medeni Hal				
Evli	2.79	0.93		
Bekâr	2.72	0.77	2.912	0.089
Öğrenim Durumu				
Okuryazar	2.13	0.95		
İlköğretim	3.17	1.5		
Ortaöğretim	3.12	1.03		
Ön lisans	2.64	0.83	2.534	0.015
Lisans	2.73	0.77		
Yüksel Lisans	2.6	0.83		
Doktora	2.63	0.68		
Meslek				
Çalışmıyor	2.83	0.92		
Emekli	3.4	0.78		
Ev Hanımı	2.76	1.16		
Memur	2.63	0.85		
İşçi	2.97	0.95	1.189	0.3
Öğrenci	2.77	0.65		
Serbest Meslek	2.83	0.99		
Akademisyen	2.69	0.76		
Yönetici	2	0.16		
Aylık Gelir				
Aylık gelirim yok	2.77	0.74		
0-2600	2.87	0.83		
2601-4000	2.81	0.98	1.779	0.116
4001-6500	2.59	0.71		
6501 ve üzeri	2.52	0.96		
Van'da İkamet Süresi				
0-5 Yıl	2.68	0.73		
6-10 Yıl	2.44	0.77		
11-15 Yıl	2.73	0.63	1.367	0.236
15 Yıl ve Üzeri	2.77	0.74		
Doğumdan beri	2.83	0.95		

Ek 15. Uzman değerlendirmesinde ve kullanılan fotoğraflar

Van Kalesi

Eski Van Şehri

Kızıl Minareli Camii

Eski Van Şehri Ulu

Kale Camii

Kaya Çelebi Camii

Horhor Camii

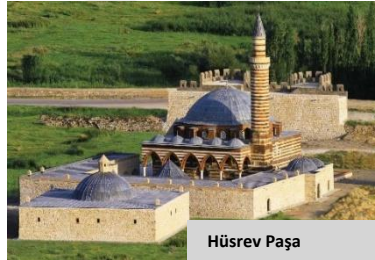
Eski Van Evi (Şükrü)

Abdurrahman Gazi Türbesi

Analı Kızlı Açık Hava

Hüsrev Paşa

Şamram Kanalı

Van Kalesi Madır

Meher Kapı &

Toprakkale

Edremit Kız Kalesi

Endüstri Meslek Lisesi

Tekel Binası

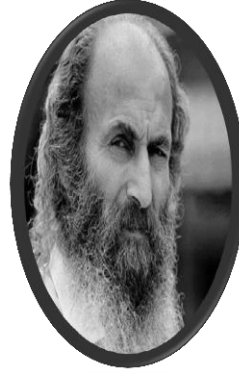
Ek 16. Sözlü tarih çalışması yapılan kişilerin fotoğrafları

Turan HAYDAROĞLU

Edip KİTAPÇI

A. Faruk TAŞDEMİR

Tahsin SAYDAN

Sabahat ŞENOĞLU

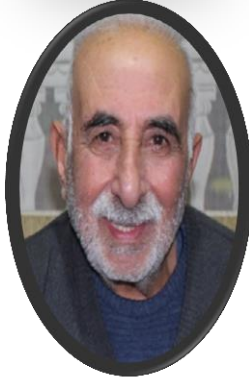
Melahat ÇİFTÇİ

Süheyla DABBAĞOĞLU

Sevim KAPTANOĞLU

Cemal PERİHAN

Mehmet TOP

Saadet PERİHAN

İkrâm KALİ

ÖZ GEÇMİŞ

1993 yılında Van' da doğdu. Ortaöğrenimini 2006 yılında Van'da tamamladı. Lise öğrenimini 2006-2010 yılları arasında Ankara Nene Hatun Fen Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini 2010-2015 yılları arasında Bosna Hersek International University of Sarajevo (Uluslararası Saraybosna Üniversitesi) Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İngilizce Mimarlık Bölümü'nde tamamladı. 2018 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

T.C
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 17/06/2020

Tez Başlığı / Konusu: Tarihi Kentsel Peyzajların Van Kent Kimliğine Etkilerinin Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 127 sayfalık kısmına ilişkin, 17/06/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %4 tür.

Uygulanan filtreler aşağıda verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit inatch size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Mushine PERİHAN
Öğrenci No:18910001141
Anabilim Dalı: Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Programı: Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Statüsü: Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

Dr. Öğr. Üyesi Feran AŞUR

Prof. Dr. Suat ŞENSOY